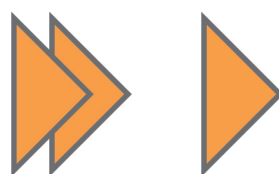

Minna Kettunen

INGMAN 100 VUOTTA

Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen
Juhlakirja

Julkaisija: Tohtori Matthias Ingmanin säätiö

Julkaisutoimikunta: Pertti Kinnunen, Juhani Kiiski ja
Irma Lappalainen

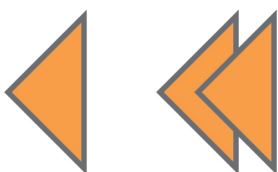
Kuvitus: Tohtori Matthias Ingmanin säätiön arkisto,
ellei toisin mainita.

Kannen kuva: Olli Lähdesmäki

Taitto: Keski-Suomen Painotuote Oy

ISBN 978-952-92-2078-6

Gummerus Kirjapaino Oy 2007

Sisällys

ALUKSI	5
I MATTHIAS INGMAN, 1762–1855	7
Millaisessa Kuopiossa Matthias Ingman toimi?	7
Kansanvalistaja, mesenaatti, vähäosaisten auttaja	9
Matthias Ingmanin pitkä ja tarmokas elämä	12
II MITÄ INGMANIN JÄLKEEN TAPAHTUI?	
1855–1903	18
Testamentillinen säätämä	18
Pesänselvitys ja lahjoitusrahaston synty.....	21
Ingmanin kasvattilapset	23
III KÄSITYÖOPETUKSEN ALKUVAIHEET,	
1903–1917	27
Kiertävät käsityökoulut	27
Puutyöopetuksen ensimmäiset vuodet	31
Mieskäsityökoulusta lastenkoti.....	34
IV TRI INGMANIN KÄSITYÖKOULU, 1917–1943	36
Pois toisten nurkista.....	36
Muutto Toivalaan	39
Koti ja työkoulu	42
Ammattikutojat.....	46
Opetus laajenee.....	49
”Tri Ingmanin maatila”	52
Maatilan työväkeä	56
Perustettiin säätiö.....	58
Johtajatar Eeva Peltonen.....	63
V TRI INGMANIN NAISKOTITEOLLISUUSKOULU,	
1943–1970	69
Laajentamaan vai rakentamaan?	69
Rakentamista sodan varjossa	71
Ostolupia ja asutussuunnitelmia	75

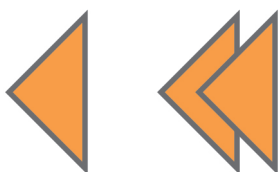
Juhlat sähköön kunniaksi	79
Murrosaikaa	81
Oppilaslehtien sivuilta	83
Sotaorpojen koulu	87
Parakista viihtyisään asuntolaan	91
Talousopetukselle oma linja	93
Sisäoppilaitoksen elämää	95
Kevätnäyttely, vuoden huipentuma	99
Johtajatar Toini Meriranta	103

VI TRI INGMANIN KOTITEOLLISUUSKOULU, 1970–1987	105
Oppilaspuheen laajennukseen	105
Erityisoppilaat, haaste ja rikkaus	108
Kapusta vaihtui Martalta Riitalle	110
Rakentamista ja maakauppoja	113
Rehtori Kyllikki Närhi	116

VII INGMANIN KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUS- OPPILAITOS, 1987–	118
Uhka pakotti muuttumaan	118
Laki velvoitti uudistumaan	122
EU-aika ja kansainväliset hankkeet	125
Iloinen paluu: Puu-Ingman	128
Veneveistäjät, restauroijat ja huonekalujen entisöijät	129
Media-assistentit ja kuva-artsaanit	134
Sisustustekstiilien valmistajat ja mittatilausompelijat	137
Rehtori Irma Lappalainen	141

SATA VUOTTA INGMANIN KOULUA	143

LÄHTEET	146
Tohtori Matthias Ingmanin säätiön (v. 1856–1933 Tohtori Matthias Ingmanin lahjoitusrahasto) puheenjohtajat	148
Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen johtokunnan puheenjohtajat	148
Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen johtajat ja rehtorit	149

ALUKSI

Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos Siilinjärven Toivalassa on harvinaisuus Suomen koulukartalla. Yli satavuotias koulu on alan ainoa yksityinen keskiasteen oppilaitos. Sitä ylläpitää Tohtori Matthias Ingmanin säätiö.

Sekä oppilaitoksen historia että toiminta vielä 2000-luvullakin perustuvat teologian tohtori Matthias Ingmanin ajatuksiin. Ingman oli Kuopion kirkkoherra vuosina 1817–1851, ja hänen testamenttinsa teki mahdolliseksi orvoille ja vähävaraisille tarkoitetun käsityökoulutuksen syntymisen Kuopion seudulle vuonna 1903.

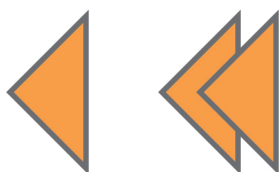
Mitä tekemistä pappismiehellä oli käsityön kanssa? Miksi Matthias Ingman oli aikanaan Pohjois-Savon varakkaimpia henkilöitä? Miksi hän harjoitti rahan lahjoittamista ja lainaamista?

Toivottavasti tämä teos valaisee sekä Matthias Ingmania, hänen taloudellisen ja henkisen perintönsä vaiheita että Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen erikoislaatuista historiaa.

Toivalassa keväällä 2005, jolloin Matthias Ingmanin kuolemasta on kulunut 150 vuotta

Tekijä

I MATTHIAS INGMAN, 1762–1855

Millaisessa Kuopiossa Matthias Ingman toimi?

On tarpeen hieman miettiä Suomen ja Kuopion oloja Matthias Ingmanin aikana, jotta voisimme ymmärtää monipuolisen kirkonmiehen toimintaa.

Matthias Ingmanin saapuessa Savoan vuonna 1813 Kuopio oli reilun tuhannen asukkaan pikkukaupunki puna- ja keltamullattuine puutaloineen. Sitä hallitsi pitkään rakenteilla ollut ja vuonna 1815 käyttöön otettu kivikirkko. Kirkolle kokoontunut kansa oli maalaisväkeä, laajan seurakunnan rahvasta. Kuopion seurakunta oli pinta-alaltaan huomattava: kaupungin ja ympäristön lisäksi siihen kuuluivat Nilsin, Maaningan, Tuusniemen ja Karttulan kappeliseurakunnat. Kaupunkilaisia eli virkamiehiä, kauppiaita ja käsityöläisiä oli vähemmistö. Kuopion ympärillä levisivät laajat järvet ja metsämaat harvaan asuttuine pitäjineen, joissa talonpojat kaskesivat peltojaan ja elivät savutuvissaan.

Tilatonta väkeä oli suhteellisen paljon, ja sen elämä oli varsin usein puutteellista ja epävarmaa. Köyhäinhoito oli alkeellista. Työkyvyttömät vanhuksat ja orpolapset joutuivat kiertämään ruotulaisina talosta taloon ja viipyivät kussakin paikassa vain lyhyen aikaa.

Savon maille yltäneen suurvaltasodan, Suomen sodan (1808–1809), päättymisestä oli vain neljä vuotta. Sotilaiden kaupunkiin levittämät kulkutaudit olivat iskeneet varsinkin lapsi-ikäluokkiin, mutta rauhan tultua avioliittoja ryhdyttiin solmimaan vilkkaasti ja syntyvyys alkoi kohota. Vuonna 1820 Kuopiossa oli 1 512 asukasta, mutta vuonna 1852 jo 3 200. Muun muassa Saimaan kanavan valmistuminen 1850-luvun alussa vilkastutti Kuopion kauppaa ja elinkeinoelämää, ja vuonna 1860 kuopiolaisia oli yli neljä tuhatta.

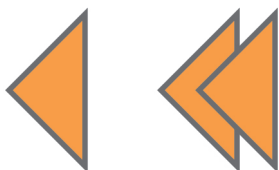

Ferdinand von Wright: *Kuopion tori*, 1855. Maalaus esittää näkymää nykyisen kaupungintalon tienoilta ja välittää tunnelmaa Matthias Ingmanin ajan Kuopiosta. (Kuva Matti Ruotsalainen)

Kirkko vastasi kansanopetuksesta ja köyhäinhoidosta. Lukutaito ja katekismuksen tuntemus iskostuivat kuopiolaisiin kulloisenkin kirkkoherran tarmokkuuden mukaan. Kansan lukutaito oli edelleen huteraa, ja piispan- ja rovastintarkastusten yhteydessä tarkastettiin useimmiten lukkarien hoitaman opetustyön tulokset.

Kirkon opetus oli kuitenkin riittämätöntä, ja Kuopioon perustettiin monia yksityiskouluja 1840-luvulla. Kaupungissa oli kyllä jo 1700-luvun lopulta toiminut virkamiehiä palvellut triviaalikoulu, mutta ruotsinkielinen oppilaitos ei hyödyttänyt kansaa. Kansakouluasetus syntyi edistyskellisen keisari Aleksanteri II:n aikaan 1860-luvulla kohta sen jälkeen, kun kirkko ja kunnallishallinto oli erotettu toisistaan.

Savo oli siirtynyt muun maan mukana Ruotsin alaisuudesta Venäjän autonomisen suuriruhtinaskunnan osaksi vuonna 1809. Virallinen kieli oli edelleen ruotsi, mutta suomen kieli alkoi kuitenkin vallata alaa 1840-luvulta lähtien. Asiaan vaikutti voimallisesti Kuopion yläalkeiskoulun rehtorina vuosina 1843–1849 toiminut J. V. Snellman, jonka sanomalehtityö herätti huomiota koko maassa. Aatetta levittivät samanhenkiset opettajat ja toimittajat. Kirjakustannustoiminta virisi. Talous- ja sivistyselämä kehittyivät voimakkaasti.

Kuopion ensimmäinen pankki Kuopion Säästökassa perustettiin vuonna 1849. Tosin Suomen Pankki perusti konttorinsa kaupunkiin jo vuonna 1840, mutta sen ensisijainen tarkoitus oli vetää liikkeellä olleet Ruotsin kruunut pois käytöstä.

Kansanvalistaja, mesenaatti, vähäosaisten auttaja

Tullessaan Kuopioon Matthias Ingman oli toiminut opettajana jo liki 30 vuotta. Lisäksi kansanopetus kuului kirkolle, jonka palvelija hänestä tuli. Oli itsestään selvää, että kansanvalistajan kutsumus säilyi Ingmanissa pappisvirkaan siirtymisen jälkeenkin. Kun seurakunnassa herätettiin kysymys urkujen hankkimisesta Kuopion uuteen kivikirkkoon, lausui kirkkoherra mielipiteenään: ”Uruitta seurakuntalaiset tulevat toimeen, mutta eivät kansanvalistuksesta.” Ingmanilla oli selkeä arvojärjestys: tärkeintä oli hankkia varoja kiertäviin kouluihin ja opettajien palkkoihin.

Kuopion tuomiokirkon tunnetuimman kaunistuksen kustannuksista Matthias Ingman vastasi itse. Vuonna 1843 hän lahjoitti kirkkoon altaritaulun, Berndt Godenhjelmin samana vuonna tekemän maalauksen *Ristiinnaulittu*. Lahjoitus herätti laajaa huomiota. J. V. Snellman kirjoitti Saima-lehdessään: ”Ne lahjat, joita kaupungin kaunis ja yksinkertaisesti koristettu kirkko viimeaikoina on saanut, ovat todisteena lahjoittajien hurskaasta mielenlaadusta.”

Kuopion gymnasium eli lukio aloitti toimintansa juhlallisesti elokuussa 1844. Sitä tuettiin lukuisilla raha- ja kirjalahjoituksilla, joista perustettiin kolme stipendirahastoa. Merkittävimpiin lahjoittajiin kuului rovasti Ingman, joka luovutti kaupungista kertyneet pääsiäisrahat lukiolle.

Kun suomalaisuuden herättäjä J. V. Snellman saapui Kuopioon 1843, hänen henkensä tarttui heti Ingmaniin, vaikkei tämä enää mikään nuori tulisielu ollutkaan. Jo seuraavana vuonna kirkkoherra teki lahjoituksen suomenkielisen opettajan palkkaamiseksi Kuopion ala-alkeiskouluun. Matthias Ingman sitoutui koko elinajakseen maksamaan opettajan palkkaa sata hopearuplaa vuosittain. Pysyväksi rahastoksi, jonka koroilla palkkaus voitaisiin hoitaa hänen kuolemansa jälkeen, Ingman antoi 1 750 hopearuplaa. Keisarillinen Senaatti asetti toukokuussa 1845 Kuopion ala-alkeiskouluun opettajan, jonka tehtävänä oli antaa suomenkielistä opetusta koulun oppilaille.

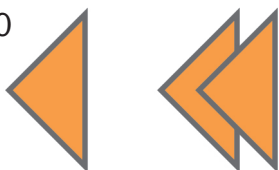

Fredrik Ahlstedt:
Matthias Ingman,
1885. (Kuopion
tuomiokirkkoseu-
rakunnan kokoel-
mat. Kuva Kuopion
taidemuseo/Kari
Jämsén.)

Joulukuussa 1848 jo heikentyneessä voinnissa ollut Matthias Ingman teki toisen lahjoituksensa kansan sivistämiseksi. Kuopion seurakuntaan perustettiin kiertävä alkeiskoulu, ja sen tarkoituksena oli poistaa lukutaidottomuutta. Ingman lahjoitti tarkoitusta varten 200 hopearuplan rahaston sekä määräsi omistamansa Savisaaren tilan tuloista ”ikuisiksi ajoiksi 30 tynnyriä eloja vuosittain koulumestarin palkkaamiseksi”.

”Merkille on pantava luopuminen vanhan koulun opetusmenetelmistä. Opetuksessa oli vältettävä koneellista ulkolukua, ja sen sijaan oli kehitettävä lapsen ymmärrystä luetun yksinkertaisen selityksen ja keskustelun avulla. Oppilaita oli koulussa kohdeltava oikeudenmukaisesti

ja koulukuriakin käytettävä rakkaudella”, kuvaa Ingmanin koulutyön periaatteita rovasti Lennart Heljas teoksessa *Elämää Kuopion tuomiokirkon vaiheilla*.

Kuopion köyhäinkoulu sai niin ikään Matthias Ingmanilta merkittävää apua. Koulussa oli niin monipuolinen opetusohjelma, että sitä pidetään koko suomenkielisen kansakoulun välittömänä edeltäjänä. Vuonna 1848 Ingman lupasi lahjoittaa koululle 1 500 hopearuplan pääoman ja edellytti, että pääomalle maksettiin kaupungin kassasta kuuden prosentin korko. Sillä palkattaisiin opettajat. Kun kaupunki sai järjestettyä koulutilat kalustoineen sekä opettajan asunnon, Ingman laati koululle säännöt. Ne vahvistettiin Porvoon tuomiokapitulissa helmikuussa 1849, ja sen jälkeen aloitti toimintansa *Suomenkielisten lukukoulu Kuopion kaupungin varattoman työväenluokan pojille*.

Vuonna 1850 tohtori Ingman laati varsinaisen testamenttinsa, jossa hän lahjoitti lähes kaiken omaisuutensa Kuopion seurakunnalle tarkasti selostamiinsa tarkoituksiin käytettäväksi. Tämä erikseen esitelty testamentillinen säättämä mahdollisti aikanaan Ingmanin nimeä kantavan käsityökoulutuksen syntyminen.

Mistä Matthias Ingmanin varallisuus oli peräisin? Tiedossamme ei ole, oliko hänellä perittyä varallisuutta. Joka tapauksessa lapsettomana elänyt taloudellinen mies pystyi kartuttamaan varallisuuttaan. Kuitenkaan hänen tulonsa eivät ainakaan opettajan uralla tunnu kummoisilta. Tultuaan Kuopioon rehtoriksi hän pääsi oppikoulunopettajalle korkeimpaan mahdolliseen palkkaluokkaan eli 1 471 markan vuosituloihin vuoden 1917 rahassa. Vuoden 2004 rahassa summa vastaa 1 510:tä euroa.

Kun Ingmanista sitten tuli Kuopion kirkkoherra, hänestä tuli tulojenkin puolesta huomattava virkamies, jolla oli virkaetuna suuri papin tila nykyisellä Väinölänniemellä. Lisäksi hän omisti yksityisesti huomattavan Savisaaren maatilan vuosina 1832–1854 ja saattoi sen mallikelpoiseen kuntoon.

Vaikka Kuopion kirkkoherra oli sivistys- ja talouselämän tukija, hänen mielensä ei liidellyt pelkästään näissä yhteiskunnan yläpyörteissä. Hän tunsu myötätuntoa köyhiä ja puutteenalaisia kohtaan ja antoi heille apuaan sen, minkä voi. Varsinkin Matthias Ingmania tuntui liikuttavan orpojen lasten osa – ehkäpä siksi, että hän itsekin oli orpo.

Avustustoiminnankin Ingman hoiti itselleen luonteenomaisella, moraalisesti ryhdikkäällä tyyllillään. Ruoka- tai raha-apu ei saanut edistää laiskuutta ja toimeettomuutta, joihin Ingman suhtautui ankarasti. Apua sai, mikäli suinkin mahdollista, vain työtä vastaan. Avunpyytäjät saivat suoritettavakseen itselleen soveltuvia tilapäistöitä tai pitempiaikaisia tehtäviä kirkkoherran laajan virkatalon mailla tai Ingmanin yksityisellä

Savisaaren tilalla. Jos muuta työtä ei sattunut olemaan, lähetettiin avun kyselijä kivenkeruuseen Savisaaren pelloille.

”Seurakunnan esipaimenena hän osoittautui kaukonäköiseksi ja edistyshaluiseksi. Monissa asioissa hän oli edellä omaa aikaansa ja esitti uusia ajatuksia, jotka vasta myöhemmin omaksuttiin yleisemmin. Ne koskivat kansanopetusta, köyhäinhoitoa ja lastensuojelua, joihin erityisesti hänen vaikutuksensa tuntui. (-) Matthias Ingmania voidaan pitää eräänä maamme huoltotoimen, nuorisokasvatuksen ja lastensuojelun uranuurtajista. Jo vuosisata sitten hän viittoi toiminnallaan tietä uudelle sosiaaliselle kehitykselle tuolloin varsin takapajuisessa maakunnassamme”, kirjoitti rovasti Lennart Heljas 1960-luvulla kaukaisesta edeltäjästään.

Matthias Ingmanin pitkä ja tarmokas elämä

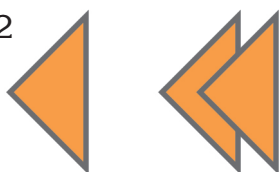
Matthias Ingman syntyi 25.1.1762 Askolassa Porvoon lähistöllä. Askolan kappalaisen Matti Ingmanin puoliso Sofia Elisabeth Stettin synnytti toisen poikansa dramaattisena ajankohtana, pian leskeksi jäätyään – hänen miehensä oli kuollut vain 16 päivää aikaisemmin. Siten Matthias Ingman oli orpo jo syntyessään.

Äiti ja pojat eivät jääneet kuitenkaan turvattomiksi, sillä Sofia Elisabeth Stettin avioitui uudelleen. Matthias kävi koulua Porvoon pedagogisessa ja Loviisan triviaalikoulussa, tuli ylioppilaaksi vuonna 1780 ja jatkoi opintojaan yliopistossa, Turussa. Helsinkiin hän maan korkein opinahjo siirtyi vasta vuonna 1828 Turun palon jälkeen.

Opintojen päätyttyä Ingman lähti kulkemaan isänsä jälkiä ensin opettajana, sitten pappina. Vanhempi veli Johan Ingman valmistui niin ikään papiksi, ja hänestä tuli kappalainen Liliendalin kappeliseurakuntaan. Siellä hän kuoli jo varhain, vuonna 1805.

Matthias Ingman toimi Loviisan triviaalikoulun opettajana vuosina 1788–1790 ja Helsingin triviaalikoulun opettajana 1790–1800. Sitten hän suoritti teologisen tutkinnon ja sai pappisvihkimyksen 10.12.1800. Koulutyö jatkui kuitenkin edelleen: vuosina 1801–1804 hän toimi Loviisan triviaalikoulun rehtorina ja 1804–1813 vastaavassa virassa Helsingissä.

Työskenneltyään koulualalla synnyinseudullaan 25 vuoden ajan Matthias Ingman käänsi elämässään uuden lehden ja muutti Savoan, Kuopioon. Hänestä tuli Kuopion triviaalikoulun rehtori 3.12.1813. Koulu sijaitsi Tuhkaniemellä eli nykyisessä matkustajasatamassa. Koulurakennuksessa oli luokkahuoneiden lisäksi myös asuntohuoneet

Kuopion pappila ("PRÄSTEGÅRDEN") sijaitsi Ingmanin aikaan Väinölänniemen ("CuopioNiemi") tyvessä. Kuopiossa on kerrottu tarinaa, jonka mukaan Matthias Ingmanin muuttaessa pappilaan se oli jo vanha ja huonokuntoinen; katto vuoti ja lattiapalkit lonksuivat. Kun joku isäntä valitteli rovasti pappilan surkeaa tilaa, tämä vastasi: "Mite sine siitä tarvitte pitä huolen, kyllä mine tulen toimeen." Matthias Ingmanin äidinkieli oli ruotsi. (Kuva Kuopion kulttuurihistoriallinen museo)

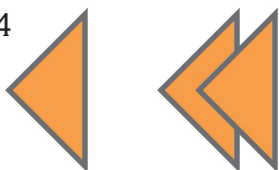
opettajille ja noin 40 oppilaalle. Talon kohtaloksi koitui tulipalo huhtikuussa 1815, ja koulutoiminnot sijoitettiin ympäri kaupunkia. Vuonna 1826 saatiin uusi, C. L. Engelin suunnittelema koulutalo rakennetuksi nykyisen torin laidalle.

Matthias Ingmanin koulu-ura loppui keväällä 1817 yllättävällä tavalla. Hänestä tuli Kuopion suuren seurakunnan kirkkoherra, vaikkei hän ollut hakenut kyseistä virkaa saati pitänyt vaalisääntä. Järjestetyssä kirkkoherranvaalissa eniten ääniä sai Kuopion triviaalikoulun vararehtori Aaron Wenell. Asian ratkaisi kuitenkin toisin keisari-suuriruhtinas, jolle kuului Kuopion kaltaisten pitäjien kirkkoherrojen nimitysoikeus. Wenellin sijasta Aleksanteri I nimitti virkaan Matthias Ingmanin 25.7.1817. Olletikin keisarille saakka oli kuulunut, että 55-vuotias rehtori tunnettiin sivistyneeksi mieheksi ja eteväksi opettajaksi, joka oli Kuopion oloihin tutustunut muutaman vuoden ajan. Rovastin arvonimen hän sai jo samana syksynä.

Mieluisasta koulutyöstä Ingman ei kuitenkaan joutunut irralleen. Kirkkoherraksi tultuaan hänen määrättiin Kuopion triviaalikoulun tarkastajaksi, jonka piti olla läsnä vuositutkinnoissa, merkitä ylös, mitä kuulusteltiin ja miten oppilaat suoriutuivat, sekä puhua oppilaille ja opettajille. Tässä tehtävässä hän toimi antaumuksella vuosina 1817–1844 eli 82 ikävuoteen saakka. Viimeisessä omakätisesti kirjoittamassaan tarkastuspöytäkirjassa hän iloitsi, että hänelle rakkaaksi tulleen alkeiskoulun oppilaat pääsivät ensi kerran jatkamaan opintojaan kotipaikkakunnallaan; Kuopion lukio oli aloittamassa toimintansa. Päästötodistuksen saaneille Matthias Ingman toivotti menestystä uudessa oppilaitoksessa ja toivoi, että heistä kasvaisi kunnollisia kansalaisia, joista olisi isänmaalle kunniaa.

Matthias Ingman toimi koulualalla tunnollisesti ja tarmokkaasti, eikä tyyli seurakunnan paimenena muuttunut. Hän ei sietänyt laiskuutta ja leväperäisyyttä töissä eikä asioiden hoitamisessa. Ingmanin aikaansaama seurakunnallinen järjestys sai kiitosta piispan- ja rovastintarkastuksissa. Ikäännyttyään hän luovutti osan kirkkoherran tehtävistä kehityskykyisille apulaisilleen, joita olivat Pohjois-Savon herännäisyyden johtohahmot Johan Fredrik Bergh, Anders Johan Österman ja Albert Ingman. Ukko-Ingman itse ei kuulunut herännäispiireihin mutta ei suuremmin Pohjois-Savossa vaikuttanut herännäisyyttä vastustamaan.

Ingmanista tuli isäntä Pappilan- eli Väinölänmiemen tyvässä sijainneeseen suureen pappilaan. Melko pian hän lienee huomannut, että pappila ei voinut tulla toimeen ilman emäntää. Lieneekö rovasti itse tiennyt vai lieneekö jostain kuullut, että Pieksämäen kirkkoherra Petter Bonsdorffilla oli puoli tusinaa hyvin kasvatettuja, naimaikäisiä tyttöjä.

Berndt Godenhjelm:
Ristiinnaulittu, 1843.
Kuopion tuomio-
kirkko sai alttari-
maalauksensa lah-
joituksena seura-
kunnan kirkkoher-
ralta Matthias Ing-
manilta. (Kuopion
tuomiokirkkoseura-
kunnan kokoelmat.
Kuva Kuopion tai-
demuseo/Kari
Jämsén.)

Niinpä Ingman lähti kosiomatkalle. Hän päätti pyytää vaimokseen sitä, jonka ensimmäiseksi tapaa.

Kun matkalainen sitten eräänä talvipäivänä saapui Pieksämäen pap-
pilan pihalle, ryhtyivät tyttäret sisällä kiistelemään, kuka menisi tunte-
matonta herrasmiestä vastaan. Puoliväkisin siskot työnsivät eteiseen Ju-
liana Sofian, joka menikin tervehtimään tulijaa. Tohtori Ingman esittäy-
tyi ja ilmoitti saman tien asiansa eli pyysi neitiä puolisoikseen. Kosinta
onnistui, ja häitä vietettiin 27.7.1823. Sulhanen oli 61-vuotias ja mor-
sian 33-vuotias.

Ingmanien avioliitto oli onnellinen. Juliana Sofia oli herttainen ihminen, josta kaikki pitivät. Hänen avulias luonteensa tuli Kuopiossa tunnetuksi. Ruustinnalla oli oma vilja-aitta, josta hän sai jakaa avustuksia tosi hädässä olleille omatuntonsa mukaan, miehelleen tiliä tekemättä. Hyvä ruoanlaittaja Juliana Sofia myös oli, mikä olikin tarpeen: seurallinen ja vieraanvarainen Matthias Ingman piti sekä vieraista että hyvästä ruoasta. Hän söi mielellään usein mutta vähän kerrallaan. Pappilan pöytä oli katettuna pitkin päivää. Koska rovastin lempiruoka olivat naurispaistikkaat, kuopiolaiset ryhtyivät kutsumaan häntä Paistikas-Matiksi.

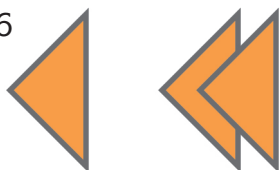
Jos kotielämä olikin auvoista, rovastille sattui kahnauksia kuopiolaisien kanssa. Hän kun vaati ankaraa järjestystä virkatalossaan ja sen tiluksilla eikä sietänyt, että niemen rannoilla kulkeneet kaupunkilaiset lahmasivat pappilan viljelyksiä. Keväisin he näet kuljettivat vasikoita niemen rantojen kautta saariin kesälaitumille ja hakivat ne syksyisin pois.

Väinölänniemen maat joutuivat laajemmankin huomion kohteiksi. Senaatti oli vuonna 1818 oikeuttanut Kuopion kaupungin maanvaihtoon eli saamaan kirkkoherran virkataloon kuuluneet pellot kaupungin omistukseen. Asia oli tarkoitus järjestää vaihtamalla ne kaupungin omistamiin Maljalammen tiluksiin. Senaatti oli päättänyt asiasta kuitenkin vasta Matthias Ingmanin kirkkoherraksi nimittämisen jälkeen. Vaihto ei voinut tapahtua ennen kirkkoherran vaihtumista, ellei vastanimittetty Ingman siihen suostuisi. Eikä hän suostunut.

”Matti Ingman oli kaikesta päättäen maataloutta ymmärtävä ja sitä harrastava sekä jo sen verran perehtynyt paikallisiin oloihin, että hän osasi laskea vanhojen syvämultaisten, kuivaperäisellä niemekkeellä ja suurten vesien välillä sijaitsevien viljelysmaiden arvon uudispeltoihin ja suoperäisten maitten rajoittamiin viljelysmaihiin verrattuna. Hän piti edellisiä siksi paljon edukkaimpina, ettei suostunut vaihtokauppaan, vaan saivat kaupunkilaiset jäädä odottamaan hänen poistumistaan eli toisin sanoen hänen kuolemaansa. Sitä odotusta kestitkin sitten 37 vuotta”, kirjoitti hieman hirtehisesti Ingmanin elämäkerran vuonna 1917 laatinut Bruno Granit-Ilmoniemi.

Ingman todellakin oli maanviljelyksestä innostunut ja valvoi huolella sekä virkatalonsa että yksityisen Savisaaren tilansa viljelyksiä. Mallikelpoiseen kuntoon laittamansa Savisaaren hän myi vuonna 1854 varalääninkamreeri C. J. Hulténille suhteellisen huokealla hinnalla, koska tiesi miehen taitavaksi maanviljelijäksi.

Vaikka Matthias Ingman oli puolisoaan huomattavasti iäkkäämpi, hänen kohtalonsa oli jäädä leskeksi. Juliana Sofia kuoli 57-vuotiaana maaliskuussa 1848. Avioliitto jäi lapsettomaksi. Ingman sanoi, että puolison kuolema oli hänen elämänsä ensimmäinen kova koettelemus. Pian

vaimonsa kuoleman jälkeen rovasti otti taloudenhoitajakseen tämän nuorimman sisaren Eva Ulla Bonsdorffin.

Rovasti Ingmanista tuli Pohjois-Savon rovastikunnan lääninrovasti vuonna 1821. Keisari nimitti hänet Helsingin Keisarillisen Aleksanterin yliopiston teologian kunniatohtoriksi vuoden 1831 promootion yhteydessä. Kun Kuopion hiippakunta vuonna 1850 perustettiin ja piispan istuin sijoitettiin kaupunkiin, tuli Ingmanista vielä Kuopion tuomiorovasti ja tuomiokapitulin varapuheenjohtaja. Korkean ikänsä ja sairaalloisuutensa vuoksi hän oli kuitenkin näistä tehtävistä virkavapaana.

Tohtori Matthias Ingman kuoli 93 vuoden iässä Kuopiossa 3. toukokuuta 1855.

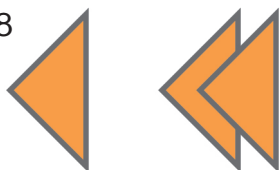
II MITÄ INGMANIN JÄLKEEN TAPAHTUI? 1855–1903

Testamentillinen säätämä

Matthias Ingmanin henkinen ja taloudellinen perintö on välittynyt jälkipolville hänen laatimansa testamentillisen säätämän kautta. Sen 88-vuotias tohtori Ingman kirjoitti Kuopion pappilassa huhtikuun 6. päivänä vuonna 1850. Testamentin tekijän täyden järjen, vapaan tahdon ja omakätisen allekirjoituksen todistivat kirkkoherran sijainen Albert Ingman ja kirkkoherran apulainen Erik Saurén. Ingmanin kuoleman jälkeen säätämä valvottiin Kuopion kihlakunnan oikeudessa syyskuussa 1855 ja julkaistiin Suomen virallisessa lehdessä samana vuonna.

Matthias Ingman kirjoitti, että koska hän ei kuollessaan jättäisi jälkeensä rintaperillisiä, piti hän velvollisuutenaan säätää jäljelle jäävän omaisuutensa käyttämisestä. Hänessä oli herännyt tahto hyödyttää kirkkollisella tai kunnallisella tavalla jo 36-vuotista kotipaikkaansa Kuopiota, jossa hän kirkkoherra-aikanaan oli saanut nauttia hyväntahtoisuutta ja luottamusta. Ingman antoi ymmärtää, että Kuopion seurakuntalaiset olivat auttaneet häntä varallisuutensa keräämisessä. Niinpä toiveena oli, että kuopiolaiset voisivat saada testamentista jotain etua jälkeläisilleen ”ei ainoastaan ruumiillisessa, vaan myös ja etenkin henkisessä suhteessa, joten samalla paraiten voisi tarkoituksenmukaisesti osoittaa kiitollisuutta hyvän alkulähteelle”.

Näin Matthias Ingman toi ilmi kristillisen käsityksen sekä Jumalasta kaiken hyvän alkulähteenä että ihmisen osasta, johon kuului Jumalan kiittäminen ja saamansa hyvyyden jakaminen edelleen, lähimmäisten parhaaksi.

Matthias Ingmanin
nimikirjoitus ja
leima.

Testamentillinen säätämä sisältää yksitoista pykälää, joista ensimmäisessä Ingman määrää sisarenpojilleen Porvoon piispa Carl Gustaf Ottelinille ja Kaavin kirkkoherra Johan Adolf Ottelinille maksettaviksi yhteensä 5 000 hopearuplaa.

Toisessa pykälässä määrätään, että Savisaaren myydystä ja kauppasumman vakuudeksi kiinnitetystä kiinteistöstä on ikuisiksi ajoiksi suoritettava luonnossa maksettavat 30 tynnyriä jyviä pitäjän kouluopettajan palkkaamiseksi ja Kuopion ala-alkeiskoulun suomenkielisen opettajan palkkana 120 hopearuplaa vuosittain. Lahjoitusvaroja oli oikeus käyttää myös avustuksena sellaisille lapsille, joilta puuttui varoja koulunkäyntiin.

Kolmannessa pykälässä määrätään arvoesineistä. Kirjasto luovutetaan lukiolle ja yläalkeiskoululle jaettavaksi ja kartat rovasti Ottelinille ja ala-alkeiskoululle. Martti Lutheria ja Lüzenin taistelua esittävät taukut, kipsinen Kristus-veistos sekä ”erinäisestä syystä arvossa pidettävän tekijän maalaama” Kristus-kuva – tekijä Ingmanin sukulainen Sofia Nordström – saavat Ingmanin arvelun mukaan sopivan paikan Kuopion kirkon kuorista ja sakaristosta. ”Muinaiskalut” eli kahden hopeataalerin vaskilootu vuodelta 1711 ja neljän taalerin vaskilootu vuodelta 1743 annetaan lukiolle ja yläalkeiskoululle.

Neljännessä ja viidennessä pykälässä päästään rahaksi muutettavan muun irtaimiston ja varsinaisten rahavarojen käyttämiseen. Rahat Ingman lahjoittaa Kuopion seurakunnalle, jotta ne pantaisiin kasvamaan korkoa ja saatavat korot käytettäisiin Kuopion pitäjän köyhäinhoidon hyväksi. Lahjoittaja tarkoittaa tällä varsinkin köyhiä ja turvattomia orpolapsia, jotka joutuvat kulkemaan paikasta toiseen. Ingman toivoo, että lapset järjestetään hoidettaviksi hurskaudestaan ja kunnollisuudestaan tunnettujen henkilöiden luo. Tärkeää on, että hoitajat elatuksen ja vaatteiden lisäksi myös pitävät huolta lasten tapa- ja kristillisestä kasvatuksesta sekä totuttavat heitä ikänsä ja sukupuolensa mukaiseen työhön. Näin poistetaan kerjäämisen ja joutilaisuuden aikaansaamia pahoja tapoja sekä kasvatetaan lapsista kristillisiä, hyvätapaisia ja kansalliselämälle hyödyllisiä jäseniä.

Viides pykälä koskee työhön kykeneviä mutta työn puutteessa olevia köyhiä. Lahjoittajalla ei ole aivan tarkkaa käsitystä siitä, miten avustus parhaiten tulisi suorittaa, mutta ajatus viittaa joka tapauksessa käsityötaitojen edistämisen ja ansioiden hankkimisen suuntaan. Hän arvelee, että varoilla voitaisiin hankkia tarvisaineita talviaikaan kotona tehtäviin töihin naisille ja lapsille sekä myöhemmin myös miehille ja ylipäättään aikuisille. Tärkeintä on pitää mielessä, että työn tulokset muutetaan ”rahaksi tahi elintarpeiksi”. Ingman toteaa erityisen käsityöalan työkoulun tarpeelliseksi, mutta lahjoitusvarat eivät siihen riitä.

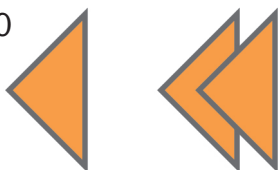
Kuudennessa pykälässä määrätään, että lahjoitusrahastoa ei saa yhdistää seurakunnan köyhyinhoidon kanssa. Rahastolla pitää olla oma hallintonsa eli johtokunta, jonka esimiehenä on kirkkoherra. Johtokunnan on huolehdittava korkojen perimisestä pääomalle sekä siitä, ettei pääoma koskaan vähene vaan mieluummin säästöjä lainaamalla kasvaa. Näin rahasto voisi paremmin täyttää tarkoitustaan. Toiminnasta on tehtävä vuosittain tili, jonka seurakunnan valitsema tilintarkastaja tarkastaa ja joka seurakunnalle kirkonkokouksessa esitetään.

Seitsemännessä pykälässä testamentin tekijä selittää, miksi hän ei ole määrännyt raha-avustuksia oppilaitoksille; sitä ei saisi selittää tieteen halveksimiseksi. ”Testamentin tekijä on nimittäin katsonut ajallisen toimeentulon pitävän käydä tiedollisen sivistyksen edellä, varsinkin kuin jälkimäistä ei voi ajatella ilman edellisettä, sekä on hän, mitä sivistykseen tulee, arvellut, että yleisemmäksi levinnyt, vaikkapa vähempikin ymmärryksen kehittäminen yhteisessä kansassa, yhdistettynä hyviin tapoihin ja kristillisiin avuihin, on kansalliselämälle suuremmasta arvosta ja merkityksestä, kuin kukoistava oppisuus ja loistava älykkyys pienemässä piirissä”.

Kahdeksannessa pykälässä määrätään lääninkirjanpitäjä Järnefeltille palkkion lisäksi myös suurempi kynttiläkruunu sekä Heidän Majesteettiansa Keisarin ja Keisarinnan kipsiset muotokuvat kiitokseksi siitä, että hän on ottanut hoitaakseen testamentin täyttämisen.

Yhdeksännessä pykälässä Matthias Ingman jättää hautaamisensa ”jälkeenelävain huoleksi”. Hän toivoo ainoastaan hautaamista puolisonsa viereen, paikan varustamista kestäväällä aitauksella ja hautakivellä, johon merkittäisiin siinä lepäävien synnyin- ja kuolinpäivät – ”tiedoksi niille, jotka sukulaisuuden tahi muiden olosuhteiden vuoksi tahtovat hartaana pitää näiden muiston, joka, vaikka kohta inhimillisten heikkouksien alainen, ei liene aivan hyödytön jälkeentulevillekaan, sillä maatilalla, jossa vainajat ovat asuneet.”

Kymmenes pykälä ilmoittaa Ingmanin viimeisen tahdon siitä, että syyttömän köyhyyden vuoksi hänelle velkaan jäävät säästettäisiin kaikista lainhauista.

Yhdestoista pykälä määrää testamentillisen säätämän toimitettavaksi tekijän kuoleman jälkeen läänin kuvernöörille ja arvoisalle tuomiokapitulille.

Testamentin vahvisti itse keisari. Maaliskuun 17. päivänä 1860 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa armollisimmasti määräsi Tuomiorovasti ja Tohtori M. Ingmanin testamentin määräykset noudatettaviksi.

Pesänselvitys ja lahjoitusrahaston synty

Matthias Ingmanin kuoleman jälkeen lääninkirjanpitäjä Gustav Järnefelt toimi pesänselvittäjänä ja huutokauppasi rahaksi muutettavan omaisuuden. Ingmanin jäämistön huutokaupat olivat Kuopiossa huomattavia tapahtumia, jotka keräsivät paikalle paljon väkeä. Lokakuussa 1855 tavaroita huutokaupattiin 15.–17. päivinä ja huhtikuussa 1856 vielä päivän ajan.

Myytävinä oli koko laaja omaisuus lehmistä ja viljatynnyreistä lähtien aina kahvipannuihin, lämpömittareihin ja lautasliinoihin saakka. Ostokunta edusti laajasti Kuopiota: tavaraa olivat huutamassa torpparit, maisterit, muurarit, apteekkarit, puusepät, hatuntekijät, papit, talonpojat, kultasepät, suutarit, rengit, leipurit, paronit, kapteenit sekä muutamat naistenhenkilötkin. Heidät merkittiin huutokaupan pöytäkirjoihin pelkillä nimillään, sillä ammatinharjoittajia naiset eivät vielä olleet. Huutokaupat tuottivat yhteensä 2 487,71 hopearuplaa.

Vuonna 1856 Järnefelt luovutti Ingmanin lahjoitusrahaston johtokunnalle yhteensä 40 717 hopearuplaa ja 94 kopeekkaa rahana ja velkakirjoina. Vuoden 1917 rahassa mainittu summa vastasi 162 871,76 markkaa, mikä oli vuoden 2003 rahassa noin 167 340 euroa (noin 987 330 markkaa). Kyseinen summa on Ingmanin lahjoitusrahaston kantapääoma.

Kuopion seurakunnan valitsema lahjoitusrahaston johtokunta ryhtyi toimeen täyttääkseen Matthias Ingmanin viimeisen tahdon. Johtokunnan ensimmäinen kokous pidettiin 27. syyskuuta 1856. Pöytäkirjojen kieli oli ruotsi vuoteen 1866 saakka. Se vaihtui suomeen, sillä silloin sihteerin ja kassanhoitajan tehtävät aloitti kirkkoväärti ja talollinen Johan Niskanen. Myös Kuopion kaupungin ja maalaiskunnan kunnalliselämässä pitkään mukana ollut kasööri hoiti Ingmanin asioita peräti vuoteen 1904 saakka. Niskasen 38 vuotta kestänyt huolellinen ja luotettava työ takasi rahaston asioiden hyvän kehityksen. Hänen työtään jatkoi henkikirjuri Evert Richard Lundson.

Lahjoitusrahasto kasvatti pääomaansa Matthias Ingmanin toiveen mukaisesti. Ingmanin kassasta lainattiin rahaa kohtuullisella korolla, eli kassa toimi aivan pankkien tapaan. Lainoja myönnettiin etupäässä maa-

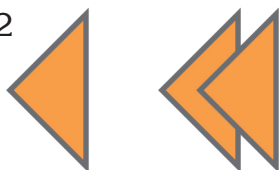
Matthias Ingmanin varallisuus karttui merkittävästi Savisaaren tilan tuotoilla. Ingmanin yksityisomistuksessa ja taitavassa hoidossa vuosina 1832–1854 ollut Savisaari oli huomattava maatila, johon kuului kolmattakymmentä eri rakennusta. Viktor Barsokevitsch kuvasi Savisaarta vuonna 1897. Luonnonkaunis Savisaari on yksi Kuopion vanhimmista tunnetuista asuinpaikasta. Tila kuuluu nykyisin Kuopion kaupungille.

(Kuva Kuopion kulttuurihistoriallinen museo)

talouden tarpeisiin maanviljelijöille. Kantapääoma kaksinkertaistui 40 vuodessa eli vuoteen 1897 mennessä.

Rahaston karttumista havainnollistettiin näin vuonna 1917:
”lahjoitusrahaston pääoma nyt tuottaa vuotuisia korkotuloja, jotka ovat arviolta puolta suuremmat kuin mihin lahjoittajan seurakunnalta aikaan saamat vuotuiset palkkatulot nousivat” (Granit-Ilmoniemi 1917).

Ensi töikseen johtokunta laati ohjesäännöt ja sopimuslomakkeet orpolasten kasvattamisesta. Vuonna 1857 ryhdyttiin järjestämään orpolapsille kasvatuskoteja, ja tätä toimintaa kesti aina 1930-luvulle saakka. Orpolasten asioiden hoitajina Ingmanin lahjoitusrahaston johtokunnas-

sa oli pelkästään miehiä; olihan muukin yhteiskunnallinen elämä lähes täysin miesten hoitamaa. Vuosina 1856–1917 johtokuntaan kuului nelisenkymmentä eri henkilöä: talollisia, herrastuomareita, pastoreita, tohtoreita ja virkamiehiä. Joukossa olivat muun muassa sellaiset tunnetut kuopiolaiset kuin kauppaneuvos Gustav Ranin, meijerikonsulentti Adolf von Wright, Pohjois-Savon kansanopiston johtaja Hjalmar Mikander ja lehtori Bruno Ilmoniemi.

Johtokunta kokoontui muutamia kertoja vuodessa. Kokoukset kestivät kauan, elleivät aivan koko päivää niin ainakin useita tunteja. Velkakirjojen luettelo oli tavallisesti pitkä ja velallisten vaiheet monenlaiset. Orpolasten ja heidän kasvattivanhempiensa tilanteissa riitti selvittävää – milloin kasvattivanhemmat, milloin kasvattilapset tulivat johtokunnan eteen puhumaan asioitansa. Kurinpidollisia toimia tarvittiin, jos kasvatit olivat esimerkiksi valehdelleet ja varastelleet tai jos he olivat karanneet kasvatuskodistaan. Joskus kasvattilapset valittivat, etteivät he saaneet hyvää hoitoa.

”Kasvatuslapsen N:o 35 kasvatusvanhempi Pekka Laukkanen on luvannut edelleen pitää koska lapsi on luvannut parantaa tapansa”, kertoo pöytäkirja tammikuulta 1902.

Mikäli keskustelut ja nuhtelut eivät auttaneet, uhkana huonosta käytöksestä oli elatusrahan vähentäminen tai lopettaminen.

Hankalia olivat muutamat tilanteet, jolloin kasvattilapsen oikealle äidille ja kasvattivanhemmille syntyi ristivetoa lapsesta. Isästään orvoksi jäänyt lapsi oli annettu kasvatuskotiin, koska äiti ei pystynyt hänestä huolehtimaan. Lapsen vartuttua äiti ryhtyi kuitenkin kaipaamaan häntä, piti yhteyttä lapseen ja pyysi häntä luokseen. Ristiriitatilanteeseen joutunut lapsi muuttui kasvattivanhemmilleen ynseäksi ja umpimieliseksi, käyttäytyi huonosti ja karkasi äitinsä luokse.

Lahjoitusrahasto oli Kuopion seurakunnan alainen ja vuonna 1917 tapahtuneen seurakuntajaon jälkeen Kuopion maaseurakunnan alainen. Vuonna 1933 Ingmanin perinnön hoitajaksi perustettiin Tri Mattias Ingmanin säätiö. Testamentillisen säätämän mukaisesti säätiönkin puheenjohtajana toimii entisen maaseurakunnan eli nykyisen Kallaveden seurakunnan kirkkoherra. Säätiön jäsenet valitaan Kallaveden, Siilinjärven, Riistaveden ja Vehmersalmen seurakuntien alueelta.

Ingmanin kasvattilapset

Kasvatussopimus eli *Hoitokunnan välipuhe elatusvanhempain* kanssa määräsi, että lasten tuli saada talosta vuodenaikojen mukaiset tarpeelliset vaatteet sekä riittävä ja ravitseva ruoka. Kasvatusvanhemmat sitou-

tuivat myös taivuttamaan lasta siveyteen ja hyviin tapoihin, opettamaan häntä ikänsä mukaisiin töihin ja askareisiin ja lukemaan sekä kristinopin tuntemiseen. Kasvattajat allekirjoittivat myös: ”ahkeroilla neuvoilla ja varoituksilla rakkaudessa sekä kristillisen ja Jumalan sanaa rakastawaisen waelluksen esimerkillä tulee minun pyytää istutettua Jumalan tuntoa lapsessa eläväksi tehdä, etten minä pahentais häntä jumalattomalla elämällä”. Mikäli oli tarvetta lasta kurittaa, piti se tehdä kohtuudella ja isällisessä rakkaudessa, ei kiukussa. Lapsi tuli toimittaa kiertokouluun ja rippikouluun.

Ingmanin rahasto maksoi kasvatusvanhemmille vuosimaksun kolmessa erässä. Maksut alkoivat pienentyä lapsen täytettyä 12 vuotta ja loppuivat kokonaan hänen täytettyään 16 vuotta. Vuosikymmenten kuluessa sadat orpolapset Kuopion seudulla saivat turvallisen kodin. Esimerkiksi vuonna 1889 kasvattilapsia oli 143.

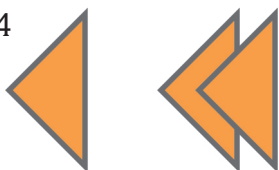
Samana vuonna rahaston johtokunta kuitenkin totesi, että järjestelmässä oli vakavia puutteita. Vain aniharva 16-vuotias pystyi vielä elättämään itseään, eikä kasvattien myöhemmistä vaiheista johtokunnalla ollut mitään tietoa. Kasvatusvanhempien saama hoitoraha oli vain muutamia kymmeniä markkoja, eivätkä he voineet sillä järjestää esimerkiksi koulutusta.

Vuonna 1890 voimaan tulleen uuden ohjesäännön mukaan lapsia tuli kasvattaa 18 ikävuoteen saakka sekä käyttää kansakoulussa ja Kuopion maanviljelysseuran kiertävissä käsityökouluissa. Lapsen täytettyä 12 vuotta vuosikorvauksista piti panna rahaa säästöön lapsen omalle tilille. Kasvatti saisi nostaa rahan täytettyään 25 vuotta, jos oli pystynyt hankkimaan itselleen pysyvän ammatin varsinkin maanviljelystä. Kaiken kaikkiaan uuden ohjeiston henkenä oli kasvattien ohjaaminen maanviljelykseen. Myös kasvattivanhempien saamaa maksua korotettiin.

Esimerkiksi vuonna 1905 Ingmanin rahastolla oli 105 kontrahtia kasvattilasten hoitamisesta, ja kasvatusvanhempien saama hoitomaksu alle 12-vuotiaista oli sata markkaa. Lapset olivat syntyneet vuosina 1886–1902 eli he olivat 3–19-vuotiaita. Heidän syntymäpaikkojaan luetteloihin ei merkitty.

Kasvatusvanhempien kotikyliä olivat muun muassa Hirvilahti, Puutossalmi, Ritoniemi, Jännevirta, Kehvo, Vehmersalmi, Putroniemi, Pappilan alue, Ryönä, Kasurila, Räsälä, Sorsasalo, Hiltulanlahti, Jynkkä, Toivala, Vehmasmäki, Niemisjärvi, Väänälänranta, Rissala ja Sotkanniemi. Olletikin lapsia ainakin pyrittiin sijoittamaan mahdollisimman tuulle seudulle, joko samalle kylälle tai lähelle sitä.

Kasvatusvanhempien kohdalle merkittiin luetteloihin useimmiten talollinen tai talonpoika ja muutamia kertoja myös herrastilallinen, lampuoti, torppari, mökkiläinen, arentilainen sekä ”äitillään”. Mitä ilmei-

simmin näissä tapauksissa ”Inmannin kassa” tuki leskeksi jäänyttä äitiä, jotta hän pystyi huolehtimaan lapsistaan.

Luetteloihin merkityt kasvattilasten tittelit kertovat lasten asemasta tuon ajan luokkayhteiskunnassa: loisen lapsi, palstatilallisen lapsi, mökkiläisen lapsi. Jompikumpi tai muutamilla jopa molemmat vanhemmista olivat kuolleita.

Lastentarkastaja kävi vuosittain Ingmanin kasvattien luona ja laati *Ingmanin rahaston kasvatuslasten tarkastajan tarkastuspöytäkirjan*. Tarkastaja täytti 15-kohtaisen pöytäkirjan, jossa kysyttiin muun muassa: Hoidettiin lasta hellyydellä? Oliko asunto siisti? Minkälainen oli lapsen puhtaanapito? Minkälaiset oli sen pito- ja makuuvaatteet? Millainen oli sen käytös kotona ja oliko sillä mitä paheita ollut? Mitä hyötyä se talossa voi tehdä? Valittiko hoitaja ja mitä? Valittiko lapsi ja mitä?

Keväällä 1905 lastentarkastaja Matti Markkanen kävi muun muassa Kasurilassa talollinen Paavo Kasurisella ja merkitsi pöytäkirjaansa, että kasvatuslapsi Anna Stiina Mikontytär Kankkunen oli käynyt läpi kansakoulun, rippikoulun ja pyhäkoulun parhailla arvosanoilla. Lisäksi tyttö oli hyvä karjakko, teki käsitöitä, kutoi kankaita ja teki kaikkia taloustöitä. Mitään valittamista kummallakaan osapuolella ei ollut.

Kuopiolainen Johan Niskanen (k.1925) hoiti Matthias Ingmanin lahjoitusrahastoa uskollisesti ja ansiokkaasti vuosina 1866–1904. Ajanjaksona rahasto kasvoi merkittäväällä tavalla.

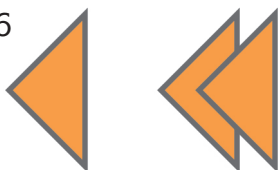

Vuosina 1856–1917 Ingmanin rahastolla oli yhteensä 559 kasvatuslasta. Heistä 46 eli kahdeksan prosenttia kuoli kasvatusaikana. Rahaston varoja orpolasten kasvatukseen käytettiin 60 vuoden aikana 484 000 markkaa.

Vuonna 1917 Ingmanin lahjoitusrahaston johtokunnan piti todeta, etteivät pyrkimykset kasvattilasten ohjaamisesta maanviljelyksen olleet onnistuneet. Johtokunnan jäsen Bruno Ilmoniemi kirjoitti:

”edellytettyä harrastusta ja halua oman, pysyvän maanviljelystalouden luomiseen ei ole lahjoitusrahaston kasvateilla ollut. Aika on ollut sellainen, että se on vetämällä vetänyt irtonaisen työväen kaupunkeihin, tehdasseuduille ja satunnaisiin työansioihin, joita on ollut runsaasti tarjona. Maanviljelys ei viime aikoina ole tarjonnut niin hyvää toimeentulomahdollisuutta kuin muut työalat. Lahjoitusrahaston johtokunta ei ole kyennyt tätä valitettavaa ajansuuntaa muuttamaan eikä tehtyä suunnitelmaa sen vuoksi toteuttamaan.”

Kasvattilapsille ja -vanhemmille johtokunta järjesti vuosittain kesäjuhlat Kuopiossa. Niiden ohjelmaan kuuluivat säännöllisesti kaksi asiaa: hartaushetki ja leivostarjoilu. Kun kesällä 1917 oli kulunut sata vuotta Matthias Ingmanin astumisesta Kuopion kirkkoherran virkaan, järjestettiin tavallista suuremmat juhlat. Kuopion tuomiokirkko täyttyi ääriään myöten Ingmanin kasvateista vanhempineen. Juhlasaarnan piti kirkkoherra Bror Hannes Päivänsalo, neiti Lea Kahra lauloi, Bruno Ilmoniemi esitelmöi, kasvattilapset kutsuttiin yhdessä kirkon kuoriin ja sitten ilmeisesti kirkon pihalla nautittiin leivoksia ja karamelleja. Lopuksi käytiin Matthias Ingmanin haudalla.

III KÄSITYÖOPETUKSEN ALKUVAIHEET, 1903–1917

Kiertävät käsityökoulut

Vuonna 1902 Tri Matthias Ingmanin lahjoitusrahaston pääoma oli jo 400 000 markkaa. Johtokunta alkoi tuumia, että olisi mahdollista ryhtyä täyttämään lahjoittajan testamentin toistakin toivetta, käsityötaidon edistämistä. Aloitteen koulutusasian eteenpäin viemiseen teki meijeri-konsulentti Adolf von Wright.

”Konsulentti A. v. Wrightin anottua puheenvuoroa, ehdotti että johtokunta valitseisi ei ainoastaan johtokunnan omista jäsenistä vaan myös ulkopuolelta kuusimiehisen toimikunnan tekemään ehdotusta Ingmanin testamentin (–) mukaista käsityökoulujen asettamista maa-laiskuntaan, saaden sen kautta kasvavaan kansaan juurrutetuksi käsi-työn harrastusta, tähän toimikuntaan valitsi johtokunta jäsenistensä Konsulentti A. v. Wrightin, Henkikirjuri E. R. Lundsonin, talollisen Juho Rissasen ja rahastonhoitaja J. Niskasen, sekä johtokunnan ulko-puolelta Maanviljelysseuran sihteerin W. Granfeltin ja Maisteri Bruno Granitin.” (Johtokunnan pöytäkirja 3.1.1902.)

Miesten pohdittua asiaa päätettiin perustaa kiertävät käsityökoulut erikseen naisille ja miehille. Ne tarkoitettiin ensisijaisesti lahjoitusrahas-ton kasvateille mutta myös muille seurakunnan alueen vähävaraisille nuorille. Miesten koulun tehtävänä pidettiin ”ajokalujen ja venheiden te-koa” ja valmiita töitä myytäisiin Kuopiossa. Naisten koulun asioita var-ten asiantuntijoiksi kutsuttiin rouva Hanna Lignell ja neiti A. Kieman.

Kouluihin ruvettiin hakemaan sekä tiloja että opettajia. Tilatarjouk-sia tuli, ja sopimuksia tehtiin muun muassa Jännevirran, Ritisenlahden, Vartialan, Haminalahden, Hirvolanniemen, Kasurilan, Kehvon ja Hirvi-lahden taloihin.

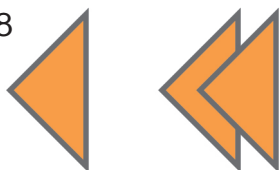
Ingmanin ensimmäinen käsityönopettaja Alli Kansanen ohjasi kiertävien käsityökoulujen oppilaita vuosina 1903–1913.

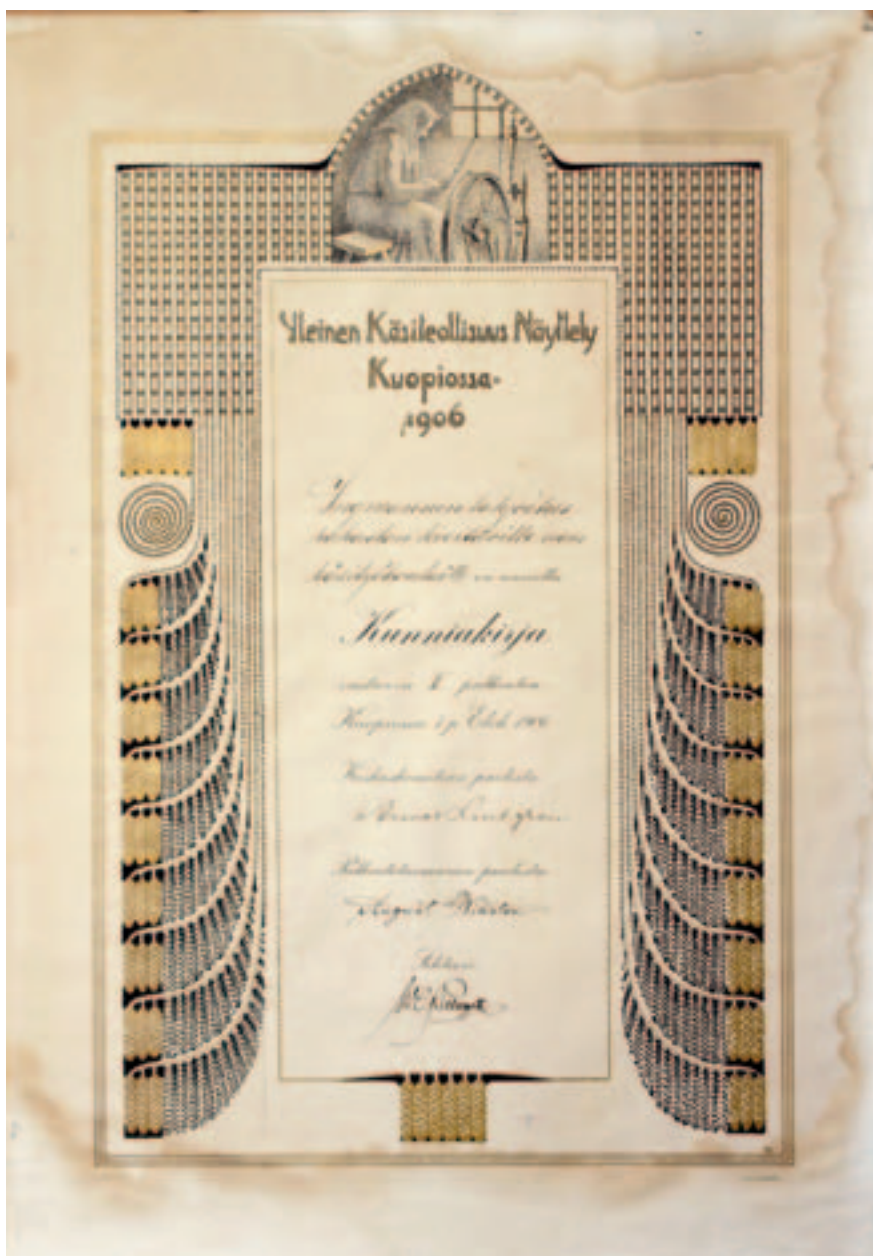

”Mitä itse opetussuunnitelmaan tulee, olisi siinä kuitenkin mikäli mahdollista pidettävä silmällä ja loppumääränä sitä että oppilaat voisivat saavuttaa semmoista ammattitaitoa, että voisivat sillä henkensä elättää”, linjasi johtokunta syyskuussa 1902.

Syksyllä 1902 johtokunta valitsi tehtäviinsä käsityönopettajat Alli Kansanen (s.1874) ja Pekka Nyysösen (s.1869). Molemmat olivat syntyneet Leppävirralla. Niin ikään molemmat olivat alan perusteellisen koulutuksen saaneita opettajia, joilla oli usean vuoden työkokemustakin.

Alli Kansanen oli käynyt Kuopion suomalaisen tyttökoulun, Hämeenlinnan kutomakoulun ja Kuopion Rouvasväen yhdistyksen käsityökoulun. Opettajana hän oli toiminut Venäjällä, Keski-Savon kansanopistossa ja Pohjois-Karjalan Maanviljelysseuran kiertävänä käsityön-

Ingmanin kiertävä Naiskäsityökoulu sai Kuopion yleisen käsityöläisnäyttelyn kunniakirjan vuonna 1906.

opettajana. Todistusten mukaan hän oli työssään innostava ja taitava. Pekka Nyyssönen oli käynyt Mäkisen käsityökoulun Sortavalassa ja taidekäsityöskoulun Helsingissä. Kiertävänä käsityöopettajana Leppävirralla hän oli toiminut kymmenen vuotta. Työtodistuksen mukaan hänellä oli ”monipuolinen ammattitaito, siveä käytös ja ehdoton raittius”.

Tammikuussa 1903 aloitti toimintansa yksi tyttöjen ja yksi poikien koulu. Oppilasluetteloiden mukaan ensimmäinen oppilas oli mökkiläi-

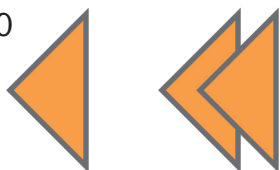
Matthias Ingmanin lahjoitusrahaston kiertävän käsityökoulun oppilaat kävivät kuvassa Barsokevitschilla opettajansa Eeva Peltosen (istumassa 3. vas.) kanssa. Peltosesta oikealla Hilma Väänänen, josta myöhemmin tuli käsityökoulun toinen opettaja. Kuva todennäköisesti vuodelta 1915.

Pukuhistorian huomioita: Tässä vaiheessa naisten vyötärön piti näkyä, ja sitä on tyttöjenkin pukuihin haettu vöillä. Vaikka tyttöoppilaat olivat vähävaraisia, käsityökoulussa heidän pukujensa valmistuksessa ajateltiin myös kauneutta, ei pelkkää käytännöllisyyttä. Tämä näkyy napeista, erilaisista kaulusmalleista ja koristeompeleista. Eeva Peltosen asialliseen ja vaatimattomaan asuun somistusta tuovat mm. napit, jotka valmistettiin itse puupalasia päällystämällä. Hilma Väänäsen satiinikankainen, porvarishenkinen asu on 1900-luvun alussa vallinneen jugend-tyylin mukainen: vatsaa on litistetty ja rintakupua korostettu.

sen tytär Eva Keinänen Jännevirralla. Toukokuun loppuun asti kestäneen lukukauden aikana hän valmisti 15,30 metriä pyyheliinakangasta, 9,30 metriä pöytäliinakangasta, 14,50 metriä toista pyyheliinakangasta ja seitsemän esiliinaa. Lisäksi hän solmi niisiä 80 pasmaa. Opettajan arvion mukaan hänen käytöksensä, ahkeruutensa ja taipumuksensa käsitöihin olivat hyvät.

Ensimmäisten vuosien tyttöoppilaat kutoivat valkaistuja ja valkaise-mattomia pellavakankaita, villaisia leninkikankaita, miesten liivi- ja housukankaita sekä puuvillakankaita esiliinoiksi, huiveiksi ja alusvaatteiksi.

Vain kolmen ja puolen toimintavuoden jälkeen Ingmanin kiertävä naiskäsityökoulu sai rohkaisevaa tunnustusta. Vuonna 1906 Kuopiossa

järjestetyssä Yleisessä Käsateollisuusnäyttelyssä koululle myönnettiin kunniakirja, joka vastasi toista palkintoa. Näyttelyn järjestäjien puolesta huomionosoituksen myönsivät Armas Lindgren, August Wikstén ja W. G. Palmqvist.

Ensimmäiseksi perustettua tyttöjen koulua Alli Kansanen opetti vuosina 1903–13, ja hänen työtään jatkoi Iida Salo 1913–1914. Useiksi vuosiksi koulu asettui Ritisenlahteen Taavi Korhosen taloon, josta järjestyivät sopivat tilat.

Toisena perustettu tyttöjen koulu toimi vuosina 1905–1915, ja sen opettaja oli Alma Lindeblom. Esimerkiksi joulukuussa 1907 hänellä oli Haminalahdella 21 oppilasta: 16–28-vuotiaita tyttöjä, jotka olivat ko-toisin Haminalahdelta, Kurkimäestä, Rytkyltä, Hirvilahdelta ja Hiltulanlahdelta. Useimpien ammatiksi oli merkitty palvelija, monelle tilallisen, loisen tai rengin tyttö sekä yhdelle Ingmanin kasvatti.

Oppilaat kutoivat syksyn aikana pölyliina-, ikkunaverho-, esiliina-, leninki-, pöytäliina- ja pyyheliinakankaita sekä lattiamattoja yhteensä 644,50 metriä. Riistavedellä lienee ollut edistyneempiä tai pitkäaikaisempia oppilaita, sillä siellä monet oppilaat yksinäänkin kutoivat kangasta 172 metriä. Vuosien 1909–1911 oppilaskirjan mukaan Alma Lindeblomilla oli 213 oppilasta.

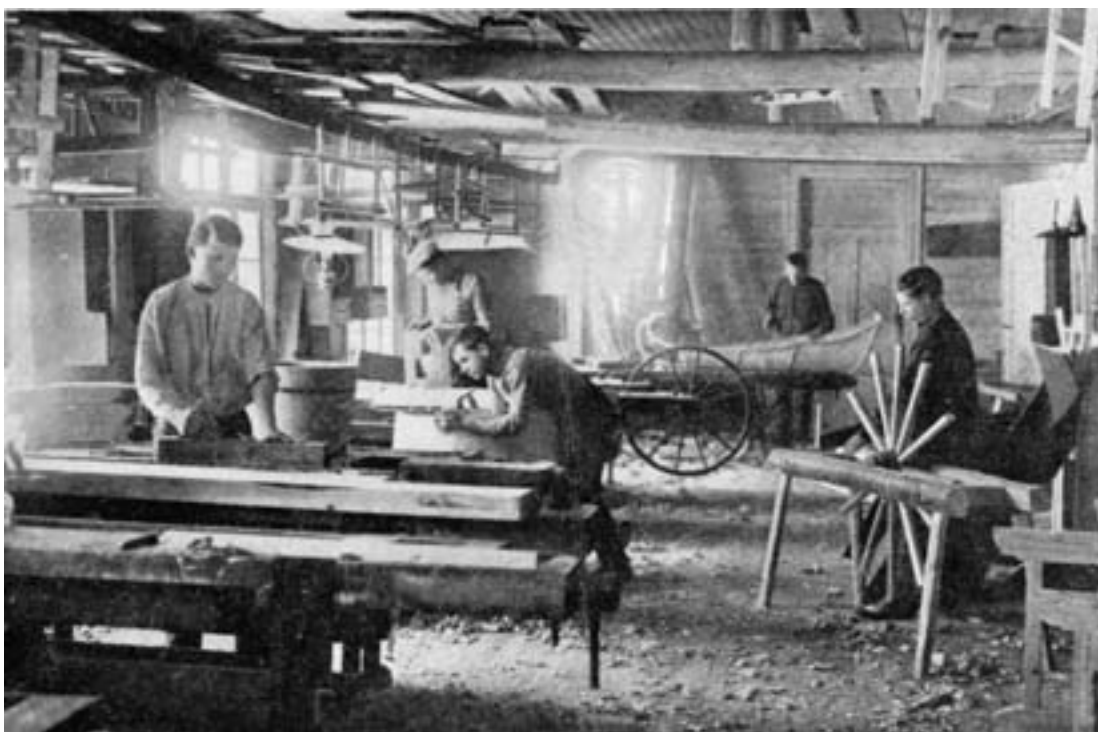
Alusta lähtien pidettiin tärkeänä, että opettajat kehittivät ammattitaitoaan ja seurasivat alaansa. Esimerkiksi vuonna 1907 venäjänkielentaitoiselle Alli Kansaselle myönnettiin matka-apuraha Pietariin, jossa oli meneillään ”koko Venäjää käsittävä käsityönäyttely”, vuonna 1908 käsityöneuvojattaret Kansanen ja Lindeblom anoivat matkarahaa tutustuakseen parhaiksi tunnetuihin käsityökouluihin muualla Suomessa ja vuonna 1916 Eeva Peltonen pyysi avustusta matkoilleen Hämeeseen ja Lounais-Suomeen oppiakseen kasvivarjasta.

Puutyöopetuksen ensimmäiset vuodet

Poikien käsityökoulun ensimmäinen oppilasluettelo lukuvuosilta 1903–1905 ei ole valitettavasti säilynyt. Kuitenkin *Oppilaskirja II Mieskäsityökoulu 1905–1920* antaa tietoa toiminnan alkuaajoista. Oppilaat näyttävät olleen iältään 20–30-vuotiaita. Heidän ammattikseen merkittiin useimmiten loinen, renki tai Ingmanin kasvatti. Joukosta löytyi myös silta-vartijan poikia, mäkitupalaisia, torppareita, talonpoikia, maalareita, satulaseppiä, puuseppiä ja seppiä. Kunkin työvuoden oppilasmäärä oli kolmisenkymmentä.

Lukukauden aikana Mieskäsityökoulun oppilaat valmistivat muun muassa pirtinpöytiä, kellokaappeja, höyläpenkkejä, höylänpäitä, pöytä-

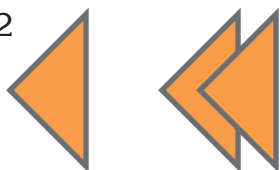
Puusepän opissa. Päivärannassa toimi Ingmanin Mieskäsityökoulu vuosina 1906–1919.

pesu-, vaate- ja kalustokaappeja, kangaspuita, lipastoja, piironkeja, sänkyjä, vesikorvoja ja karttatelineitä.

Nimensä mukaisesti kiertävät käsityökoulut vaihtoivat aluksi paikkaa parin viikon välein kylästä toiseen. Kuitenkin varsin pian huomattiin, että sopivien tilojen saaminen joka kylältä oli hankalaa. Toiminnat alkoivat vakiintua samoihin paikkoihin. Ingmanin rahaston johtokunta alkoi etsiskellä sopivia, liikenneyhteyksien äärellä olevia paikkoja, joihin kouluja voisi pysyvästi sijoittaa. Se rupesti tuntumaan sekä opetukselle että rahastolle parhaalta ratkaisulta.

Vuonna 1906 mieskäsityökoulua varten hankittiin verastahuoneisto puuseppä G. A. Lindhin perillisiltä Päivärannasta, Valkeisen rautatiepysäkin läheltä. Hietalahdeksi kutsuttu paikka sijaitsi Kallaveden ylittävän rautatiesillan kupeessa, nykyisen Kesärannan päiväkodin paikalla. Koululle hankittiin muun muassa höyryvoimalla käyvä pölkkyseesaha. Kesällä 1908 johtokunnassa todettiin mielihyvällä: ”Walkeisen käsityökoulun sahalaitos on valmis ja toimii hyvin.”

Vuonna 1905 käsityökoulut olivat osoittaneet tarpeellisuutensa ja opetusta laajennettiin. Sekä tytöille että pojille perustettiin uudet koulut. Uuden miesten koulun opettajana toimi Pekka Taskinen vuosina 1905–1910. Kouluhuoneisto kuitenkin paloi, ja toiminta lakkautettiin 1910. Tämän jälkeen järjestettiin miehille kiertäviä puhdetyökurseja,

Vasuntekijöitä
vuonna 1917 Päi-
värannan käsityö-
koulussa.

jotka opastivat etupäässä maanviljelyksessä tarvittavien työkalujen tekemistä ja korjaamista. Kursseja varten palkattiin erityinen neuvoja.

Vuonna 1908 herra kuvernööri kävi tarkastamassa Valkeisen Mieskäsityökoulua ja tiedusteli, miksi siellä tehtiin hienoja huonekaluja ja vain vähän ”työ- ja maalaistaloudellisia kaluja”. Hänelle vastattiin, että huonekalujen teko oli helpompaa kuin työkalujen. Niiden avulla oppilaat kehittyivät kätevyyydessä ja pystyivät sitten valmistamaan myös veneitä, rekiä ja kärejä.

Mieskäsityökoulun työohjelmaa laajennettiin 1910-luvulla. Opettaja Pekka Nyyssönen sai opintorahan tutustuakseen pärevasujen uuteen tekotapaan Porvoossa järjestetyillä kursseilla. Nyyssösen Kuopioon tuomat uudet pärevasuopit menestyivät hyvin. Oppilaat saivat vasuja mukavasti kaupaksi. ”Työtapa ei vaadi kalliita raaka-aineita eikä varttuneita ruumiin voimia”, kertoi Ingmanin historiikki vuonna 1917.

Toinen laajennusyritys oli *Ajokalukoulun* eli ajo- ja työkalujen ja veneiden valmistamisoston perustaminen Valkeisen käsityökoulun yhteyteen vuonna 1913. Valkjärveltä hankittiin kärryjen ja rekien tekemiseen perehtynyt mestari Tahvo Ryyppö, joka ohjasi oppilaita parin lukukauden ajan. Vuonna 1914 työtä jatkoi opettaja Juho Oksanen, ja kouluhuoneistoa laajennettiin. Juho Oksanen työskenteli vuoteen 1917 saakka Pekka Nyyssösen opettajatoverina. Vuosina 1913–1917 Ingmanin miesten käsityökoulu oli siis kaksioptettajainen.

Ajokalukoulun tilikirjoja on säilynyt vuosilta 1914–1920. Vuonna 1917 koulun varastoon kuului valmiita tuotteita 1 280,50 markan (vuoden 2003 rahassa 1 510 euron) arvosta: muun muassa ajoreki,

kahdet savireet, työreki, laitareki sekä kaksi luokkia, pari ajokärriä, mäenlaskukelkka, veivikirnu, voimankeli, viljamittoja, kaksi mankelia ja yhdet korjatut kärrit.

Ainakin vuosina 1913–1920 mieskäsityökoulun yhteydessä näyttää toimineen tilaustöiden verstaas. Vuonna 1914 koululta toimitettiin Kuopion tyttökouluun kirjahylly, kauppias A. Karvoselle vaate- ja kirja-kaapit ja sohvasänky sekä pankinjohtaja Waleniukselle kirjahyllyjä ja kukkapöytä. ”Ingmanin kassan naiskouluun” valmistettiin kuusi karmituolia.

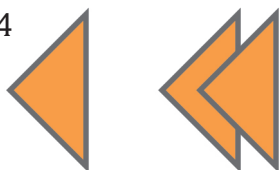
Oppilas Kusti Miettisen valmiiden töiden luettelossa oli vuonna 1914 muun muassa kirjoituspöytä, pulpetteja, kirjahylly, höyläpenkkejä, kangaspuut, istuinsohva, nojatuolia sekä ovi. Vuonna 1915 valmistuivat ainakin kyökipöytä, liinavaatekaappi, lasten pesukaappi, kaksi paria suksia ja hyllysohva sekä vuonna 1916 pari kirjoituspöytää, sohvasänky, kaksinkertainen sänky, puutarhakeinu sekä seitsemän karmituolia.

Mieskäsityökoulusta lastenkoti

Puukäsityön opetuksen lopettamiseen kansalaissodan jälkeen tuntuu vaikuttaneen yhteiskunnallinen tilanne. Johtokunnassa huolehdittiin joulukuussa 1919, että mieskoulun käyneet menivät töihin tehtaille ja ylipäänsä kaupunkeihin, jossa he joutuivat yhteiskunnalle vihamielisten piireihin. Tällä tarkoitettiin hiljattain päättyneen, katkeran sisällissodan punaisia joukkoja eli työväenliikettä ja kommunisteja. Johtokunta ei pitänyt tätä piirrettä Ingmanin rahaston ylläpitämien koulujen tavoitteena. Joku ehdotti, että mieskoulu lopetettaisiin ja myytäisiin, koska siitä saataisiin hyvä hinta.

Lahjoitusrahaston puheenjohtajan kirkkoherra Bror Hannes Päivänsalon ehdotuksesta mieskoulu kuitenkin luovutettiin Kuopion maaseurakunnalle lastenkodin tiloiksi vuonna 1920. Sodanjälkeisessä tilanteessa orpoja ja turvattomia lapsia oli paljon ja elintarvikepula vakava; lastenkodille oli tosi tarve. Bror Hannes Päivänsalon ajatukset olivat samanhenkisiä kuin Matthias Ingmanin aikanaan – tavoitteena oli heikoimmassa asemassa olleiden lasten auttaminen. Päivänsalo sai vakaan kannattajan Bruno Ilmoniimestä, josta tuli Valkeisen lastenkodin ystävä ja taloudellinen tukija useiden vuosien ajaksi. Ilmoniemi itse asui naapurissa, kilometrin päässä Taivalharjun tilallaan.

Lastenkotia varten Kuopion maaseurakunta rakensi 1920-luvulla tiilisen uudisrakennuksenkin, jonka varojen hankkimisessa Bruno Ilmoniemi ahkeroi kaikin voimin. Lastenkotitoiminta oli Suomen seurakun-

tien joukossa ainutlaatuista. Vuonna 1941 lastenkoti siirtyi Rytlyn kylälle Penkereen tilalle, jossa lasten oli mahdollista harjaantua maatalouteen. Penkereen lastenkoti toimi aina vuoteen 1990 saakka.

Päivärannan kiinteistö siirtyi Kuopion kaupungin omistukseen. Siinä toimi Kesärannan koulu 1950-luvun alusta vuoteen 1992, ja nykyisin paikassa on Kesärannan päiväkot.

”Sosiaalinen harrastus Kuopion maaseurakunnassa ei ole nyt syntynyt, vaan sillä on vanhat perinteet. Tuomiorovasti Matthias Ingman oli sosiaalisesti valveutunut ja edellä ajastaan”, sanoi rovasti Lennart Heljas vuonna 1962 lehtihaastattelussa, jonka otsikko oli *Seurakunta, jolla on lastenkoti ja kotiteollisuuskoulu*.

Puuopetuksen historiaan viitaten säätiön johtokunnan jäsen Helmi Ruotsalainen lausui syyskuussa 1943 uuden Naiskotiteollisuuskoulun vihkiäisissä: ”Toivonamme on, että vielä edessä päin on aika, jolloin saisimme avata koulun ovet myös pojille ja saada heistä taitavia seppiä ynnä puuseppiä.”

IV TRI INGMANIN KÄSI- TYÖKOULU, 1917–1943

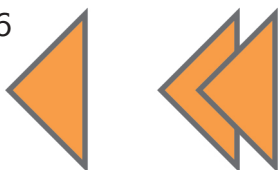
Oman maatilan hankkiminen Siilinjärven Toivalasta vuonna 1917 merkitsi Ingmanin lahjoitusrahastolle varsinaisen koulutoiminnan käynnistämistä. Orvoille ja vähävaraisille tytöille tarkoitettu käsityökoulu toimi yli 25 vuoden ajan Uudis-Vartialan tilan vanhassa päärakennuksessa.

Perusoppiaineena oli kudonta ja 1930-luvun vaihteesta lähtien myös ompelu. Koulutoiminnan talouden perusta oli oma maatila, jonka hoitaminen vaati oman henkilökuntansa. ”Toivalan kangaskoulu” oli 1950-luvulle saakka elintarvikkeiden suhteen varsin omavarainen yhteisö.

Pois toisten nurkista

Elokuussa 1913 Ingmanin lahjoitusrahaston johtokunta teki merkittäväksi osoittautuneen henkilövalinnan, kun tyttöjen käsityökoulun opettajaksi valittiin Eeva Peltonen; tosin vasta varasijalta, kun varsinaisesti valittu Lyyli Thauvón kieltäytyi toimea vastaanottamasta. Eeva Peltonen pyysi virkavapautta vuoden ajaksi opintojensa jatkamista varten ja aloitti työnsä kesällä 1914.

Uusi ja tarmokas 35-vuotias opettajatar herätti kohta kysymyksen oman kodin hankkimisesta koululle parempien kulkuyhteyksien ääreltä. Hän puhui asiasta johtokunnan jäsenille, lehtori Bruno Ilmoniemielle ja maanviljelijä Eero Ruotsalaiselle. Järkevät miehet innostuivat ehdotuksesta varmaan myös siksi, että inflaatio söi rahan arvoa. Tuntui tarpeelliselta sitoa omaisuus kiinteistöön, jotta lahjoitusrahaston rahavarat eivät tyystin hupenisi. Ensin johtokunnassa oltiin sitä mieltä, että tarkoituksenmukaista olisi hankkia palsta koulutalon ra-

Ingmanin vanhin opetusmateriaalia, kangasnäytteitä. "Alushamekankaita." "Hartialiinakangas. Kutoanut: Lyldia Partanen Karttulassa noin 1895".

kentamista varten sopivalta paikalta, kuten Kettulanlahdelta tai Kaislastenlahdelta.

Hanke sai kuitenkin uuden suunnan, kun saatiin tietoon valmis tila: Toivalan *Uudis-Wartiala*, joka kääntyi ennen pitkää muotoon *Uutisvartiala*. Naapuritalon Lappalan isäntä Yrjö Lappalainen tosin puhui aina *Uuvispaikasta*. Nimitys viittasi toiseen naapuriin, Vartiaisten *Vanhaanpaikkaan*, josta tila oli aikoinaan lohkaistu. Paikalla elivät 1900-luvun alussa Aatami Taskinen ja Maria Vartiainen, mutta perheen luovuttua tilasta vuoden 1913 tienoilla paikan omistajat vaihtuivat tiheään. Omistajina ehtivät olla ainakin Heikki ja Inkeri Niskanen sekä heidän jälkeensä Lauri ja Ida Karttunen. Tammikuussa 1917 Kuopion maalaiskunta osti tilan Karttusilta 75 000 markalla.

Jo samana vuonna, 31. joulukuuta 1917, kunta myi tilan edelleen Ingmanin lahjoitusrahastolle 51 000 markalla. Kauppahinta laski, koska kunta pidätti itselleen osan maa-alasta vastaisia tarpeitaan varten. Ingmanin käsityökoulu sai maatalon rakennuksineen, kymmenen hehtaaria viljelysmaata, järvenlaskumaata viitisen hehtaaria sekä metsämaata 70 hehtaaria. Kauppakirjan allekirjoittivat Kuopion maalaiskunnan puolesta kunnallislautakunnan esimies Otto Lintunen, nykyistä kunnanhallituksen puheenjohtajaa vastaava luottamushenkilö, sekä lahjoitusrahas-

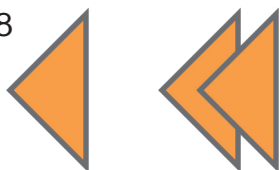
Tässä Toivalan talossa koulutoiminta alkoi vuonna 1917. Uudisvartian tilan päärakennus vanhimmassa asussaan. Kuva 1910- ja 20-lukujen vaihteesta.

ton puolesta säätiön puheenjohtaja, kirkkoherra Bror Hannes Päivänsalo ja rahastonhoitaja, kruununvouti Evert Richard Lundson.

Kauppa oli Ingmanin lahjoitusrahastolle edullinen, koska sitä kohtaan oli kunnan puolella hyvää tahtoa – olihan ”Inmannin kassa” auttanut kunnan alueen köyhäinhoidossa ja maanviljelijöiden rahoittamisessa jo 60 vuoden ajan. Tuntuu jopa todennäköiseltä, että kunta osti tilan Karttusilta sen vuoksi, että kaupan jatkosuunnitelmat käsityökoulun hyväksi olivat jo olemassa. Koulu pääsi muuttamaankin tilalle ennen kauppakirjojen kirjoittamista, kunnan hallinta-aikana.

Asioita edisti sekin, että kunnan ja Ingmanin luottamushenkilöt tunsivat toisensa hyvin, olipa yksi yhteinen jäsenkin. Pohjois-Savon kansanopiston johtaja Hjalmar Mikander toimi sekä nykyistä kunnanvaltuustoa vastaavassa kuntakokouksessa että Ingmanin lahjoitusrahaston johtokunnassa. Ingmanin lahjoitusrahastolle oli turvallisempaa ja edullisempaa tehdä kaupat kunnan kuin yksityisten ihmisten kanssa.

Ingmanin lahjoitusrahaston johtokunnan kokous teki päätöksen oman tilan hankkimisesta kesäkuussa 1917. Kokous pidettiin maalaiskunnan pappilassa, ja saapuvilla olivat kirkkoherra Bror Hannes Päivänsalo, lehtori Bruno Ilmoniemi, maanviljelijät Eero Ruotsalainen,

Juho Kröger ja Pekka Heikkinen. Kruununvouti Lundsonin laatima pöytäkirja kertoo: ”– vaan poissa oli kelirikon takia estettynä Kansa-koulun opettaja E. J. Kaikkonen”. Hjalmar Mikander ei ollut muilta kunnallisilta toimiltaan päässyt paikalle, tai ehkäpä hän halusi jäävästä itsensä kokouksesta.

Kokouksessa sihteeri Lundson kertoi käyneensä tarkastamassa kunnan omistaman tilan Toivalan kylässä ja huomanneensa sen erittäin sopivaksi käsityökoulun tarpeeseen. Bruno Ilmoniemi sanoi: ”Oman maatilan hankkiminen rahastolle käypi yhä tarpeellisemmaksi kun pitäisi kasvateille ruveta antamaan opetusta kotitalous-, keittopuutarha- ja maanviljelyksen hoidossa.” Asiaa harkittuaan johtokunta totesi, ettei maatilan hankkiminen sotinut Matthias Ingmanin testamentin määräyksiä vastaan ja päätti ostaa tilan.

Muutto Toivalaan

Ennen Ingmanin käsityökoulun muuttoa Uudis-Vartialan tilalle paikalla majaili venäläisiä, sillä vuosina 1914–1917 keisarillinen Venäjä suoritti linnoitustöitä Toivalan alueella. Venäläinen työnjohto asui tilalla, jonne aamuisin saapui Kuopion junalta ja lähiympäristöstä satamäärin miehiä työnjakoon. Suomalaisilla kaivatettiin vallihautoja ja korsuja kannakselle, joka ulottui Hanhimäeltä Jälänjärveen. Töitä tehtiin oletetun saksalaisuhan varalta.

Jo Suomen sodassa vesistöjen ympäröimä ja ikivanhojen maantie-reittien halkoma Toivala oli huomattu liikenteelliseksi solmukohdaksi. Liikenneoloja oli entisestään kohentanut kymmenkunta vuotta aiemmin valmistunut rautatie Toivalan pysäkkeineen.

Tosin ei ollut itsestään selvää, mikä pysäkin nimeksi laitettiin. Ensimmäisen suunnitelman mukaan se olisi ollut kylän vanha nimi, Vartiala. Lappalan talon isäntä Kustaa Lappalainen pani kuitenkin vastaan ja muistutti seudun rikollisesta maineesta: ”Vartialan rosvot on muankuuluja! Kuka uskaltaa jäähä junasta pois niin pahamaineisella asemalla?” Tienoon asumattomilla korpimailla oli nimittäin lymyillyt rosvoja, jotka olivat ryöstelleet matkustavaisia. Lappalan isännän ehdotuksesta nimeksi otettiin Suomen sodasta tuttu Toivala. Ensin puhuttiin Aseman-Toivalasta ja Ranta-Toivalasta, mutta sittemmin vain Toivalasta ja Ranta-Toivalasta.

Ingmanin käsityökoulu muutti Ritisenlahdesta Toivalaan syksyllä 1917. Muutto oli äärettömän vaivalloinen ja vaiherikas järvimatka, jossa tuntuu olevan suorastaan suomalaista sisua vaatineen sankaritarinan piirteitä.

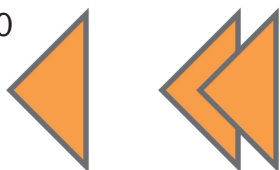

Ingmanin käsityö-
koulun väkeä kou-
lutilalon päädyssä
kesällä 1925. Eeva
Peltonen toinen
oikealta.

Muuttomatka tehtiin laivalla ja lotjalla. Liikkeelle lähdettiin hyvän sään vallitessa perjantapäivänä. Tapahtui kuitenkin kohtalokas haveri: täyteen lastatut alukset juutuivat Siltasalmen hiekkaan Jälänjärven ja Juurusveden välille. Laivan kone särkyi. Sitten tulivat myrskyiset sateet. Lasti jökötti kangaspuineen kaikkineen säiden armoilla useiden päivien ajan. Vasta seuraavana torstaina alukset saatiin irti, ja mylläri Itkonen hinasi lotjan veneellä Toivalan myllyrantaan, Pyöreälähden pohjukkaan.

Vielä maamatkakin oli vaikea. Rattaat juutuivat kiinni savisella myllytiellä. Ja kun kurjasta matkanteosta kärsineet tavarat vihdoinkin ja viimein saatiin perille, oli vastassa kamala siivo. Tilalla majoilleiden venäläisten jäljet olivat semmoisia, että Eeva Peltosen johtama käsityökoulu saattoi asettua paikkaan vasta monien siivousten, kalkitusten ja maalausten jälkeen.

Ensimmäinen Ingmanin lukukausi koulun omassa kodissa käynnistyi lokakuussa 1917. Toivalan ensimmäisiä opiskelijoita olivat Olga Tuhkanen Vehmasmäeltä, Olga Koponen Jälästä, Martta Saarman Uuhimäeltä, Anni Sutinen Kehvosta, Hanna Nuutinen ja Rauha Jaakkola Siilinjärveltä sekä Lyyli Ruuskanen, Elsa Leminen, Maria Pitkänen ja Hilja Putkonen Toivalasta. He kutoivat muun muassa kansallispuku-, lenin-

ki-, kävelypuku-, miesten puku-, ikkunaverho- ja pöytälinakankaita sekä pyyheliinoja, keinutuolimattoja ja rekipeittoja.

Ensimmäisten lukuvuosien ajan oppilaita oli parikymmentä. Tilan ahtaus oli tukala. Toivalan seudun oppilaat kävivät koulua kotoaan käsin, ja osa opiskelijoista asui lähiseudun taloissa mutta loput sekä kutoivat että asuivat paikan päällä maatalon päärakennuksessa. Talo ei ollut suinkaan kooltaan mikään kartano, joten illalla lattialle tehtiin siskonpeti. Ajan yleisen asumistason mukaisesti käytössä olivat ulkokuusi, kantovesi ja puulämmitys.

Koulu ehti toimia pari kuukautta Venäjän vallan aikaa. Joulukuussa 1917 tapahtunut Suomen itsenäisyysjulistus tuskin aiheutti kummempia muutoksia koulun elämään. Sen sijaan tammikuussa 1918 puhjennut kansalaissota ulottui käsityökoululle saakka. Vuonna 1943 esittämässään historiikissa Helmi Ruotsalainen kertoi:

”Silloin koulukin osaltaan koetti auttaa isänmaata ompelemalla vaipaustaistelijaille alusvaatteita, selkäreppuja ja lumivaippoja sekä myymällä varastossa olleet villalangat sotilaitten lämmikkeiksi.”

Oppilaiden työkirjasta löytyy jokunen merkintä näistä ”Suojeluskunnan ompeluksista”. Sodan valkoisia joukkoja organisoineet Suojeluskunnat näyttävät siis tilanteen sotilaiden tarvikkeita käsityökoululta. Valmiiden teosten luettelossa vuosina 1918–1919 on myös muutama merkintä ”Suomen leijona” – uuden valtion vaakuna, joka toteutettiin ilmeisesti kutomalla.

Vuosi 1918 tuotti sotaorpoja molemmille puolille, sekä punaisten että valkoisten perheisiin. Sotaorpoja saapui Ingmanin käsityökoulun

Koulun rakennukset 1920-luvulla. Etualalla navetta, oikealla pihapiiriin edelleenkin kuuluva aitta.

oppilaiksi molemmilta puolilta. Vaikka kansalaissota jakoi kansaa katkeralla tavalla, koululla sotaa ei enää jatkettu eikä jaottelua harrastettu vaan oltiin kuin yhtä perhettä, kertoo Eino Lyytikäinen, jonka isä toimi koulun maatilän pehtoorina vuosina 1925–1935.

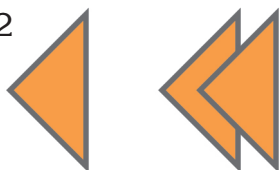
Koti ja työkoulu

Eeva Peltonen oli Toivalaan asettuneen *Tri. M. Ingmanin Lahjoitusrahaston Käsityökoulun* eli kansan suussa *Toivalan käsityökoulun* tai *kangaskoulun* ainoa vakituinen opettaja yhteensä 16 vuoden ajan 1920-luvun lopulle saakka. Hän asui koulun alakerrassa, maantien puoleisessa päässä. Rakennuksen toisessa päässä oli kutomatupa ja välissä ruokailuhuone, jossa oli kaksi lämmityskaminaa. Lisätilaa ryhdyttiin suunnittelemaan Bruno Ilmoniemen johdolla. Lopulta päädyttiin siihen, että taloon rakennettiin toinen kerros vuonna 1927, jolloin yläkertaan saatiin luokka- ja majoitushuoneita.

1920-luvulla neiti Peltonen sai avukseen apuopettajan, neiti Laakkosen. Koululla oli vuosittain 16–20 kudontaoppilasta, joista kymmenen mahtui asumaan paikan päällä. He kutoivat daalarellipöytäliinoja, ryijyjä, raanuja, rekipeitteitä, hevosloimia, sängynpeittoja, karvalanka- ja keinutuolimattoja, sohvatyynyn päällisiä sekä pyyheliina-, pöytäliina-, lautasliina-, kansallispuke-, leninki-, verho-, puku-, paita- ja hamekankaita.

Koulun potunnosto vuonna 1934.

Koulun oppilaiden joukossa oli 1930-luvulle asti Ingmanin kasvatteja eli orpotyttyjä, joiden kasvattamista Matthias Ingmanin lahjoitusrahasto oli tukenut. Lisäksi oppilaiden joukossa oli myös täysin varattomien kotien lapsia. Rahasto kustansi myös heidän elatuksensa ja koulutuksensa jopa vaatteita ja työtarvikkeita myöten. Joulukuussa 1933 koulun johtokunta päätti anoa sosiaaliministeriöltä avustusta alaikäisten ja varattomien oppilaiden koulutukseen.

Varsinkin Ingmanin kasvateille eli ”talon tyttärille” koulu oli kuin koti, jossa he asuivat ja osallistuivat talon kaikenlaisiin töihin ”äiti” Eeva Peltosen ohjauksessa. Käsityökoulu oli heille kokonaisvaltainen työkoulu. Käsityöopetuksen lisäksi tytöt osallistuivat emännän apuna ruoanlaittoon, siivoukseen ja pyykinpesuun sekä keittiöpuutarhan hoitoon. Se perustettiin heti ensimmäisenä kesänä 1918 ja puuhaan pyydettiin apua keittiötarhaneuvoja Mäkliniltä Pohjois-Savon kansanopistolta.

Jos kouluvuoden päätyttyä ei ollut tiedossa työpaikkaa tai omaa kotia, työtä koulun tilalla riitti myös kesäajaksi: karjakon apuna olemista, kasvitarhan hoitamista, heinätöitä, marjojen keruuta. Pellavaa kasvatettiin isot alat; omien tarpeiden lisäksi myös myyntiin. Välillä käytiin auttamassa naapureitakin. Kesäaikaan talon töihin saapui myös poikia Valkeisen lastenkodista.

Omaa villaa tuottaneita koulun lampaita 1930-luvulla olivat mm. Liisa, Loviisa, Leena, Lotta, Lilli, Lippo, Maija, Musta, Rauha, Reetta, Riitta ja Tiina. Eeva Peltonen ohjaa katrasta.

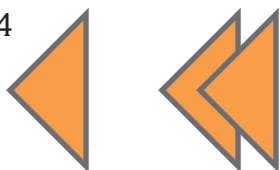
Ingmanilaiset lukuvuonna 1925–26. Eeva Peltonen istumassa keskellä, hänestä oikealle apuopettajana toiminut neiti Laakkonen.

Pukuhistorian huomioita: 1920-luku on tullut, ja se näkyy puvuissa selvästi. Naisten vapautumisen ajan muodin mukaan naisellisuutta on häivytetty. Vyötärö on hävinnyt eli tipahtanut lantiolle, eikä rintoja korosteta. Hiuksissa-kin alkaa näkyä vapautumista; ainakin yhdellä takarivin tytöllä on kiharat. Puvuissa on jo ostonappeja, ja ainakin yhdellä tytöllä on jo ostokankaasta valmistettu pusero (keskirivi 2. vas.).

Pellavankäsittelyn moniin vaiheisiin tuli ulkopuolisia urakkalaisia. He olivat lähiseudun vanhempia naishenkilöitä, joilta loukutut, lihtaus ja karstausta sujuivat rutiinilla. Pellavia ei sentään kehrätty itse vaan ne lähetettiin tehtaalle kehrättäviksi. Oppilaille kehräämistä kuitenkin opetettiin koululla pitkään, aina 1960-luvulle saakka.

Aivan alusta lähtien koululla valmistettiin tilaustöitä. Mahdollisesti aivan ensimmäinen pyyntö tilaustyöstä koululle tuli helmikuussa 1919. Kuopion kotiteollisuusyhdistyksen konsulenttina tuolloin toiminut koulun entinen opettaja Alli Kansanen kirjoitti Eeva Peltoselle. Hän kertoi erään rouvan tiedustelleen, voitaisiinko Ingmanin koululla ottaa kudottavaksi suurta karvalankamattoa. Asiakas lähettäisi aineet ja mallit, mutta langat pitäisi koululla värjätä.

Lokakuussa 1919 Kuopion kotiteollisuusyhdistys järjestikin Ingmanin käsityökoululla värjäyskurssit. Yhdistyksen konsulentti Alli Kansanen kirjoitti Toivalaan neiti A. Kolarille ja kehotti puuhaamaan vär-

Koulun edustalla 1920–30-lukujen vaihteen tienoilla. Eeva Peltonen toinen vasemmalta.

Pukuhistorian huomioita: 1920-luvun suoralinjainen muoti näkyy selvästi. Kolmas tyttö vasemmalta on varsin muodikas korkeine kauluksineen ja syvälle otsalle vedettyine huiveineen.

jättävät villalangat Ingmanin koululle sekä hakemaan värjäystyökaluja sisältävät kollit Toivalan asemalta.

Koulun omien lankojen värjäämistä johti Eeva Peltonen. Väriliemiä keitettiin karjakeittiöllä kesäaikaan, jolloin märkiä lankavyyhtiä oli hyvä kuivattaa varjoisan navetanpäädyn seinustalla. Valmiita lankoja säilytettiin erityisessä lankahuoneessa Eeva Peltonen asuinhuoneiden vieressä.

Tilaustoilla osittain rahoitettiin koulun toimintaa. Jo vuonna 1921 johtokunta määräsi, että tilaustoista tuli ottaa kutomapalkka sekä 10 prosenttia huoneen vuokra- ja opetuskuluja. Koulun tuotteita välitti myös Kuopiossa toiminut käsityöliike Oma Tupa. Kun vuonna 1905 perustettu kauppa muutettiin osakeyhtiöksi 1923, Ingmanin lahjoitusrahasto osti siitä 40 osaketta.

Kuopiossa järjestettiin myös oppilastöiden myyjäisiä 1930-luvun alkupuolelta lähtien. Ensimmäisten myyjäisien piti olla marraskuussa 1932, mutta ne peruuntuivat tulirokkotapauksien vuoksi.

Myydyistä töistä koulu sai huomattavan osan tuloistaan; esimerkiksi vuonna 1931 yli puolet. Tuona vuotena koulun tulot olivat yhteensä 127 195,70 markkaa, joista kutomalla hankittiin 67 102,90 markkaa.

Tytöt palaamassa hiihtoretkeltä koululle, johon saatiin lisätilaa rakentamalla toinen kerros 1920-luvun lopulla. Kuva 1920- ja 30-lukujen vaihteen tienoilta. Kuvan lahjoitti Eeva Kröger.

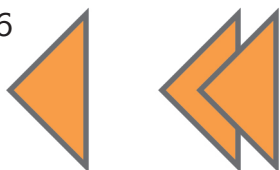
Vertailun vuoksi mainittakoon, että valtionapu oli vain 24 000 markkaa. 1940-luvun alussa koulun tulorakenteessa tapahtui käänne: valtion-avusta tuli koulun suurin tulonlähde, ja työtulojen osuus kapeni.

Usein kävi niin, etteivät varattomat oppilaat pystyneet lunastamaan kouluajan käsitoitään. Niinpä nekin myytiin koulun hyväksi joko Kuopion liikkeessä tai pitäjällä kiertelemällä. Raha oli tiukassa, ja sitä yritettiin hankkia kaikin mahdollisin keinoin, jotta koulun toiminta pääsi jatkumaan.

Vuonna 1924 vehmersalmelainen Helmi Juuti kutoi karvalankamattoja ”Viipuriin” ja ”Miettiselle”; ryijyjä ”Halmeelle, Piispaselle ja Sakealaan” sekä kookkaita (2,2 × 2,8 m, 1,5 × 2,5 m) ”Jauhiaismallin” mattoa. Vuoden kuluessa aikana hän kutoi tuotteita 4 579 markan edestä ja sai palkkaa 1 644 markkaa. Vuonna 1925 ahkera tyttö kutoi muun muassa Pirkkalan mallin ryijyn, jonka tilaaja oli ”Anni Pentik. Granfelt”.

Ammattikutojat

Monet Ingmanin koulun käyneet lähitienoon tytöt jäivät useiksi vuosiksi kutomaan koulun tilaustöitä. Esimerkiksi lukuvuotena 1926–1927 oli viisi tällaista ammattikutojaa: Hilma Palm, Hanna Meklin, Hanna Koivisto, Selma Nuutinen sekä Hanna Kuivalainen, joka oli erikoistunut kutomaan huiveja. Varsinaisia oppilaita oli 20, ja he olivat kotoisin Toivalasta, Kasurilasta, Jälältä, Siilinjärveltä, Haminalahdelta, Kurkimäestä, Hiltulanlahdelta, Vehmasmäestä, Lapinlahdelta, Vehmersalmelta, Pyhäjärveltä ja Karttulasta.

1920- ja 30-lukujen vaihteen tienoilla kutojina olivat myös Helmi Santanen ja Enna Korhonen, joiden erikoisalana olivat isot, kahdestaan kudottavat ryijyt ja matot. Ammattikutojat eivät mahtuneet työskentelemään koululla vaan Eeva Peltosen järjestämässä erillisissä työpisteissä koulun lähistöllä. Toivalan Osuuskaupan ja Lappalan talon naapurissa Petäjäharjussa oli 1930-luvulla tällainen kutomo. Kutojat kutsuivat taloa Peltolaksi, sillä Eeva Peltonen oli hankkinut sen omistukseensa. Isossa tuvassa lonksuivat peräti kymmenet kangaspuut, ja johtajatar kävi tarkastamassa töiden edistymistä lähes päivittäin.

”Tehtiin varsinkin ryijyjä ja pöytäliinoja, ja minä tein Tarinaharjun osastoille verhot. Isot matot tehtiin kahden kudottavilla puilla koululla”, kertoo vuonna 1922 syntynyt Helga Heikkinen (o.s. Ruotsalainen). Hän opiskeli Ingmanin ompelu- ja kutomaosastoilla vuosina 1934–37 ja sen jälkeen parin vuoden ajan tilaustöiden kutojana.

”Palkka tuli työn laadun mukaan. Hinnat eivät kyllä olleet hipovia. Kerrankin tein pitkän syksyn ja sain joulun alla 260 markkaa. Ostin ruokakaluston ja siihen raha meni justiinsa. Joskus johtaja antoi hyvän työn lisän”, Helga muistelee. Hän oli kuitenkin vielä nuori ja asui kotona, joten toimeentulon huolia ei ollut. Vähästäkin rahasta tuli onnelliseksi, ja vielä tärkeämpää oli, että oli mieluista työtä.

”Ingmanin maine oli semmoinen, että sieltä tilaaja sai hyvän tavarän. Töitä olisi mennyt enemmänkin, mutta tiloja kutojille ei ollut enempää”, Helga Heikkinen sanoo. Muita pitkäaikaisia kutojia 1930-luvulla olivat muun muassa Aune ja Tyyne Lappalainen, Miina Rissanen ja Ella Airaksinen.

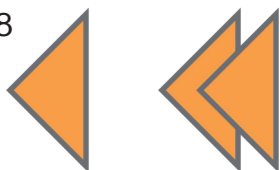
Koulun ammattikutojia työssään 1930-luvulla. Tekeillä on suurikokoinen ja hidastoinen karvalankamatto kiintopujotustekniikalla.

Ingmanilla valmistettiin 1930-luvulla ryijymalleja nimiltään *Ratsu* (150 × 180 cm), *Raisu ratsu* (95 × 165 cm), *Lakkapää* (80 × 150 cm) sekä mattomalleja nimiltään *Kubisti* (2,5 × 3,5 m), *Haka* (3 × 4 m), *Oma koti* (2 × 3 m) ja *Niittyvilla* (2 × 3 m). Vuonna 1933 Helmi Rantanen urakoi kaksitoista kookasta (2–2,5 × 3–3,5 m) mattoa, jotka toimitettiin Helsinkiin, Viipuriin, Kajaaniin ja Hellin Pohjolalle: *Petäjä*, *Kodikas*, *Keltaraita*, *Oku*, *Kruunu*, *Luonnonruskea* ja *Peltokukkia*. Helmi Nykäsen vuonna 1929 kutoma ryijy (2 × 1,6 m) lähti tavallista kauemmas: Lontooseen.

Kutomaluokassa vanhan päärakennuksen alakerrassa 1930-luvulla.

Opetus laajenee

Talvella 1927 sosiaaliministeriö ilmoitti, että ammattiopetuksen antamiseen vähävaraisille nuorille oli mahdollista saada valtionavustusta. Sen saamiseksi koulun piti täyttää määrättyt ehdot. Eeva Peltonen ryhtyi hetimiten toimeen, jotta ehdot täyttyivät. Hän järjesti koululle lisää opetusta, ja ensimmäinen ompelukurssi alkoi marraskuussa 1928 Peltonen itsensä vetämänä.

”Koska ompeluluokalle oli pyrkinyt erikoisen paljon alaikäisiä alle 20 vuoden olevia hyvin köyhien perheiden lapsia on koulu syksystä 1929 auttanut näitä oppilaitaan runsaalla mitalla antaen useimmalle heistä ruuan, asunnon, veden ja lämmön koulussa ilmaiseksi. Waratommammankaan ei siis tarvitse jäädä vaille ammattiopetusta ompelun tärkeässä taidossa, mikäli kouluun sopii tulijoita”, kirjoitti Eeva Peltonen koulun johtokunnan kokouksen pöytäkirjaan maaliskuussa 1930.

Käsiyökoulun väki lukuvuonna 1930–31 yläkerran ompeluluokassa. Johtokunnan puheenjohtaja, kunnallisneuvos Bruno Ilmoniemi istumassa Eeva Peltosen (oik.) ja Hilma Väänäsen keskellä, karjakko Anni Pentikäinen seisomassa vasemmalla.

Pukuhistorian huomioita: Ostokankaista valmistettuja asuja on jo muutamilla tytöillä. Hiusten vapautuminen näkyy. Muutamilla on lyhyet tukat ja yhdellä jopa otsatukka, mikä oli pitkään siveiltä tytöiltä kiellettyä. Toinen on rakentanut otsatukan näköisen ilmeen pinneillä.

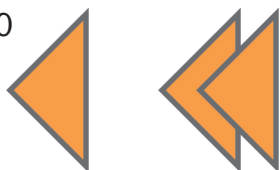
Singerin poljettavat ompelukoneet olivat uutuus. Singer-kurssit pidettiin koululla vuonna 1930.

Pukuhistorian huomioita: Etummaisilla tytöillä on jo ostetut nappas-kengät, takimmaisella vielä suutarin tekemät lapikkaat.

Laki kaikkien Suomen kotiteollisuusoppilaitosten valtionavusta tuli voimaan vuonna 1929. Tiedon ensimmäisestä avustuksesta käsityökoulu sai maaliskuussa 1930, yhteensä 24 000 markkaa. ”Avusta oltiin hyvin kiitollisia”, kertoo koulun johtokunnan pöytäkirja samalta vuodelta. Saatu valtionapu käytettiin ompelunopettajan palkkaamiseen. Käsityökoulun opetus laajeni syksyllä 1929, kun aloitettiin vakituinen ompelunopetus. Myös tietopuolisia aineita otettiin ohjelmaan vuodesta 1930 lähtien: uskontoa, äidinkieltä, kirjallisuutta, terveysoppia, laulua, kansalaistietoa, yhteiskuntaoppia ja laskentaa. Niiden opetusta oli parina iltapäivänä kuukaudessa.

Ingmanin ensimmäiseksi ompelunopettajaksi valittiin Helsingin Käsityöseminaarissa opiskellut rouva Hilma Väänänen Siilinjärveltä. Ompelukursseilla oli alusta lähtien suuri suosio, eivätkä kaikki halukkaat mahtuneet mukaan tilanpuutteen vuoksi. Koulun oppilasmäärät kaksinkertaistuivat: 1930-luvulla kudontaa ja ompelua Toivalassa opiskeli vuosittain nelisenkymmentä neitosta.

Ompeluopetus sijoitettiin yläkerran uudehkoihin tiloihin. Rauhallisella tyyllillään Hilma Väänänen opasti tyttöjä ompelemaan tyyny- ja esiliinoja, tarjoiluesiliinoja, lasten vaatteita, yöpaitoja, housuja, mekkoja, pukuja, puseroita, liivejä, rintaliivejä, käsineitä, päähineitä, takkeja, puoli-, hiihto- ja työtakkeja, pannumyssyjä, nenäliina- ja käsityölaukkuja, sohvatyynynpäällisiä, silkkiiliinoja sekä paikka-, parsina- ja reikäompelu-

tilkkuja. Töiden luetteloon kuuluivat myös silloin tällöin ”nuken lakanat ja tyynyliina”, ”hame, vanhasta uusi” ja ”pusero, vanhasta leningistä”.

Valtionavun saaminen merkitsi myös ministeriön tarkastusten alaisuuteen joutumista. Koulutyö sai virallisemmän luonteen. Johtokunnan kokouksissa olivat 1930-luvulla läsnä vain puheenjohtaja Bruno Ilmoniemi sekä jäsenet emäntä Helmi Ruotsalainen ja johtajatar Eeva Peltonen. Vuodesta 1940 lähtien kokouksiin osallistuivat myös opettajat Hilma Väänänen ja Aino Leppänen.

Johtokunnan pöytäkirja helmikuulta 1931 kuvaa oppilaita ja koulun toimintaa:

”Oppilaat ovat, kuten muinakin vuosina olleet Vehmersalmen, Riistaveden, Kuopion maaseurakunnan ja Siilinjärven kaikkein varattominta kansanluokkaa, ja maatilan toiminta koulun yhteydessä on ollut suureksi hyödyksi, avustaminen kun on voitu järjestää maatilalta saatavan ruuan turvin vähemmän kysyen niukkoja rahallisia varoja.”

Tarkan talonpidon avulla pystyttiin kohta palkkaamaan lisää työvoimaa, kudonnanopettaja. Eeva Peltosen työtä koulun perusoppiaineen eli kudonnan opettajina jatkoivat Suoma Salmi 1932–1938 ja Ilomantista tullut Aino Leppänen 1938–1964. Valtionapua toisen opettajan palkkaukseen saatiin vasta vuodesta 1938 lähtien.

Kun Eeva Peltosen sai jättää opetustyötä muille, hän pystyi keskittymään johtajattaren kasvaneisiin tehtäviin, kuten talouteen ja hallintoon. Maataloushallitukselle piti lähettää toimintakertomuksia, tilityksiä, tilintarkastajien kertomuksia, tilastotietoja ja johtokunnan pöytäkirjoja. Lisäksi Peltosen aikaa kului tilaustöiden teettämiseen sekä kasvaneen oppilasmäärän ja maatilan monien asioiden hoitamiseen.

Hilma Väänänen
ompeluopissa.
1930-luku.

Ompelutunnilla lukuvuonna 1930–31. Opettaja Hilma Väänänen istuu pöydän päässä. (Kuva Kuopion kulttuurihistoriallinen museo)

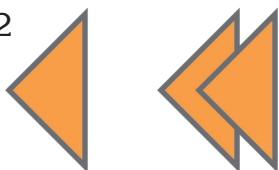
Syksyllä 1938 rakennusmies Pöyhönen rakensi tilan navetan kummalle saunan ja saunatuvan. Saunatupa oli tarpeen tilapäisenä luokkajamiesten työhuoneena, sittemmin asuntonakin.

Peltojen ympäröimä käsityökoulu oli ympäristönsä silmissä melko eristäytynyt, oma yhdyskuntansa johtajineen, opettajineen, emäntineen, työmiehineen, karjakkoineen ja oppilaineen. Naapurit huomasivat koulun lukukauden syksyllä alkaneeksi, kun poikia alkoi parveilla koulun portilla. Kouluyhteisö avautui yleisölle kevätnäyttelyissä, joulujuhlissa ja silloin tällöin järjestetyissä konserteissa.

”Tri Ingmanin maatila”

Käsityökoulu oli 1950-luvulle saakka varsin omavarainen maatila viljelyksineen ja karjoineen. Ulkoisesti koulu ei juuri mitenkään poikennut ympäristön maataloista, ennen kuin koulun kartanohenkinen uudisrakennus valmistui vuonna 1943. Myös koulutoiminnan talous perustui maatilaan: ruoka pystyttiin hankkimaan verrattain edullisesti, eikä kaupasta tarvinnut ostaa juuri muuta kuin suolaa ja kahvia.

Ensimmäiset kolme lehmää ja hevonen tilalle ostettiin syksyllä 1918, ja seuraavan vuoden puolella kaksi poikivaa lehmää lisää. Karjan hoitoa ja tuotantoa ryhdyttiin asianmukaisesti seuraamaan. Itä-Suomen Kar-

janjalostusyhdistyksen vuoden 1919 karjantarkkailukirjan mukaan tilalla oli kuusi kyyttölehmää. Karja kasvoi vähin erin, mahdollisuuksien mukaan. Joko lehmä ostettiin tai se kasvatettiin itse pikkuvasikasta lähtien. Tarkastuskarjakko Hilja Kääriäinen merkitsi vuoden 1927–1928 tietoihin, että 13 lehmän karja otettiin sisäruokinnalle 11. päivänä loka-kuuta ja laskettiin laitumelle 21. päivänä toukokuuta.

Tilalla tuotetusta maidosta käytettiin itse noin kolmas- tai neljäsosa. Loput toimitettiin Kuopion Osuusmeijeriin tai myytiin suoraan, mikä toi koululle merkittävää tuloa. Esimerkiksi vuonna 1937–1938 tilalla tuotettiin maitoa 36 213 markan arvosta. Työmiehet kuskasivat 50 litran tonkat aamujunalle, ja iltajunassa tyhjät tonkat tulivat takaisin. Kesäaikaan maitoastiat säilyivät viileinä maitohuoneen betonikaukalossa, johon laitettiin jäitä. Jäät nostettiin talvella järvestä hevosen avulla ja ne säilytettiin sahajauhokasassa.

Vuonna 1920–1921 ”Tri Ingmanin tilan” lehmät tuottivat keskimäärin 1 950 kiloa maitoa. Vaikka kilomäärä on nykyisten maidontuottajien mittarissa hyvin vaatimaton, karjantarkkailukirjan sisältämät vertailut muihin seudun tiloihin osoittavat Ingmanin karjan olleen hyvin hoidettua ja sen tuotosten olleen eturivissä. Seuraavina vuosina lehmien seuraan liittyivät ensimmäiset talon omat sonnit *Teemu* ja *Löytö*, niiden jälkeen *Risto* ja *Reittu*.

Lypsikkien lisäksi tilan eläinkuntaan kuului 1930-luvun alussa kolme hiehoa, yksi vasikka, yksi sonni, kuusi lammasta, kuusi kanaa,

Koulun heinäntekoporukka kesällä 1928. Oikealla pehtoori Martti Lyytikäinen.

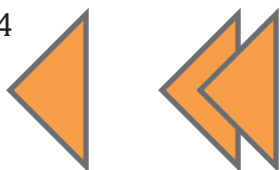

"Tuulesta kerättiin sähköä valoksi", kertoo kuvateksti koulun albumissa. Etualalla koulun pihan kaunistukseksi rakennettu vesiallas. Koulun edustalla johtaja Eeva Peltonen (vas.) vieraansa kanssa, kuva 1930-luvulta.

sikoja, ankkoja sekä kolme hevosta: tammat *Lempi* ja *Vappu*, emo ja varsa, sekä *Tähti*-ruuna. Hevosille riitti työtä pelloilla, metsissä, myllyreis-suilla, heinänhaussa ja kyytiajossa. Pehtoorin tai työmiesten tehtäviin kuului antaa kyytiä johtajattarelle, opettajille, assistentille eli tarkastuskarjalle sekä koulun vieraille. Hevosilla oli tallinsa koulurakennuksen länsipäädyssä, mutta sioilla ja lampailla oli karsinansa navetan yhteydessä.

Vuonna 1933 lampaita oli jo kaksitoista. Johtajatar Peltonen huolehti niiden jalostamisesta hienoa, valkoista villaa tuottaviksi. Kerran Peltonen kysyi pehtoori Lyytikäisen joka paikkaan ehtiväiseltä Eino-pojalta: "Tiedätkös Eino onko Salomo Itkosen pässi vielä meidän lammaskat-raassa?" Itkosen pässi oli näet harmaavillainen, ja pelkona oli, että päs-sin seikkailut tuottaisivat sekavärisiä karitsoita. "En tiijä", vastasi Eino. Vaikka vilkas poika kulkikin siellä sun täällä, ei hänellä metsälaitumen tilanteesta ollut nyt tietoa. "Voi että minua pistelee vihaksi tuo 'en tiijä'!" puuskahti Peltonen.

Vuonna 1931 koulun tilalla oli 14 lehmää, joista kaksi teurastettiin. Teurastajan töissä tilalla kävi Aaro Widkopp, joskin siat ja vasikat pääs-ti päiviltä pehtoori Lyytikäinen. Karjan keskitulos oli noussut 2 522 ki-loon maitoa, jossa oli rasvaa 4,5 prosenttia. Syksyn koittaessa karjalle oli varastossa kuivaa heinää useissa paikoissa: kylvettyä heinää mökin-pellon, kanavaniityn ja pihaladossa, Vehkasuon kolmessa ladossa sekä

Koulun portti ja
eloaitta. 1930-luku.

luonnonheinää todennäköisesti pielekseen varastoituna. Yhteensä heinää oli 36 600 kiloa, ja lisäksi vielä turnipsia 13 200 kiloa ja kauroja 3 443 kiloa.

Sota-aika ei näy karjakirjoissa muuten kuin merkintänä hintalaskelmien vieressä vuonna 1940: ”Tammi-Helmi-Maaliskuun aikana evakoitujen lehmien takia ei voinut eroitella maidon myyntiä eri sarakkeihin.”

Ingmanin karjaa hoidettiin mallikelpoisesti myös jalostamalla. Sonveja myytiinkin jalostustarkoituksiin. Neljäkymmenen karjankasvatavuoden aikana viisikymmentä nautaa ja tusina lammasta havaittiin niin ihanteellisiksi yksilöiksi, että ne saivat kantakirjatodistuksen. Useimmat kantakirjaeläimet olivat syntyneet tilalla, eli ne olivat alusta lähtien itse hoidettuja. Talon lehmät olivat loppuun saakka rodultaan suomenkarjaa eli nupokyyttöjä, vaikka naapuritalon Lappalan navettaan runsastuottoisemmat ayshire-lehmät tulivat jo vuonna 1938.

1940-luvun alussa Ingmanin tilalla oli 60 metsähehtaarin lisäksi 15,80 hehtaaria peltoa, luonnonlaidunta vajaa kaksi hehtaaria ja kasvitarhaa 11 aaria. Yhdeksän hehtaaria oli heinällä, yksi hehtaari perunalalla, vajaa kaksi kauralla ja samanmoinen ohralla, vajaa hehtaari rukiilla ja sama määrä kevätvehnällä. Lanttua oli 18 aaria ja muita juurikasveja aarin verran. Tila oli siis varsin omavarainen maidon, leipä- ja rehuviljan, juuresten, marjojen ja suurelta osin myös lihan suhteen. Lisäksi Eeva Peltonen kasvatti korkeavartista lipstikkaa lehmien punataudin lääkkeeksi.

Maatilan työväkeä

1920- ja 1930-luvuilla tilan pitkäaikainen karjakko oli Anni Pentikäinen. Keväällä 1938 Eeva Peltonen merkitsi karjantarkkailukirjan takakanteen, että marraskuussa tullut ja Peltosalmen koulun käynyt uusi karjakko erosi. ”Eron syy: liiallinen ulkonakäyntimieli.” Hänen tilalleen saapui käsityökoulun aiemmin käynyt neiti, joka hoitikin karjaa kolmen vuoden ajan. Hän puolestaan erosi poismuuton ja naimisiinmenon vuoksi.

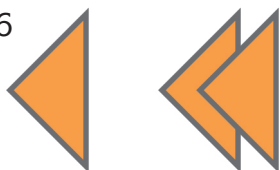
Tilan ensimmäisenä pehtoorina toimi Pekka Pentikäinen vuoteen 1922 saakka ja hänen jälkeensä Antti Pelkonen. Vuosina 1925–1935 tilan viljelyksistä vastasi Martti Lyytikäinen, joka muutti Toivalaan tilahoitajan tehtävistä Peltosalmelta. Syksyllä 1925 Lyytikäinen asettui Hanna-vaimonsa ja lastensa kanssa juuri valmistuneeseen pehtoorinmökkiin, joka sijaitsi parinsadan metrin päästä koululta etelään.

Kun Lyytikäiset ostivat Jälän kylältä oman tilan ja muuttivat sinne vuonna 1935, pehtoorin tehtävän sai Elisenvaaran maamieskoulun käynyt Taavi Kuivalainen. Utterta ja uudistuksia seurannut Kuivalainen hoiti Ingmanin tilaa kuin omaansa. Hänen yhdeksän hengen perheensä asui samassa pehtoorinmökissä. Kun pehtoori joutui sotaan, Ingmanin tilan viljelyasioita peräänkatsoi naapurin isäntä Yrjö Lappalainen, kunnes pehtoorinsijaiseksi tuli Antti Vahvonen.

Lypsyllä ja lehmissävuilla Ranta-Toivalan karjatarhassa kesällä 1930. Ingmanin karjaan 1920-luvulla kuuluvat karjakirjojen mukaan mm. kyyttölehmät ”Kukka ja Tiistikki” (ostetut Kaavilta), *Sirkka* (kotoisin Raimän Savolasta), *Keiju* (kotoisin Kehvon Huttulasta), *Kyiteri* (Emä: *Estikki* valkkovalta kyyttö sarvipää, isä: *Hinttu*), *Korree*, *Heluna* (ostettu Matti Saastamoiselta Leväläh-

delta), *Löyteri* (ostettu Riistakoskelta Parviaiselta), *Ruusu* (ostettu kamreeri Jauhiaiselta, kotoisin Heinäveden Palokista), *Sievä* (ostettu Toivalasta Väliahosta) sekä *Helga* (ostettu Kuopiosta, syntynyt Tuusniemellä Toropaisella)”.

Karjakko Anni Pentikäinen ja oppilas tulossa lypsyltä kesällä 1934.

Käsityökoulun ”nuorin oppilas”, viisivuotias pehtoorintytär Eeva Lyytikäinen (myöh. Kröger) ristipistotöineen vuonna 1930.

Vahvonen jäi edelleen koulun työmieheksi Kuivalaisen palattua sodasta. Heinäaikaan Vahvonen meni puolenpäivän aikaan saunakamariinsa kuuntelemaan säätiedotuksia kidekoneeltaan. Sitten Eeva Peltosen tiedusteli: ”Vahvonen, millaista säätä on luvassa?” Antti Vahvonen asui koulun saunamökissä 1960-luvulle saakka. Hänen vanhuudenpäivien tehtävänsä kouluyhteisössä oli tyttöjen kenkien korjaaminen. Pitkänhuiskealla Vahvosella, Pitkä-Antilla, oli hyvä taito pitää viikate terässä. Hänen niittämisensä oli komeaa katseltavaa: liike ei ollut suurta, mutta kortta kaatui nätisti. Lyhyemmällä Taavi Kuivalaisella oli puolestaan suuret liikkeet ja hyvin leveä niittolaisti.

1930-luvulla Ingmanille kotiutuneen emäntä Martta Koistisen veli Eemil Koistinen tuli siskonsa perässä Ingmanin palvelukseen, maatyömieheksi. Nimike vaihtui talonmieheksi karjatalouden hävittämisen jälkeen 1950-luvun lopulla. Myhäileväinen ja rauhallinen Eemil jäi eläkkeelle 33 palvelusvuoden jälkeen vuonna 1971.

Viljaa sidotaan lyhteiksi ja kootaan kuhilaiksi. Elonkorjuuta koulun pelloilla 1930-luvulla.

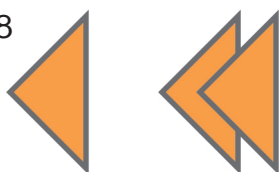
Eemil ja Elna Koistisen poikana 1940-luvulla varttui Toivo Koistinen. Hän muistelee talon omavaraisen elämän monia muotoja: ”Kesällä hevoset olivat Ingmanin omissa metsissä metsälaitumilla ja lehmät peltolaitumilla. Maantien varren aitta oli vilja-aitta. Sieltä isä vei jyväsäkit Jääskeläisen tai Siilin myllyyn ja tuli illalla jauhojen kanssa takaisin. Teurasjätteistä keitettiin saippuaa, ja perunajauhotkin tehtiin itse. Talvi-aikaan ajettiin heinää kaukaisemmista ladoista navetanpään latoon.”

Eemil Koistisen hommiin kuului myös tarkastuskarjakon kuljettaminen hevosella tai veneellä, usein Pöljänsalmelle asti. Tarkastuskarjakot kulkivat tarvikelaitikkoinen talosta taloon, mittasivat ilta- ja aamulypsyt tulokset ja yöpyivät paikan päällä. Maidonkuljetus siirtyi junasta pyörien päälle 1950-luvulla. Ingmanin koulunkin kohdalle tuli maitolaituri, johon tonkat navetalta tuotiin.

Ingmanin oma karjatalous loppui maaliskuussa 1958. Navettarakennus vuokrattiin Vilho ja Kerttu Vepsäläiselle, jotka pitivät siinä karjaansa vuoteen 1965 saakka. Myöhemmin tyhjilleen jäänyt kivinavetta purettiin, ja 1980-luvulla sen paikalle rakennettiin koulun uudisrakennus.

Perustettiin säätiö

Ingmanin lahjoitusrahaston tilit olivat osa Kuopion maaseurakunnan taloutta vuoden 1933 loppuun saakka, jolloin Matthias Ingmanin säätiö perustettiin. Siihen asti Kuopion maaseurakunnan kirkkovaltuuston valitsemat tilintarkastajat tarkastivat myös Ingmanin käsityökoulun ja

maatilan tilit. Esimerkiksi vuonna 1932 tilintarkastajana toimi Toivalan kansakoulun opettaja Kalle Rissanen.

Lahjoitusrahaston toiminta kasvattilapsineen, kouluineen ja maati-loineen oli kasvanut kuitenkin sellaiseksi, että itsenäisen säätiön perus-taminen alkoi tuntua tarkoituksenmukaiselta. Asiaa valmisteli erityises-ti johtokunnan puheenjohtaja Bruno Ilmoniemi sisarenpoikansa Lauri Norroksen kanssa. Tämä Helsingissä asianajotoimistoa hoitanut vara-tuomari kävi paperisodat säätiörekisterin ja oikeusministeriön kanssa sekä ohjasi asioiden hoitamista seurakuntien hallinnossa. Esimerkiksi helmikuussa 1934 hän kirjoitti Bruno-enolleen:

”Säätiön on sitten aikanaan haettava lainhuuto Uutis-vartialan tilalle omiin nimiinsä. Jotta säätiön ei tarvitsisi suorittaa leimaveroa tästä luo-vutuksesta, niin olisi valtiovarainministeriölle nyt jo jätettävä anomus säätiön vapauttamisesta leimaveron suorittamisvelvollisuudesta. Täl-laista anomusta varten pyytäisin saada valtakirjan, jonka rovasti Rauta-järvi ja Bruno-eno jälleen säätiön puolesta allekirjoittaisivat ja jota var-ten oheenliitän kaavakkeen.

On ikävää, että olen pakoitettu näin paljon vaivaamaan Enoa tässä asiassa, mutta onhan kuitenkin hyvä, että asiat tulevat lailliseen järjes-tykseen.”

Joulukuun 12. päivänä 1933 Kuopiossa *Tohtori Matthias Ingmanin lahjoitusrahasto* -nimisen säätiön säännöt allekirjoittivat hallituksen pu-heenjohtaja, kirkkoherra Heikki Rautajärvi sekä Kuopion maaseura-kunnan edustajat Bruno Ilmoniemi, Hjalmar Mikander ja Helmi Ruot-

Käsityökoulu vilja-peltoineen ja Toiva-lan kylätie 1930-luvulla.

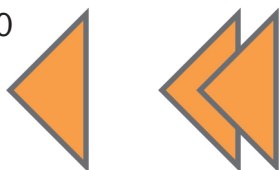

Oppilastöiden näyttely vuonna 1930. Kookkaat karvalankamatot on tehty erittäin hitaalla ja kärsivällisyyttä vaatineella kiintopujotustekniikalla.

salainen, Vehmersalmen seurakunnan edustaja Eero Juho Kaikkonen, Siilinjärven seurakunnan edustaja Kalle Asikainen ja Riistaveden seurakunnan edustaja Juho Pitkänen. He muodostivat myös säätiön ensimmäisen hallituksen, joka aloitti toimintansa 1.1.1934.

Säätiön tarkoituksiksi määriteltiin Matthias Ingmanin testamentin hoitaminen testamenttisäädännön määräysten mukaisesti sekä tässä tarkoituksessa kotiteollisuuskoulun ylläpitäminen Uutisvartialan tilalla sekä Kuopion maaseurakunnan, Vehmersalmen, Siilinjärven ja Riistaveden seurakuntien alueiden orpolasten tai muuten puutteessa olevien lasten elättäminen ja kasvattaminen ”kristillisiksi, hyvätapaisiksi ja kansalliselämälle aikanaan hyödyllisiksi jäseniksi”. Säätiön varoja piti hoitaa siten, ettei pääoma alentunut.

Koska alkuperäinen Kuopion seurakunta oli pilkkoutunut moneksi itsenäiseksi seurakunnaksi, määriteltiin niille osuudet säätiöön seuraavien suhdelukujen mukaan: Kuopion maaseurakunta 52,06 %, Vehmersalmen seurakunta 22,72 %, Siilinjärven seurakunta 14,64 % ja Riistaveden seurakunta 10,58 %. Sekä kasvatteja että kotiteollisuuskoulun oppilaita tuli ottaa kunkin seurakunnan alueelta näiden suhdelukujen mukaan. Säätiön hallituksen itseoikeutettuna puheenjohtajana toimi Kuopion maaseurakunnan kirkkoherra, ja hallitukseen tuli valita

kuusi jäsentä osakasseurakunnista: Kuopiosta kolme ja jokaisesta muusta yksi edustaja.

1930-luvun puolivälin tienoilla myös koulun taloutta koetteli yleinen lama. Kun varsinaisina vuosituloina olivat vain lahjoitusrahaston pääomasta saadut korkotulot, vaikeuttivat inflaatio ja korkokannan aleneminen tilannetta tuntuvasti.

Vuonna 1937 säätiön puheenjohtajaksi tuli kirkkoherra Lennart Heljas, joka hoiti tehtävää aina vuoteen 1966 saakka. Monipuolinen kirkonmies teki parlamentaarikon uran vuosina 1939–1958 ja toimi noiden vuosien aikana myös muun muassa sosiaali- ja opetusministerinä. Kotiteollisuuskoululla ajanjaksoon sisältyivät muun muassa uuden koulutalon rakentaminen, sotaorpojen kouluttaminen ja oppilaskodin rakentaminen – suora yhteys maan huipulle oli ensiarvoisen tärkeä. ”Rovasti Heljas joutui kyvykkyytensä ansiosta toimimaan koko kansan kannalta tärkeissä tehtävissä, mutta siitä huolimatta jaksoi hoitaa kotoisiakin asioita. Ennen kaikkea hän oli kristitty ja pappi. Uskon, että se heijastui tri Ingmanin säätiön ja kotiteollisuuskoulun hyväksi”, sanoi rovasti Pekka Kyntäjä Heljaksen muotokuvan paljastustilaisuudessa koululla keväällä 1972.

Oppilastöiden
näyttely vuonna
1930.

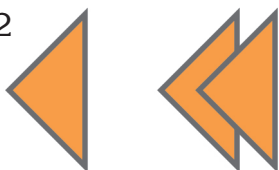
Nuoria kutojia aikaansaannoksineen vuonna 1936. Seinällä ryijyjä ja puoliryijyjä. Lattialla räsymatto, jossa kiintopujotuskuviot. Eeva Peltonen vasemmalla ja hänen yläpuolellaan seinällä presidentti Svinhufvudin kuva.

Pukuhistorian huomioita: Asuihin on jälleen löytynyt vyötärö. Lyhyt tukka on tullut muotiin, useilla on kiharoitakin. Eeva Peltosella on jälleen asiallinen ja arvokashenkinen asu. Se on valmistettu hyvin laskeutuvasta kankaasta, ja siinä on harkittu kaunistus: röyhelö rinnassa.

Baskereita ja ystävyttä. 1930-luku.

Pukuhistorian huomioita: Useimmilla tytöillä näyttää olevan 1930-luvun muotihattu, baskeri. Vasemmanpuoleisella tytöllä on 1920-luvun tyylin mukainen hattu. Otsatukat kuuluvat asiaan.

Työn iloa!
1930-luku.

Johtajatar Eeva Peltonen

Jos pitäisi nimetä Matthias Ingmanin säätiön historian toiseksi merkittävien henkilö itsensä Matthiaksen jälkeen, olisi Eeva Peltonen vahva ehdokas. Hän palveli koulun johtajana 1914–1947 yhteensä 33 vuoden ajan sekä sen jälkeen vielä maatilan ”isäntänä”. Peltosen johtajuusaikana Ingmanin kiertävistä käsityökouluista kehittyi arvostettu Naiskotiteollisuuskoulu, jolla oli aikaansa nähden jopa upeat tilat ja vakituinen henkilökunta. Aika oli muuttunut ja koulun toiminta sen mukana köyhäinhoidosta ammattikasvatukseen. Suuri muutos tapahtui Eeva Peltosen tyynennapakassa otteessa.

Savon murre ei tarttunut Eeva Peltoseen kaikkien Savossa vietettyjen vuosikymmenten jälkeenkään, vaan rauhallinen puhetyyli säilyi huolellisen yleiskielisenä. Hänen pukukankaansa olivat aina käsityökoululla kudottuja. Maatöissä Peltonen liikkui huivi päässä, mutta kaupunki-reissuille johtajatar vaihtoi leningin, takin ja hatun.

Hillityn asiallinen käytös ei estänyt luomasta ympäristöön ystävällisiä suhteita; Eeva Peltosella oli kyky päästä ihmisiä lähelle. Hyväntahminen ja kunnioitettu nainen eli niin, että hän ei antanut kyläläisille aihetta minkäänlaisiin puheisiin. Hänen itsensäkään suusta ei kuultu koskaan loukkaavia sanoja muista.

Eeva Peltonen
(vas.) ja Hilma
Väänänen vuonna
1930.

Perheetön nainen otti tehtävänsä alun perin orvoille tarkoitetun koulun johtajana täydestä sydäimestään. ”Hän oli äityyppi, joka hoiti tyttöjään ihan pohjaan asti”, kertoo Ingmanilla vuosina 1934–1939 opiskellut ja kutonut Helga Heikkinen. Peltonen ei opettanut Helgaa, hänen asemansa oli toisenlainen. ”Eeva Peltonen kuleksi, kahteli, taputteli, sano viisaita sanoja.” Hän oli enemmän kuin koulun johtaja, hän oli myös koulun äiti ja sielu.

”Eeva Peltonen oli huolehtivainen ja lämminsydäminen eikä hän hermostunut meihin lapsiin, vaikka me pyörittiin joka paikassa, isän ja karjakon ja johtajattareinkin matkassa”, muistelee Eeva Kröger, pehtoori Martti Lyytikäisen tytär. Erityisen hyvän ystävän Peltonen sai naapurin emännästä Aune Lappalaisesta.

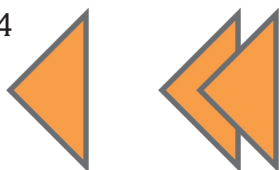
Koulun oppilaslehdessä syksyllä 1949 kirjoitti nimimerkki Ripsaluoma kouluun saapumisestaan näin: ”Erikoisesti minun

mieleeni jäi johtajan puhe ensimmäisenä sunnuntaiaamuna aamuharjauksessa. Hän puheessaan niin kauniisti mainitsi, että oikein käytäisimme kouluajamme täällä ja myös äiti on katsonut meidän parastamme lähettäessään meidät tänne oppimaan elämäämme varten. Muistakaa me työtöt nytkin tämän talven aikana, että kun kevät tulee, olisi kauniit muistot kouluajastamme.”

Vuonna 1949–50 koulua käynyt Leena Itkonen (o.s. Julkunen) tottui siihen, että kun kudonnanopettaja Aino Leppänen oli toisaalla, hissutelti Eeva Peltonen paikalle katselemaan tyttöjen kutomisista. Hän osasi antaa hyviä neuvoja. Oppilaana Leena ihmetteli, miksi Peltonen saapui vain silloin, kun Leppänen oli poissa. Aikuisena hän ymmärsi, että Peltonen ei halunnut tunkeilla toisen opettajan reviirille.

Käsityön ohella maatalous oli Eeva Peltonelle läheinen ja tärkeä elämäntila. Hän seurasi alaa ja sen kehitystä sekä valvoi tarkasti Ingmanin maatilan toimintaa ja karjan asioita; ehkäpä työväen mielestä joskus liiankin tarkkaan. Maahenkisyys ja talonpoikaisuus eivät ole kuitenkaan riittäviä sanoja kertomaan Eeva Peltonen suhteesta eläimiin. Hän oli tavattoman eläinrakas.

Jos Ingmanin navetan karjasta joku sairastui, johtajatar teki vuoteensa lehmän viereen, jotta saattoi hoitaa potilasta yölläkin tarpeeksi hyvin.

Toukokuussa 1937 omenapuut kukkivat. Eeva Peltonen istumassa (7. vas.), koulun vieraana olleen turkispuuhkaisen rouvan vieressä Hilma Väänänen.

Pukuhistorian huomioita: Vyötäröt ovat jälleen niukkoja, ja useilla on muodikkaita pussihihoja. Kukkakankaita on jo muutamilla. Hiuksissa on nyt monenlaisia tyylejä: pitkiä, lyhyitä, otsatukkia, pinnejä. Vieraana olevan rouvan turkispuuhka ja kaulavitja viestivät huomattavasti asemasta.

Kanoja hän kanteli sylissään ja saattoi viedä huoneeseensakin. Kerran, kun Reittu-sonni surveli sarvillaan Ievan ojan pohjalle ja silminnäkijät riensivät apuun seipäiden kanssa, huusi hän: ”Miehet, älkää vaan lyökö! Reittu vaan leikittelee!” Kun tilan työmies Koistisen pojat jahtasivat räkättirastaiden pesiä, huusi Peltonen: ”Pojat, tulkaa pois lintujen pesiltä! Tule sinä Esko ainakin pois!” Ingmanin tilalla nähtiin Eevan hommaamina myös vuohia ja ankkoja, jotka olivat seudulla tuolloin harvinaisuuksia.

Johtajatar oli aatteellinen opettaja, jolla oli työn tekemisestä syvällinen ja kokonaisvaltainen näky. Eeva Peltosen tunnuslause oli: ”Kaikessa työssä pitää olla elävä tunne siitä, ettei sitä tehdä omaksi hyväksi vaan koko kansakunnan ja tulevien sukupolvien hyväksi.”

Hillitystä tyylistään ja jaloista ajatuksistaan huolimatta Peltonen ei ollut mikään huumorintajuton tapaus. Hänen huumorinsa oli vain hiljaista sorttia. Kun hän yhytti riijjuureissuilla hiipineet pojat käsi-

”Venehessä ja vetten päällä 28/8 –44”.
Kokassa Eeva Peltonen.

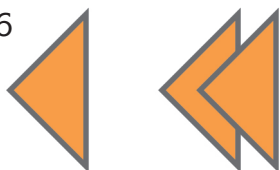

Eeva Peltonen ja yksi koulun hevosista 1930-luvulla.
Peltonen toimi Ingmanin käsityökoulun johtajana
1914–1947.

työkoulun ruokalasta, pyysi hän vieraita ystävällisesti teelle, kyseli kuulumiset ja totesi vielä lopuksi, miten mukavaa oli ollut tavata. Pojille tilanne oli vähintään tukala. Tyttöjen asuntolan ympärillä hiipineitä poikia Eeva Peltonen nimitti *naukuilijoiksi*. Nuorten tapailua ja seurustelua oli mahdotonta täysin estää, vaikka johtajatar iltakieroksellaan kurkki sänkyjen alle, jonne yöjalan kulkijat joskus piiloutuivat.

1930-luvulla sattui muutaman kerran, että koulun oppilas ryhtyi odottamaan lasta. ”Siitä seurasi ensin itkut ja kovemmat sanat, mutta sitten Peltonen heltyi ja otti tytön erikoishoitoonsa, johdatteli asioita ja parin naimisiin asti. Joku pari vihittiinkin käsityökoululla”, Helga Heikkinen kertoo.

Eeva Peltonen oli syvästi uskovainen ihminen, jolla oli herkkä omatunto sekä Jumalan että muiden ihmisten edessä. Hän tunsu, että Jumala oli kutsunut hänet tähän työhön, orpojen ja vähävaraisten auttajaksi ja ohjaajaksi. Tälle työlle hän täydellisesti omisti koko elämänsä.

Eeva Peltosen kuoltua hänet siunattiin Siilinjärven kirkossa, jonne saattoväkeä kokoontui runsaasti: ystäviä, työtovereita, naapureita sekä koulun oppilaita. Johtajattaren arkun kantoivat koulun työnjohtajat Martti Lyytikäinen, Taavi Kuivalainen ja Eemil Koistinen sekä naapurit, Lappalaisen ja Vartiaisen isännät. Rovasti Lennart Heljas otti siunauspuheensa keskeisen lauseen Raamatusta: ”Olen kutonut loppuun elämäni niin kuin kankuri kankaansa. Minut leikataan irti loimen tutkaimesta.” (Jes. 38:12)

Kun Eeva Peltosen kuolemasta oli kulunut jo aikaa, koululle saapui Antti Raatikaisen kirjoittama syntymäpäiväruno Eeva Peltoselle. Kirjoittaja pyysi tallettamaan sen koululla Eeva Peltosen muistoksi.

ORPOJEN OHJAAJA – Eeva Peltoselle omistettu

Kansojen kaitsija, suojaaja Suomenmaamme
Suurista lahjoistas monista kiittää saamme
Keväisen kylvön kasvatit kaunihihi.
Moniko maamies kätensä syksyllä risti

Satoa ikuista varten ei aikamme riitä
Kansamme kauan jo kärsiä saanut on siitä
Työmme on työtä aina vain itsellemme
Köyhiä veljiä omiksi tunne me emme

Tasan ei lahjoja lapsilles annettu täällä
Toisilla kaksi, toisilla puolikas ihokas päällä
Toisilla rakkautta aivan riittämiin asti
Toista vain alati katsotaan karsahasti

Monien meidänkin edestä rakastit heitä
Opetit kulkemana puhtaana elämän teitä
Suoritit kylvöä ikuista taivahista
Voimia keräsit syvistä rukouksista

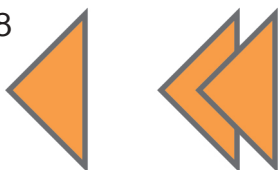
Monasti öitäsi valvoit orpojen lastesi vuoksi
Monasti pettyneet kyynleet silmistäs juoksi
Maahinen mahtinsa työtäsi vastaan heitti
Tuulilla kylmillä versovat silmut peitti

Korkeimman kädessä täällä on aina tiemme.
Hänelle hartaimma kiitoksen Sinusta viemme
Toivomme työillesi jatkoa siunausta
Uskoa hyvään ja elämän innostusta

Antti Raatikainen

Eeva Peltonen syntyi vuonna 1879 Satakunnassa, Vampulassa. Jo nuorena tyttönä hän tunsikin kutsumusta toimintaan köyhien ja orpojen hyväksi. Eeva valmistui kudonnanopettajaksi Fredrika Wetterhoffin Työkoulusta vuonna 1903. Hän toimi kudonnanopettajana Keski-Savon kansanopistossa kolme vuotta ja Orimattilassa pienen kutomon työnjohtajana kolme vuotta. Saadakseen taitoa ja kokemusta haluamaltaan alalta hän lähti Porkkalan kunnalliskodin johtajan toimeen neljäksi vuodeksi ja sitten Helsingin kaupungin Lähetyksen työtuvan johtajaksi noin vuodeksi. Varsinainen elämäntehtävä Eevalle aukeni 35-vuotiaana, kun hänet valittiin Tri Ingmanin lahjoitusrahaston kiertävän käsityökoulun opettajaksi vuonna 1914. Joulukuussa 1947 Eeva Peltonen jäi Ingmanilta eläkkeelle. Säätiön pyynnöstä hän jatkoi kuitenkin maatilan ”isännän” tehtäviä vuoteen 1953 saakka. Terveytensä heikennettyä hän muutti koululta lähistölle rakennuttamaansa vanhuudenkotiin. Eeva Peltonen kuoli 2. joulukuuta 1957 kotonaan Toivalassa.

V TRI INGMANIN NAISKOTITEOLLISUUS- KOULU, 1943–1970

Jatkosodan vuosina valmistunut kartanomainen koulurakennus aloitti uuden ajan oppilaitoksen tiloissa, nimessä ja osittain toiminnoissakin. Ingmanin nimen tunnettuus ja arvostus kohosivat.

Kudonnan ja ompelun opetus pääsivät toimintoja varten suunniteltuihin tiloihin. Opetukseen lisättiin yleissivistäviä aineita ja kokonaan uutena oppiaineena aloitettiin talousopetus. Sosiaaliministeriön aloitteesta koululle varattiin oppilaskiintiö sotaorvoille, joita saapui Ingmanin oppilaisiksi ympäri maata. 1950-luvulla vakiintuivat käyttöön kutomaosaston, ompeluosaston sekä käsityö- ja talousosaston nimitykset. Viimeksi mainittu vastasi opetussisällöltään talouskouluja.

Laajentamaan vai rakentamaan?

Käsityökoulun toiminnan kasvaessa sen tilat kävivät ahtaiksi ja puutteellisiksi, ja koulurakennuksen laajentamista kymmenellä metrillä suunniteltiin syksyllä 1932. Samaan aikaan kaavailtiin kotiapulais-ammattiopetuksen perustamista koulun yhteyteen, sillä kodin-, lasten- ja karjanhoitotaitoisista apulaisista oli kipeä kysyntä. Varoja koulun laajennukseen haettiin Kulkulaitosten ja Yleisten töiden ministeriön työtömyysrahoista. Olihan pula-aika, ja Siilinjärvelläkin paljon työttömiä rakennusmiehiä. Johtokunta perusteli asiaansa ministeriölle viittaamalla aina venäläisten vallitustöiden aiheuttamiin vaurioihin tilan mailla:

”Kun lahjoitusrahaston rahoja on pidettävä korkoa tuottavina (–) ja kun venäläiset hävittivät metsää kaataen mm. 5 500 tukkipuuta, kai-

vaen juoksuhautoja y.m. ja rahan arvo nyt on tuntuvasti alentunut, ei lahjoitusrahasto pysty rakentamaan välttämättömiä rakennuksia. Tarvi- taan nimittäin aivan ensi tilassa luokkahuone ompeluopetusta varten, tietopuolinen luokkahuone tahi kutomaluokka, jolloin entinen vaihdet- taisiin luokkahuoneeksi, sekä oppilaiden asuinhuoneita ja uusi keittiö ynnä ruokailuhuone.”

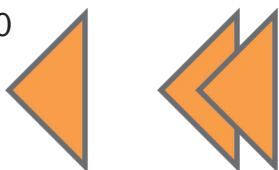
Rahaa laajennukseen ei kuitenkaan herunut, ja niin oli pakko miettiä asiaa kauemmin. Ennen pitkää alettiin haaveilla kokonaisesta uudis- rakennuksesta, ei pelkästä laajennuksesta. Syksyllä 1935 maakunnan oma kansanedustaja ja Ingmanin käsityökoulun lämmin ystävä Tilda Löthman-Koponen toimitti raha-aloitteen Eduskunnalle. Sen allekirjoitti- vat myös vaalipiirin muut kansanedustajat. Hän kirjoitti muun muassa:

”Satoja orpoja ja köyhiä lapsia on Ingmanin lahjoitusvaroilla kasva- tettu ja hoidettu. Lahjoittajan ihmisystävällinen ja valistunut tarkoitus ei rajoittunut ainoastaan edellämainittuun toimenpiteeseen. Se sisälsi mahdollisuuden jatkokasvatuksen ja ammattitaidon opetuksen kautta auttaa näitä varattomia kansalaisia turvaamaan omaan apuunsa ja elä- mänkelpoisina tekemään tehtävänsä yhteiskunnassa. (–) Kunnallisten huoltokustannusten noustessa olisi monelle Pohjois-

Savon kunnalle suuri taloudellinen huojennus, jos se voisi suurem- massa määrässä kuin tähän asti sijoittaa tyttäriään puheena olevaan kouluun, jossa kunnostetun maanviljelys- ja karjatalouden turvin on suoriuduttu asunto- ja ruokamenoista melko vähin kustannuksin. (–) Kipeän tarpeen vaatima on sitä varten uusi koulutalo, opetuskeittiöi- neen y.m. opetushuoneineen. Koulun maatilalla, joka on vähintään 300.000 markan arvoinen, on tilaa sen laajennukseen. Onpa rakennus- tarpeitakin on kiviä ja puita. Mutta säätiöllä ei ole rahaa kiinnittää kou- lun uudisrakennuksiin.”

Helmikuussa 1936 koulun johtokunta lähetti kirjeen maataloushal- litukseen kotiteollisuuden ylitarkastajalle:

”Toivalan naiskäsityökoulun johtokunta ja sen ystävät hartaasti ha- luaisivat saada tämän koulun muodostetuksi ja kehitetyksi semmoisek- si, että se sekä rakennuksiinsa että sisäisiin varusteihinsa ynnä järjeste- lyihinsä nähden vastaisi nykyajan vaatimuksia, koska koulu on osoitta- nut olevansa paikkakunnan tarpeita tyydyttävä, oppilaita kun sinne on viime vuosina pyrkinyt enemmän kuin mitä kouluun on voitu ottaa, sen vuoksi koulun johtokunta nöyrimmästi pyytää, että Te voisitte järjestää toimintanne niin, että Teillä olisi tilaisuutta käydä henkilökohtaisesti tutustumassa tämän koulun tarpeisiin ja kehittymahdollisuuksiin ja käyntinne johdosta antaa asiaan kohdistuvia neuvoja ja ohjauksia. Tämä on johtokunnan harras toivomus, jonka toteutumista se kiitollis- sena odottaa.”

Tarkastaja Anna Henrikssonin vieraillessa koululla maaliskuussa 1938 suunnitelmat uudesta koulurakennuksesta olivat jo pitkällä. Keskusteltiin lähinnä rakennuksen paikasta ynnä muista hankkeeseen liittyvistä asioista.

Samana vuonna eduskunta myönsi 500 000 markkaa koulun uudisrakennuksen toteuttamiseen. Myönnetty puolen miljoonan markan summa oli juuri sen suuruinen, kuin ”Tilda-täti” oli esittänytkin. Kun kansan arvostusta nauttinut Löthman-Koponen täytti 70 vuotta marraskuussa 1944, häntä onnitiin koulun omalla tuotteella: pukukankaalla.

Kevättalvella 1942 rakennushankkeelle saatiin 150 000 markkaa myös Ulkomaisen Avun Keskustoimikunnalta.

Ingmanin naiskotiteollisuuskoulua alettiin rakentaa 1940. Työt keskeytyivät rakennusmiesten jouduttua rintamalle kesällä 1941. Työt pääsivät jatkumaan keväällä 1942, jolloin kuva on otettu. Rakennustyömaan portailla koulun johtokunnan puheenjohtaja Hilma Silvasti ja rakennusmestari Pekka Räsänen.

Rakentamista sodan varjossa

Heinäkuussa 1938 Tri Matthias Ingmanin säätiön johtokunta kokoontui tarkastamaan koulua ja tutustumaan samalla ylitarkastaja Yrjö Lai-
neen laatimiin uuden koulutalon piirustuksiin. Tilaisuudessa koulu-
neuvos, ylitarkastaja Tunkelo kertoi olleensa valtioneuvostossa monta
kertaa puhumassa tämän uudisrakennushankkeen puolesta. Tunkelo
oli tutustunut Matthias Ingmanin testamenttiin ja oli sitä mieltä, että
säätiön varjoja olisi etupäässä alettava käyttää nuorison ammattikasva-

Arkkitehti Yrjö Laineen suunnittelema kartanomainen koulurakennus sopi hyvin maaseutumiljööseen.

tukseen – köyhäinhoidosta pitivät huolta nyt kunnat. Koolta olivat kunnallisneuvos Bruno Ilmoniemi, emäntä Helmi Ruotsalainen, kirkkohera Lennart Heljas, kouluneuvos Hjalmar Mikander, isäntä P. Kankkunen ja opettaja Eero Kaikkonen. Kokous hyväksyi piirustukset mutta ehdotti ruokasalin ja keittiön suurentamista.

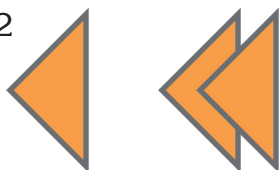
Puuta koulun metsästä uutta koulua varten alettiin kaataa keväällä 1939. Huhtikuussa säätiö valitsi rakennustoimikunnan, johon kuuluivat emäntä Hilma Silvasti sekä maanviljelijät Pauli Huttunen ja Eino Känninen. Syyslukukauden 1939 alkaessa koulutyön aloitti 33 oppilasta. Joulukuussa johtokunnan kokouksen pöytäkirjaan merkittiin:

”Kun (–) oli puhjennut sota ei koulun joulujuhlaa voitu pitää vaan koulutyöt lopetettiin joulukuun 19 p. Kevätlukukausi päätettiin aloittaa tammik. 8 p:nä jos olosuhteet sen sallivat.”

Alkaneen talvisodan vuoksi joitakin oppilaita erosi kesken lukuvuoden. Eronneiden tilalle otettiin uusia, joiden joukossa oli evakuoitujakin.

”Loka–joulukuun aikana on pakolaisia tullut ja mennyt. 16/12 tuotiin 12 lehmää Pielisjärveltä. Lokakuun 13–14 pv. oli reserviläisten muonitus, jatkoivat matkaa edelleen ’sinne jonnekin’”, kertoo koulun johtokunnan pöytäkirja talvisodan ajalta. Ote kertoo siitä, miten Toivalan miehet kokoontuivat käsityökoululle lähtiessään ylimääräisiin kertausharjoituksiin ja sitä tietä sotaan. Heidän muonittamisensa oli Toivalan lottien ensimmäinen tehtävä.

Välirauhan aikana työvuotena 1940–1941 koulussa oli 45 oppilasta, joista kuusi oli Karjalasta: Impilahdelta, Värtsilästä ja Harlusta. Vapaasta

Uuden koulun luokat tuntuivat satumaisen valoisilta ja tilavilta. Ahkerien käntien töitä esillä kevätnäyttelyssä 1940-luvulla.

Huollosta heille anottiin raha- ja vaateavustusta. Myös vuonna 1941–1942 koulu toimi, vaikka jatkosota oli puhjennut. Oppilaita oli 42, joista 15 oli Karjalasta. Syksyllä 1942 lehtiin ei tarvinnut laittaa ilmoitusta koulun alkamisesta, sillä oppilaita ilmoittautui jo suoraan riittävä määrä.

Lehtihaastattelussa vuonna 1943 ompelunopettaja Hilma Väänänen vertasi savolaisia ja karjalaisia oppilaitaan. Savolaiset tytöt olivat miellyttäviä ja rauhallisia eivätkä suuttuneet, jos heitä neuvottiin.

Karjalaistytöt olivat niin ikään mukavia mutta hiukan levottomampia ja vilkkaampia. Kutominen heiltä kuitenkin kävi miltei kätevämminkin kuin Savon tytöiltä, se oli ikään kuin veressä, sukupolvien perintönä.

Lokakuussa 1940 suurikokoisen koulurakennuksen rakennustyö pääsi varsinaisesti käyntiin. Rakennusmestari Räsänen valittiin hankkeen toteuttajaksi. Urakasta sovittiin huhtikuussa 1941 paikallisten tekijöiden H. Savolaisen ja Hj. Heimosen kanssa, ja rakennustyöt alkoivat 28. huhtikuuta 1941. Työt piti kuitenkin keskeyttää kesäkuussa, kun koko rakennustyöväki joutui siirtymään rintamalle – jatkosota alkoi. Rakennustyöt seisoivat koko vuoden ja jatkuivat maaliskuussa 1942, kun urakoitsijat kotiutettiin rintamalta.

Rakennustyöt olivat keskeytyneitä siis lähes vuoden ajan. Rakentamista hidastuttivat työvoiman puutteen lisäksi myös tarvikepula ja kuljetusvaikeudet. Loppujen lopuksi viivytys ei ollut kuitenkaan kovin suuri. Rakennus, jonka oli odotettu valmistuvan vuoden 1942 lopussa, oli vastaanottokunnossa 9. huhtikuuta 1943. Koulukäyttöön se otettiin jo tammikuussa 1943.

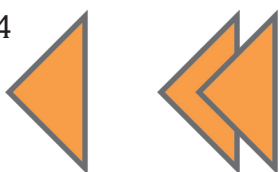
Pirta- ja lautanauhaa syntyy 19 tytön voimin. 1940-luku, takana seisomassa opettaja Aino Leppänen.

Pukuhistorian huomioita: Sota-aika toi naisten muotiin sotilaspuvun piirteitä. Lottapuku perustui sotilaspuvulle, ja kuvan ryhdikkäät paita-kaulusasut ovat malliltaan lottapukujen kaltaisia. Takarivissä Aino Leppäsellä on opettajattaren arvolle sopivasti pitsikaulukset. Kaikilla tytöillä on kiharoita.

Yhteiskuva uuden koulun edustalla 1940-luvun loppupuolella. Eturivissä vasemmalta ompelunopettaja Hilma Väänänen, talousopettaja Tuovi Karilas, kudonnanopettaja Aino Leppänen, johtaja Eeva Peltonen ja emäntä Martta Koistinen.

Pukuhistorian huomioita: Ajan muotiin kuului, että vyötäröä korostettiin ja olkatoppauksia oli paljon.

Uuden koulun vihkiäisiä vietettiin 25. syyskuuta 1943. Juhlaan kutsuttiin Kuopion läänin maaherra sekä monia muita, jotka olivat vaikuttaneet rakennusvaiheisiin. Piispa Eino Sormunen piti vihkiäispuheen. Oppilaitos otti käyttöön nimen *Tri Ingmanin Naiskotiteollisuuskoulu*.

”Täällä on niin hyvä olla nyt, vaikka tuntuihan se alussa hyvälle tuo vanha punainen puolikin, silloin kun sinne kiertävänä kotiteollisuuskouluna muutettiin. Olipa silloin saatu oma talo, jossa päästiin toimimaan eikä enää tarvinnut vieraiden nurkissa kulkea. (–) Mutta tällaisesta kauniista talosta ei silloin olisi osannut uneksiakaan”, sanoi Eeva Pelto- sen lehtihaastattelussa vuonna 1943. Samassa lehtijutussa kudonnan- opettaja Aino Leppänen kertoi, että työaineita oli ollut kovin vähän, mutta sommittelemalla oli saatu aikaan kauniita ja sopusointuisia väre- jä pellava- ja sillakankaisiin. Työskentely uusissa tiloissa tuntui hienolta ja uusi koulutalo kuin linnalta.

Naiskotiteollisuuskoulun ympäristöä palkattiin suunnittelemaan ja perustamaan puutarhuri Boijer-Spoof Helsingistä. Vuodesta 1946 läh- tien palkattiin myös puutarhuri istutuksia ja viljelyksiä hoitamaan.

Uutta koulua ei ehtinyt nähdä Ingmanin säätiön pitkäaikainen ja merkittävä luottamushenkilö, lehtori Bruno Ilmoniemi. Vuodesta 1905 alkaen johtokunnan puheenjohtajana toiminut vaikuttaja kuoli kesä- kuussa 1939. Merkkimiehen kuva paljastettiin Naiskotiteollisuuskou- lun vihkiäisjuhlassa syksyllä 1943. Ilmoniemen tilalle koulun johto- kuntaan valittiin emäntä Hilma Silvasti Toivalasta. Hänkin hoiti tehtä- vää kuolemaansa saakka eli helmikuuhun 1950.

Ostolupia ja asutussuunnitelmia

Sodan vuoksi koulutoiminta joutui muutamia kertoja pysähtymään. Kaiken kaikkiaan Ingmanin opetustyö ei kuitenkaan sota-aikana tyrehtynyt vaan päinvastoin kehittyi. Syksyllä 1941 koulun johtokunta kat- soi oppilaiden henkiselle kehitykselle tarpeelliseksi lisätä opetuksessa laulun, kansalaistaidon ja terveysopin tunteja. Aineita tuli opettamaan johtaja Kerttu Sihvonen Kuopiosta. Vuonna 1942 päätettiin perustaa kaksivuotinen ompeluosasto. Samoihin aikoihin todettiin välttämättö- mäksi myös talousopetuksen järjestäminen, ja ensimmäinen talous- opettaja Tuovi Karilas aloitti työnsä kevätkaudella 1945.

Sota vaikutti koulun elämään toukokuussa 1944, jolloin Puolustus- voimat tarvitsi vanhan koulurakennuksen käyttöönsä. ”Oppilaiden käsityönäyttelyä ei voitu pitää kun sotilaat tulivat taloon kahta päivää aikaisemmin kun määrä oli”, kertoo johtokunnan pöytäkirja touko- kuussa 1944. Näyttelyä ei voitu pitää uudellakaan puolella, sillä sitä

sekä puutarhaa vuokrattiin samaan aikaan Koivumäen Kotitalouskoululle.

Ajan heikot terveysolot ja kulkutaudit iskivät ingmanilaisiin maraskuussa 1945, jolloin koululla todettiin kolme kurkkumätätapausta. Terveystenhoitolautakunta pani koululla toimeen yleisen kurkkumätänäytteiden oton, jolloin oppilaiden joukossa todettiin seitsemän basilinkantajaa. Koulu määrättiin suljettavaksi joulukuun 1945 alusta lähtien, mutta kevätlukukauden puolella koulutyö pääsi jatkumaan.

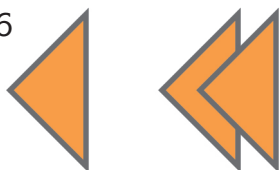
Sota-aikaan maalaisväestöä velvoitettiin luovuttamaan elintarvikkeita maanpuolustuksen käyttöön. Tämä koski myös Ingmanin koulun maatilaa. Saatuaan perunoiden luovutusmääräyksen lokakuussa 1941 koulun isännöitsijä lähetti Siilinjärven kunnallislautakunnalle selonteen koulun ruokakunnan suhteista: ”Toimihenkilöitä on 12 henkeä ympäri vuoden, joiden osalle lain mukaan tulee 36 aaria, sekä täysihoidossa olevia oppilaita 28 henkeä $\frac{3}{4}$ vuotta joiden osalle tulee 63 aaria yhteensä 99 aaria, luovutettava määrä on siis valtiolle 1 aarin osa 90 kgr.”

Rauha tuli loppukesällä 1944, mutta maan olot eivät suinkaan palautuneet ennalleen vielä useisiin vuosiin. Kaikesta oli pulaa, ja elin- ja muiden tarvikkeiden hankkimista säännösteltiin ostoluvilla. Syksyllä 1946 kansanhuoltolautakunnasta ilmoitettiin, että kotitalousopetusta varten ruoka-aineita sai antaa oppilasta ja opetuspäivää kohden seuraavasti: rasvaa 10 g, vehnäjauhoja 25 g, lihaa 10 g, soke-ria 5 g ja maitoa 0,5 dl. Tammikuussa 1947 koulu anoi kansanhuoltoministeriöltä ostolupia sillille, maissijauhoille ja rusinoille, mutta niitä ei myönnetty.

Lupia anottiin myös perunajauhoille, lipeäkivelle ja saippualle. Tammikuussa 1948 koululta kirjoitettiin valopetroolin toivossa: ”Kun koulutoimintaan tuottaa suurta haittaa valon puute rohkenee johtokunta nöyrimmästi pyytää että sille myönnettäisiin valaistustarkoituksiin kevätyökautta 1948 varten 300 ltr tai sellainen määrä minkä Kansanhuoltoministeriö katsoo hyväksi myöntää.” Ostokuponkeja myönnettiin tällä kertaa aivan pyydetty määrä.

Ostolupia tarvittiin myös langoille ja kankaille. Elokuussa 1948 opettajat Leppänen ja Väänänen pyysivät tulevan työkauden tarpeisiin lankoja kolme kiloa oppilasta kohden; sekä valkaisematonta että värillistä puuvillalankaa ja sillalankaa. Samana vuonna koulu sai Suomen Huolto-organisaatiolta ns. kveekarien kankaita reilut 700 metriä, joista puolet tuli luovuttaa valmiiksi ommeltuina vaatteina takaisin Suomen Huollolle. Koululta kirjoitettiin:

”Tänä syksynä on Sosiaaliministeriön kautta ilmoittautunut 32 sota-orpoa ja sen lisäksi karjalaisia ja muita orpoja 18 niin että oppilasmäärä on 50. (–) Entisestä kokemuksesta tiedämme että sotaorvot niinkuin

muutkin oppilaat ovat vaatetuksen nähden hyvin huonossa kunnossa useat aivan alikunnossa. He ovat nuoria ja taitamattomia eivät ole kyenneet hankkimaan itselleen varoja vaatteiden ostoon. Huoltajan he ovat jo lapsena menettäneet. Tämän johdosta rohkenee johtokunta kunnioittaen pyytää että saadut kankaat saataisiin käyttää kokonaan koulussamme olevien sotaorpojen ja muiden varattomien vaatetukseen ja heidän ammattiopetukseensa.”

Pyyntö ei mennyt läpi. Työvuoden 1948–1949 aikana Ingmanilla ommeltiin valmista vaatetta yli 300 kangasmetristä ja Kuopion huoltokeskukselle luovutettiin takkeja, hameita, mekkoja, paitoja, pukuja, lakanoita ja tyynyliinoja ynnä muuta. Pian sodan päättymisen jälkeen Suomen Huolto kyllä myönsi vaateapua koulun varattomille karjalaisille oppilaille sekä lahjoitti koululle ompelukoneen.

Sota herätti lukuisat ulkomaiset tahot toimimaan Suomen auttamiseksi. Keväällä 1947 Ingmanilla vieraili American Friends Service Committeeen edustaja Howard M. Teaf Jr. vaimonsa kanssa. Koulun portilla heidät vastaanotti kolme kansallispukuista tyttöä, jotka myös tarjoilivat lounaalla.

Vieraat kokivat vastaanoton niin herttaiseksi ja vieraanvaraiseksi, että toimittivat pikimmiten koululle sitä, mitä siellä hartaimmin kaivattiin: ompelulankaa. Yhdysvalloista saapui Toivalaan 44 lankarullan ja neulapakettien lähetys.

Oman talon lampaiden villaa käsitellään ja kankaita kudotaan upouudessa kutomossa 1940-luvun puolivälissä. Kolmas vasemmalta opettaja Aino Leppänen.

Pukuhistorian huomioita: Sotilaspukujen vaikutteet näkyvät tyttöjen asujen korostettuna hartiaina ja suorina hihoina. Kaikista materiaaleista oli pulaa, eikä kangasta riittänyt helmaan enää kovin pitkälle. Hiustyyliin kuuluivat näytävät otsatötteröt.

Suomen sotien suuriin jälkimaininkeihin kuului karjalaisten ja rintamamiesten asuttaminen, minkä vuoksi maanomistajia velvoitettiin luovuttamaan maitaan. Ingmanin koulutilan maita kaavailtiin asutustoimintaan sekä pika-asutuslain aikaan talvella 1940–1941 että maanlunastuslain tultua voimaan syksyllä 1945. Molemmilla kerroilla koulun taustajoukot ryhtyivät puolustustaisteluun Ingmanin maiden puolesta. Tammikuussa 1941 säätiön ja johtokunnan edustajat Lennart Heljaksen johdolla allekirjoittivat kirjeen pika-asutustoimikunnalle mm. näin:

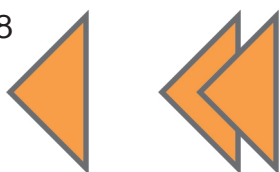
”Koska oppilaisiksi pyrkijöitä on vuosittain ollut enemmän kun on tilanahtauden vuoksi voitu vastaan ottaa, on parasta aikaa rakenteilla lisärakennus valtion avun ja maatilaan kiinnitetyn valtion lainan avulla. Sen johdosta kun ammattiopetus nykyään katsotaan erittäin tarpeelliseksi, niin mielestämme on väärin lopettaa juuri varattomilta lapsilta tämä mahdollisuus (–) maatila on välttämätön koulun käytettävissä omien sekä Karjalan siirtolaisten lasten hyväksi, ollen siis yleishyödyllinen laitos.”

Pitkälti samansisältöinen kirje lähti maanlunastuslautakunnalle syksyllä 1945. Siinä lisäksi tähdennettiin, että vaikkakin tila oli pieni, voimaperäisen viljelyn vuoksi se pystyi antamaan elatuksen vuosittain 60 orvolle. Puoltoa koulu sai sosiaaliministeriöstä, ja sieltä myös kirjelmöitiin Siilinjärven maanlunastuslautakunnalle Ingmanin maiden puolesta. Ministeriön osastopäällikkö Aarne Tarasti kertoi Ingmanin koulun edelleen jatkuvista laajentumissuunnitelmista, joihin kuuluivat täydellinen kotitalouskoulu ja mieskotiteollisuuskoulu kaksine tai kolmine osastoineen. Ministeriön edustaja oli neuvotellut asiasta kuluneena kesänä Ruotsissa raha- ja materiaaliavun saamiseksi. ”Kouluihin tulisi vuosittain noin 200–250 oppilasta”, Tarasti kirjoitti.

Molemmilla kerroilla ingmanilaisten pyyntö meni läpi eikä koulun maita lunastettu. Koulu katsottiin yleishyödylliseksi laitokseksi, jonka maita ei lain mukaan tarvinnut pirstoa. Asian puolesta käytiin jälleen taistoon keväällä 1947, kun Siilinjärven kunnan vuokratoimikunta ilmoitti suunnitelleensa säätiön maita vuokrattaviksi. Nyt koululta pyydettiin vapautusta vuokravelvollisuudesta ja vastattiin:

”(–) Myös Siilinjärven kunnan varattomat tytöt ovat saaneet ammatinopetuksen lisäksi ilmaisen täysihoidon kuntaa rasittamatta. Tämä koulutus edellyttää että maatilalta saadaan eteenkinpäin sisäoppilaitokseen kaikki tarvittavat ruoka-aineet. Koulun ruokalaa käyttää 50 oppilasta, 4 opettajaa, maatalousväkeä 7 henkeä, 61 henkeä. Tämän lisäksi työmiehen 5 henkinen perhe jotka saavat tilalta maidon, perunat ja juurikasvit siis yhteensä 66 henkeä saa maatilalta elatuksensa.”

Ilmeisimmin viimeisen kerran asia oli esillä kesäkuussa 1948. Silloin sosiaaliministeri Onni Peltonen kirjoitti Siilinjärven maanlunastuslautakunnalle, joka jälleen oli ilmoittanut suunnittelevansa maanluovutusta

säätiön mailta. Ministerin mukaan koulun laajentaminen oli poikkeuksellisten olojen vuoksi lykkääntynyt, mutta hän vetosi edelleen koulun peltojen puolesta. Asia joutui tarkastusoikeuteen ja annettiin varatuomari Mauno Zittingin hoidettavaksi. Ingmanin maat eivät joutuneet lunastettaviksi.

Juhlat sähkön kunniaksi

Kuten koko Toivalan kylä, myös Ingmanin koulu ja sen tarkan työn tekijät saivat sähkövalot talvella 1950. Puhelin koululla oli ollut aivan alkuajoista lähtien, ja keskukselta tilattava yhteys vaihtui automaattikoneeseen vuonna 1957.

Sähkön kunniaksi vietettiin valonjuhlaa 8. maaliskuuta 1950 opettajien nimipäivien yhteydessä. Juhlassa esitettiin Minna Mustosen kirjoittama runoelma *Valon vaiheita Toivalan Naiskotiteollisuuskoulussa v. 1949–50*.

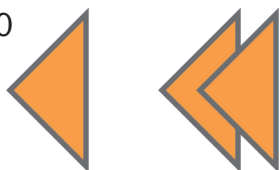
”Jospa hiukan tarinoisin
teille aikanne kuluksi,
öljytuijusen valossa
entisajan tunnelmassa.
Meillä täällä pimeässä
häärittiin syksypuolla
öljylamput valonamme.
Neulottihin iltakaudet
kun ei muuta nähnyt tehdä.
Kovin oli täällä ennen
valot pienet, pikkaraiset
pimeät ja häilyväiset,
öljytuikut niin savuuvat.
Eipä aikaa kovin monta
kun ei vielä saanut mistään
edes lamppuhun lasia,
kirkastusta tuijullemme.
Eipä ihme, josko sattui
tapausta monenmoista,
pimeässä hääriessä,
tuhratessa tuijun kanssa. (–)
Nyt jo saatiin sähkövalot
myöskin tänne koulullemme.
Tuosta riemu meille alkoi

Kotitaloustunnilla 1940-luvulla, kolmas oikealta opettaja Tuovi Karilas. Taululle on kirjoitettu tomaattikeiton, paistetunkalan, hätävarakakun, köyhien ritarien ja rovastin piparkakkujen reseptit.

ilo ilmoille yleni.
Kylläpä nyt olla kelpaa,
töitään kun saa toimitella
sähkövalon loistehessa
aina näkee askarrella.
Kyllä nyt jo varmaan huomaa,
että ovat valot nämä
kirkkahimmat, kaunihimmat
luotettavat ja vakavat.
Lisäks' vielä muukin hyöty
monenmoinen, arvaamaton,
monessa on asiassa
tästä oivast' sähköstämme.
Silittää ja kahvit keittää
sähköllä voi mukavasti.
Moneen työhön voidaan käyttää
sitä sangen viisahasti.
Siks' sähkönsaannin kunniaksi
tämän virteni viritin,
teillekin sen kertoelin.
Että yhdessä me saatais
sitä mieliin muistutella
tänä päivänä hyvänä
valon juhlanan jalona.”

Murrosaikaa

Hilma Silvastin poismenon jälkeen vuonna 1950 Naiskotiteollisuuskoulun johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin V. J. Ihalainen, joka hoiti tehtävää vuoteen 1971 saakka. Vaikka vuosikymmen alkoi Naiskotiteollisuuskoululla valoisissa merkeissä sähkövalon saamisella, koulun väen mielialoja pimensivät muut asiat. Elettiin monessakin mielessä aikakausien murrosta, ja henkilösuhteissa oli hankauksia. Asia tuntui myös koulun hallinnon ontumisena. Vuonna 1952 ei pidetty lainkaan johtokunnan kokouksia.

Jäätyään eläkkeelle koulun johtajan tehtävistä vuonna 1947 Eeva Peltonen vastasi edelleen koulun maatilan asioista. Hän oli edelleen koko laitoksen johtajatar ja ainakin ulospäin henkinen auktoriteetti. Koulun johtajana vuosina 1947–1954 toimineelle Hilma Väänäselä tilanne oli kiusallinen. Työyhteisössä oli ilmeinen johtajuusongelma. Asetelma kärjistyi erimielisyyksiin maatilan asioista. Johtokunnan pöytäkirja huhtikuulta 1951 kertoo:

”Johtaja Väänänen piti sitä tärkeänä että maatila rakennuksineen kuului koulun alaisuuteen, jolloin olisi toivoa saada avustusta valtiolta maatilan rakennusten kunnostamiseen, ja pyysi merkitsemään pöytäkirjaan hallituksen puheenjohtajan ministeri L. Heljaksen lausunnon

Asuntolahuoneissa oli ahdasta mutta lämminhenkistä. Kuva 1940- ja 50-lukujen vaihteen tienoilta.

joka kuului näin 'Maatila kuuluu koululle ja sen on tuettava koulua, ei maatila ole mikään itsenäinen liikelaitos.' Keskustelusta ei tehty päätöstä, ei korjauksista eikä yhteen liittymisestä."

Eeva Peltoselle maatila oli sydämen asia. Hänen näkynsä mukaisesti koko koulun toiminta ja talous lepäsivät maatilán perustalla. Vanha johtajatar koki raastavana sen, että alkoi esiintyä pyrkimyksiä maatilán lakkauttamiseksi. Hän tunsi, että koululta haluttiin sysiä pois sekä häntä itseään että hänelle rakasta karjaa, joita hän oli pikkuvasikoista lähtien kasvatellut. Tuntemuksiaan Eeva Peltonen purki kirjoittamalla silloin tällöin päiväkirjaa.

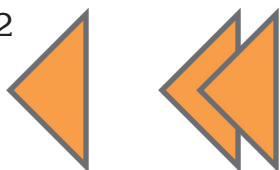
Maatilán kirjanpito ei ollut tilintarkastajien mielestä asiallista. Elin-tarvikkeita annettiin tilalta vanhaan malliin koulun keittiölle kuin talon navetasta ainakin. Kun johtokunta pitkän tauon jälkeen kokoontui kesällä 1953, puheenjohtaja V. J. Ihalainen toimi myös pöytäkirjanpitäjänä ja kirjoitti:

"Päätettiin merkitä pöytäkirjaan maatilán ja koulun tilien toisistaan erottamista koskeva päätös, joka on jo aikaisemminkin tehty. Kaikista tavaroista, joita koulu ostaa maatilalta, on annettava maksu rahassa, ja kaupassa on vaihdettava tulo- ja menotodisteet. Hinnasta on molemmin puolisesti sovittava ja yksipuolista tai summittaista hinnan määräämistä ei saa esiintyä. Koulu ei maksa mitään maatilán maksettavaksi kuuluvia eriä eikä maatila koulun menoja."

Samassa kokouksessa mietittiin, pitäisikö koulun opettajakunta pakottaa ostamaan koulun maatilán tuotteita sen tarjoamilla alennetuilla hinnoilla. Pakotustoimiin ei kuitenkaan haluttu ryhtyä. Puheenjohtaja V. J. Ihalainen joutui kuitenkin puheenjohtajana tukalaan tilanteeseen, suoranaisten määräyksien antamiseen henkilökunnalle "koska koulun piirissä on jatkuvasti esiintynyt ristiriitoja":

"Jos tästä lähtien koulun piirissä esiintyy vielä opettajien tai henkilökunnan taholla koulu- ja opetuslaitoksen henkeen sopimatonta tahallista nurjamielisyyttä, aktiivista pahaa tahtoa ja tarkoituksellista yhteiselmään sopeutumattomuutta tai nimenomaista johtokunnan päätösten vastustamista ja täyttämättä jättämistä, suorittaa johtokunta asian johdosta tutkimuksen ja mikäli syy tulee toteennäytetyksi, kääntyy johtokunta säätiön alaisten henkilöiden suhteen säätiön hallituksen puoleen ja maataloushallituksen alaisten henkilöiden suhteen maataloushallituksen puoleen pyynnöllä, että syllisen suhteen ryhdytään sellaisiin toimenpiteisiin, että laitos vapautuu lopullisesti asianomaisesta henkilöstä."

Vielä V. J. Ihalainen kirjoitti, että jos joku ei katsonut voivansa sopeutua laitoksen sovinolliseen yhteisötoimintaan, oli toivottavaa, että asianomainen vapaaehtoisesti käyttäisi edessä olevaa kesälomaa hank-

kiutuakseen jonkin muun laitoksen palvelukseen tai muuten koulun piirin ulkopuolelle.

Ristiriidat purkautuivat lopullisesti henkilövaihdoksiin. Hilma Väänänen jäi eläkkeelle kesällä 1954. Hänen työnsä jatkajaksi tuli neiti Kyllikki Hämäläinen, myöhempi rouva Kyllikki Närhi.

Eeva Peltonen kuoli joulukuussa 1957. Pian sen jälkeen loppui myös oman karjan pitäminen Ingmanin maatilalla – ehkäpä tunne jonkinlaisesta moraalista velvollisuudesta loppui. Karjakirjoissa on viimeiset merkinnät maaliskuussa 1958, uuden asuntola- ja talousrakennuksen valmistumisen aikaan.

Huhtikuussa 1958 *Tri Ingmanin Lahjoitusrahaston* karjan maito sai tunnustuksen edellisen vuoden tuloksistaan: Kuopion Osuusmeijerin maitotalouskilpailun kunniakirjan I luokan maidosta, hyvästä rasvapitoisuudesta ja tasaisesta tuotannosta. Ingmanin karjatalous Uudis-Vartialan tilalla loppui kunniakkaalla tavalla.

Oppilaslehtien sivuilta

Vuosina 1947–1957 Naiskotiteollisuuskoulun oppilaat toimittivat innokkaasti oppilaslehtiä. Ensimmäiset numerot olivat nimeltään *Toivalan tarinoita*, seuraavat *Savon säikeitä* ja loput *Satakieli*-nimisiä. Yhteistä julkaisuille oli perinpohjainen omatekoisuus: Jutut keksittiin enimmäkseen itse ja ne kirjoitettiin käsin, mustekynällä. Kansikuvat piirrettiin ja sivut koristeltiin itse. Lopputulokset sidottiin yhteen villa- tai puuvillalangoilla, kuten käsityökoululaisille hyvin sopi. Kutakin numeroa tehtiin yksi kappale, joka sitten kiersi kädestä käteen.

Kansikuvien suhteen ensimmäinen *Toivalan tarinoita* oli poikkeus. Se ilmestyi maaliskuun 19. päivänä 1947 toverikunnan illanviettoon huvitoimikunnan toimittamana, ja kannessa komeili valokuva Naiskotiteollisuuskoulun päärakennuksesta. Muut kannet saivat tyttöjen käsistä taidokkaat kuvitukset, joissa tyylit ja aiheet vaihtelivat mutta tekniikka pysyi puuväri- ja lyijykynäpiirustuksessa.

Lehden toimittajien tyyliin kuului, että he kirjoittivat usein nimerkeillä, jotka olivat jonkinlaista aikansa viihdeperinnettä: *Eräs, joka aamulla heräs; Kynä, jota käsi ohjasi; Nalle, joka ei pannut nimeä alle*. Lehden toimituskunta mainittiin kuitenkin ihan omilla nimillään alkulehdellä.

Ingmanin tyttöjen toimittamat lehdet sisälsivät koko elämäkirjon kattavia aineistoja: kuvauksia koulun tapahtumista, vuodenaikatunnelmia, runoja, satuja, huvittavia ja vakavia tarinoita omasta elämästä, kertomuksia hengellisistä kokemuksista, kronikoita koulun oppilaista,

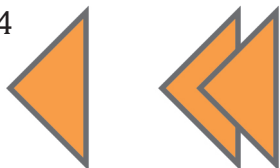
Oppilaslehti *Satakieli* n:o 1 vuonna 1953. Ingmanin koulupihaa postikärryineen esittävän kannen piirsi Aila Allinen

Taidokkaan ja keväisen kuvituksen 5.5.1954 ilmestyneen oppilaslehden kanteen teki Anna-Liisa Paavola.

Vuoden 1955 ensimmäisen *Satakielen* kansi henki ajan muotia ja tytön haaveita. Piirros Maire Hahtikari.

sananelämyksiä, vitsejä, viisaita ajatuksia sekä humoristia ilmoituksia. Niissä kerrottiin kadonneiksi mitä erikoisimpia asioita, vastausta pyydettiin lehden konttoriin tiettyyn päivään mennessä ja lopussa seisoivat uhkaukset: ”tai muutoin menettelen kuin omani kanssa”.

Otteita oppilaslehtien palstoilta:

”Viime aikojen tapahtumia – Kirj. Tipsu ja topsu (–) Eräänä päivänä meille sitten ilmoitettiin että koulullemme pitäisi tulla tarkastaja ja filmiherroja meitä filmaamaan. Siitäkös se touhu vasta syntyi. Täytyihän kaikki paikat siivota ja muutenkin varautua vieraiden varalle. Siinäpä sitten luudat heiluivat ja puuropadat kiehuivat. Tiedämme myös asioita keittiöltä. Olihan sielläkin tyttöjä aika liuta. Siellä oli myös kiirettä ihan tarpeeksi sattui niinkin kivasti että yksi työstämme hakkasi sipulia hienoksi. Ja se kun on itkettävää työtä niin kävi nytkin että häntä rupesi itkettämään. Toinen tyttö sanoi lohduttaen ’älä itke pääset filmiin’. (–) Luokissa oli kova kiire järjestää töitä kaikille. Siinäpä ne kangaspuut helskyivät ja ompelukoneet surisivat. Oli myöskin vaatteiden pesu ja siivitys, että kaikki olisi sitten mahdollisimman hyvässä kunnossa. Lauan-taina saapui tarkastaja. Hän kävi vain pikakäynnillä. Ja ilmoitti ettei filmaajat voi saapuakkaan ennen kun tiistaina.

Sitten valkeni se tiistai. Jo aamulla huomasi että jotain erikoista oli tekeillä, mennessämme koululle oli suuret laatikot eteisessä, joita me kyllä vähän ihmetellen ja uteliaasti katselimme. Vaikka päälle ei mitään näkynyt, mutta jännittyneenä odotimme niiden avausta. Päivän kuluessa eteenpäin alottivat filmaajat työnsä. Ensiksi filmattiin kutomaluokassa tyttöjen kutoessa ja samaten ompeluluokassa, myös keittiö töitä filmattiin. Välillä vielä käytiin hiihtämässä ja saunassa olo ja kaikkea.

Ja olipa siellä savon sanomain toimituksesta yksi lehteen kirjoittajista. Seuraavana päivänä saimme lukea lehdestä meidän koulustamme. Ja olihan myöskin kuva miten täällä kehrätään.

Kaikki olivat varmasti hyvällä mielellä koska iloista naurua kuului usein. Vielä monta päivää filmauksen jälkeen oli juttua tiistai päivän tapahtumista ja että miten sitten heinäkuulla näemme itsemme elokuvissa oikein filmitähtinä.” (*Toivalan tarinoita* 19.3.1947.)

”Koulu ja loma – Kirj. Törötyinen ja Tervapöppö.

Kerran eräs vieras kertoi meille: ett’ Toivalass’ on koulu orpotytöille. Hänen kanssaan me asiasta juteltiin ja kouluun lähtä päätettiin.

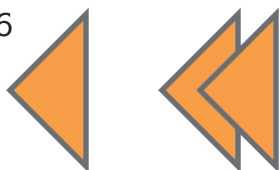

Sitten me paperiemme kanssa paikasta toiseen kuljettiin
 ja suosituksiamme kirjekuoriin suljettiin.
 Odotus oli jännitystä, päästäänkö, vai eikö päästä?
 Sitten tuli vastaus, kuin pyssyn suusta laukaus!
 Jännitystä, jännitystä, mikähän on vastaus?
 Vastaus meille tuli myönteinen ja me laput kädessä kunnantalolle
 juostihin.
 Ja sitten kartasta katsoimme, missä Toivala lienee?
 Minne syksyllä matkamme johtanee?
 Juna vain mennä kolistaa. Rissalan junailija huutaa seuraavaa:
 'Rissalassa ollaan, Toivalaan tullaan.'
 Silloin me kimpsut ja kampsut koottiin ja Toivalassa junasta pois
 jäätiin.
 Hyvinhän se koulutyö luisti, kun joka päivä joululomaa muisti.
 Läksytkin lukea koetettiin ja turistia joka ilta kurkistettiin.
 Turistista ei ollut enää jäljellä kuin kannet, nekin hyvin ruskeat ja
 kuluneet.
 Kartasta oli jälellä enää kappaletta kuusi, josta kartan omistaja vähän
 meille huusi.
 Loma tuli, ja hauskaa oli. Lomalla tehtiin yhtä ja toista.
 Tuli leivottua monta sorttia, kerrottua kankaista ja ommeltua.
 Nyt on loma loppunut, ja jälleen koulutyö alkanut.
 Kaikki sujuu entisessä tahdissa, kun vielä ollaan vuorotellen ilta
 vahdissa.
 Muutama kuukausi vielä touhutaan, sitten muille todistukset
 annetaan.
 Kiitokset kaikesta opista ja avusta, nouskoon kaikkien tyttöjen
 rinnoista."
 (Savon säikeitä 7.2.1949.)

Oppilaiden omia mietelauseita:

"Nuoruus on kevättä ihmiselämässä. Siihen sisältyy toivoa ja odotusta.
 Jospa voisin sen ajan elää niin, että loisin valoa ympärilleni ja levittäisin
 rakkauden lämpöä kylmän maailman keskelle. Siksi pyydänkin: 'Loista
 kevätaurinko, lämpöäsi anna, Kevätmieltä kirkasta, ihmismieleen kan-
 na'." – (Toivalan tarinoita 19.3.1947.)

"(–) Jokainen meistäkin saattaa painaa pienen tuokion lähtemättömästi
 jonkun toisen ihmisen mieleen. Oletko koskaan ajatellu sitä, minkä
 kuvan juuri sinä annat ympäristöösi elämän matkallasi. Nostaako se

näkiän mieltä parempaan päin? Vai vaikuttaako se ympäristöäsi rumaan ja likaiseen ilmapiiriin. Pidä sentähden tarkkaa vaaria elämästäsi miten vaellat. Ethän tahdo antaa huonoa kuvaa itsestäsi kenellekkään. Muista, että olet vain matkamies täällä ja se matka kestää vain lyhyen tuokion.” (Kirj. Torpan tyttö, *Toivalan tarinoita* 29.9.1947.)

”Soitti tuuli lokakuinen, lauloi latva puun: Muista aina valmis olla työhön, taisteluun!

Soitti tuuli lokakuinen, mylvi myrskysää: Taisto, työ ja ponnistus on vasta elämää.

Kansa, jolla ikityyni onnen aika ois, veltostuisi, tarmotonna voisi kuolla pois.

Soitti tuuli lokakuinen, myrskyn kannel soi: Työn ja tarmon tulta, Suomi, hehku, salamoil!”

(Kirj. Metsätähti, *Toivalan tarinoita* 2.11.1947.)

Sotaorpojen koulu

Sota toi uuden ulottuvuuden Matthias Ingmanin testamentilliseen sää-tämään, joka velvoitti työhön orpojen ja vähävaraisten hyväksi. Talvi- ja jatkosodan päättyessä maassa oli 50 000 sotaorpoa lasta. Syksyllä 1944 sosiaaliministeriöstä pyydettiin, että Ingmanille otettaisiin 20 sotaorpoa oppilasta. Valtio kustansi heidän opiskelunsa, sillä se katsoi velvollisuu-dekseen turvata sotaorpojen toimeentuloa. Sotaorpojen työhuollosta säädettiin laki. Naiskotiteollisuuskoulu teki sosiaaliministeriön kanssa 20 vuoden sopimuksen sotaorpojen kouluttamisesta.

Kesäkuussa 1956 kirjoitti Sosialidemokraatti:

”Kesäkuun ensimmäisenä sunnuntaina oli oppilastöiden näyttely Toivalan Naiskotiteollisuuskoululla, noin 11 km:n päässä Kuopiosta. Mainittu laitos on sotien jälkeen omistautunut miltei yksinomaan sota-orvoille ja on maamme ainoa varattomille tarkoitettu kotiteollisuuskou-lu. Lisäksi se poikkeaa muista vastaavista laitoksista siinä, että siellä var-sinaisen ohjelman lisänä on tärkeällä sijalla talousopetus.”

Vuosina 1944–1963 Ingmanilla opiskeli vuosittain keskimäärin 43 oppilasta. Heistä noin kaksi kolmasosaa oli ympäri maata tulleita sota-orpoja. Suurimmillaan määrä oli lukuvuotena 1955–1956, jolloin kaik-ki oppilaat olivat sotaorpoja tyttöjä.

Haapojan sisarukset Kaisu ja Anneli lähtivät koulutielle Savoan Vöyristä Etelä-Pohjanmaalta nimenomaan tämän syyn vuoksi. Heidän isänsä kaatui jatkosodan viimeisissä taisteluissa elokuussa 1944. Kol-me- ja kaksivuotiaille tytöille hänestä jäi tuskin muistoakaan. Toki

Menossa ompelutunti 1950-luvulla, seisomassa keskellä opettaja Kyllikki Hämäläinen (myöh. Närhi).

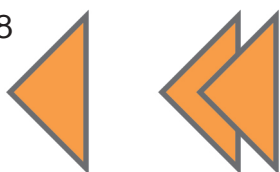
Pukuhistorian huomioita: Monilla oppilailla on tekeillä jakku, joka syntyi 1940-luvulla sotilaspukujen tyylistä. Kyllikki-opettajan jakussa näkyy myös 1950-luvulle tyypillinen voimakas vyötärön korostus.

myös käsityöala veti puoleensa; sisarukset olivat tottuneet tekemään äidin perässä kaikkia käsitöitä.

”Niin sitä junasta jäätiin Toivalan pysäkillä. Koululle päästyäni en ymmärtänyt yhtään mitään siitä, mitä maaninkalainen tyttö puhui. Meitä sotaorpoja oli useita ympäri maata, mutta oli jo myös tavallisia itse maksavia oppilaita”, syksyllä 1959 Ingmanille saapunut Kaisu muistelee. Kaisulle Savoona saapuminen oli kohtalokasta, sillä häneen iski silmänsä koulun talonmies Koistisen Toivo-poika. Pari vihittiin vuonna 1963, ja viisi ensimmäistä yhteistä vuottaan pariskunta asui koulun saunamökissä.

Sotaorpoja kuului paitsi koulun oppilaisiin myös opettajiin. Vuonna 1961 Ingmanin Naiskotiteollisuuskoulun opettajaksi tuli leppävirtalais-syntyinen Irja Turunen, jonka isä kaatui jatkosodan alkaessa vuonna 1941 tytön ollessa vain kaksivuotias. Sotaleskeksi ja kahden pienen lapsen yksinhuoltajakasi jäänyt äiti hankki perheelleen lisäansioita ompelamalla, ja Irja kävi ensimmäisen käsityökoulunsa istuen jakkaralla äidin vierellä. Sittemmin hän opiskeli kotiteollisuusopettajaksi Hämeenlinnassa Wetterhoffin kotiteollisuusopettajaopistolla ja palveli Ingmanin oppilaitosta koko työuransa ajan, 32 vuotta.

Ingmanille kuului-
vat henkisetkin
harrastukset: käsi-
töitä tehdään kan-
teleensoiton lomas-
sa 1950-luvulla.

Sodassa isänsä menettäneiden nuorten tyttöjen elämäntuntoja tallensi koulun oppilaslehti:

”Orvon huokaus – Kirj. Orpo

Olen orpo lapsi, vaan luojalta osan tään saanut oon.

Kun sota isän multa riisti pois, jäi äiti yksin meidän kanssa kamppailemaan.

Niin vartuimme sitten suojassa äidin, hän meitä hoiti ja holhosi.

Sitten opin teille kun läksin, jäi äiti kotiin toisten kanssa vaan kirjeillä häntä muistan varmaan.”

(*Satakieli* 1.11.1949.)

”Muistelmia vuosilta 1939–1944 – Kirj. Lulu

Muistan ajan yksitoista vuotta sitten, kuinka eräänä lauantai aamuna tuli määräys että isän pitää lähteä ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Oli vain liikekannalle panomääräys annettu mutta jokainen aavisteli sodan tuloa, eikä kauan kestänytään kun se alkoi. Evakkoja rupesi tulemaan rajalta päin tien täydeltä. Aina oli mielessä koskahan meidänkin pitää lähteä. Valkeni sitten itsenäisyyspäivän aamu 1939, kun evakoimismääräys tuotiin meille kotiin. Piti lähteä äidin taivaltamaan kolmen pienen lapsen kanssa ilman minkäänlaista päämäärää kohti vieraita seutuja. Lapsista

Koulun oma kuoro harjoittelee. 1950-luku.

pienin oli äidillä sylissä, toiset riippuivat takin vyössä etteivät pääsisi eksymään kauheassa ihmispaljoudessa, ei ollut silloin äidillä mieli keveä. Tultiin sitten uudelle asuinapikalle eteläpohjanmaalle. Elämä alkoi mennä jo vähän paremmin kun oli taas päästy edes katon alle.

Mutta isku seurasi toistaan. Eräänä päivänä pyydettiin äitiä suojeluskuntaan käymään. Me lapset luulimme että isä pääsee nyt kotiin, äiti kai aavisti jotain raskaampaa, kun lähti sinne. Ilomme loppui kuitenkin pian, kun äiti tultuaan ilmoitti ettei isä palaa enää koskaan. Emme silloin vielä täysin ymmärtäneet kuin suuri menetys se oli meille. Muistan kuinka katkerasti äiti itki, eihän hänellä ollut enää mitään, puoliso ja koti oli mennyt. Lapset jäivät orvoiksi, kuinka hän yksin jaksaa ne kasvattaa? Ei ollut ketään joka olisi murtanut äitiä lohduttanut.

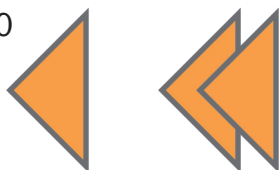
Tuli sitten väliarauha ja Karjala ilmoitettiin lopullisesti menetetyksi, kotimme oli siis iäksi mennyt. Isän hauta oli jäänyt myös rajan toiselle puolelle, ei päässyt viemään edes kukkakimppua hänen haudalleen. (—)

Kateus hiipi monesti mieleen kun näki kuinka naapurin lapset askartelivat isänsä kanssa, miksi elämä on kohdellut meitä näin ja vienyt meiltä isän?”

(Satakieli 2.11.1950.)

”Lapsuuteni joulu – Kirj. Leila

Lapsuuteni jouluista on mieleeni painuvin joulu 1943. Olin silloin vasta kymmenvuotias, mutta muistan kaiken hyvin. (—) Tiesimme että

meillä oli ikävä jouluku, koska isäkään ei ole kotona, mutta jokaisen mielessä eli kuitenkin salainen toive, joka ihmeeksi toteutuikin.

Oli iltapäivä, äiti paistoi viimeisiä pullia, kun maantieltä pihaan kääntyi sotilas. 'Se oli isä!' Voi, kuinka me olimme iloisia. Isä tuli sittenkin joulukuksi kotiin, niinkuin olimme toivoneet. Surullinen tunnelma oli kokonaan poissa. Joulukuusi koristettiin joukolla. Pukkikin kävi ja toi lahjoja, vaikka niukastikin. Ilta vietettiin yhtä rauhallisesti kuin ennenkin, laulettiin ja isä luki raamattua. Kuinka olikaan hyvä olla kun oli äiti ja isä, kumpikin niin lähellä.

Mutta hyvää ei koskaan kestä kauan. Jo samana iltana tuotiin isälle käsky lähteä takaisin rintamalle, jonkun tunnin kestävän loman jälkeen. Se oli kova isku äidille ja meille kaikille, mutta isänmaa vaatii puolustajansa henkeen ja vereen asti. Niin vaati isänikin hengen. Seuraavana jouluku meillä ei ollut enään isää eikä kotiakaan, kaikki oli sota vienyt. Kuinka äkkiä ilo voi muuttua suruksi sitä ei koskaan tiedä."

(*Satakielen Jouluku 1950.*)

Parakista viihtyisään asuntolaan

Kotimaa-lehti kuvasi ingmanilaisia lokakuussa 1953:

"Työt (-) asuvat yhteismajoituksessa kahdessa kerroksessa, joista ylempi ahtautensa ja tulenvaarallisuutensa takia kerta kaikkiaan on asuinhuoneeksi sopimaton. Lukurauhasta ei ole puhettakaan. Ei myöskään näihin kahteen suureen saliin parhaalla tahdollakaan voi saada sellaista viihtyisyyttä, jonkalaista nuori ihminen olisi oikeutettu kodilta – tilapäiseltäkin – vaatimaan. Koulun pitäisi myöskin voida olla itse toteuttamassa niitä ohjeita ja periaatteita, joita esim. puhtaudesta, hygieniasta jne. tunneilla annetaan. (-) Jalon lahjoittajan, kaukonäköisen kirjkonmiehen perintö velvoittaa. Emme saa kesken lopettaa velanmaksua. Sotaorpomme ovat vielä alaikäisiä. He eivät saa tuntea itseään yhteiskunnan lapsipuoliksi."

Jutun yhteydessä oli kuva iloisesta tyttöporukasta "nykyisen asuinparakkinsa ovella".

Ingmanin uusi ja nuori johtaja Kyllikki Hämäläinen (myöh. Närhi) sai ensi töikseen ryhtyä vetämään rakennushanketta. Asuntolaolot olivat todellakin puutteelliset, samoin varsinkin kotitalouden opetustilat. Vuonna 1955 pantiin vireille suunnittelu ja rakentamiseen haettiin rahoitusta Maataloushallitukselta. Seuraavan vuoden puolella johtokunta pääsi tutustumaan rakennusmestari Veikko Laitisen luonnoksiin vanhan oppilaskodin uusimisesta ja uudesta talousrakennuksesta. Rakennuspiirustukset laati rakennusmestari Kalevi Hänninen. Urakoitsijaksi

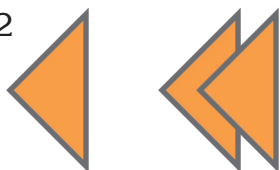
Ingmanin koulu-
kokonaisuus 1950-
luvun lopulla
asuntola- ja talous-
rakennuksen val-
mistuttua. Tien
varressa eloaitta,
jonka yläpuolella
saunamökki. Nave-
tan takana kasvi-
huoneita, kasvi-
maata ja marja-
pensaita.

valittiin Veikko Laitinen, ja Ingmanin rakennustyöt lähtivät tällä kertaa luistamaan vauhdikkaasti.

Ne alkoivat heinäkuussa 1957, ja jo marraskuussa oppilaat pääsivät uuteen asuntolaan. Helmikuussa 1958 valmistui talousrakennus.

Seudun lehdet kuvasivat koulun uusia tiloja väljiksi, viihtyisiksi ja tyylikkäiksi. Uuden oppilaskodin rungoksi jäi vanha koulu, tilan alkuperäinen päärakennus. Se korjattiin ja uudistettiin täydelleen. Asuntolaan tuli parikymmentä kahden hengen huonetta, ja viereisten huoneiden välillä oli verholla peitetyt oviaukot. Tämän asuntolarakennuksen ja uuden talousrakennuksen yhdistäjäksi tuli välieteinen. Tiilisen talousrakennuksen alakertaan tehtiin pesutupa, kuivaushuone, mankeli, kellarit sekä yhden opettajan asunto. Seuraavaan kerrokseen tehtiin ruokasalit, keittiö ja opetuskeittiö ja yläkertaan vielä kaksi asuinhuonetta.

”Olemme niin tyytyväisiä ja iloisia, että sanatkin ovat siitä kyvyttömiä kertomaan”, sanoi koulun johtaja Kyllikki Hämäläinen lehtihaastattelussa uusien tilojen valmistuttua helmikuussa 1958. Vihkiäisiä vietettiin kesäkuussa. Säätiön puheenjohtaja rovasti Lennart Heljas totesi pu-

heessaan, että ammattikoulutus on tarpeellista myös kodin piirissä työtä tekeville naisille.

”Kysymys nuorison kasvatuksesta ja siitä, miten tiedollinen ja taidollinen puoli on siinä yhdistettävä, on viime aikoina ollut monipuolisen keskustelun aiheena. Tähän on vakavaa syytäkin, kun suuret ikäluokat työntyvät markkinoille ja maamme talous vaikeutuu kiristyvän kansainvälisen kilpailun merkeissä. Vaikka oppikoulujen ovilla onkin nyt tungosta, olisi sittenkin muistettava, että nuorisomme entistä enemmän tarvitsee myös ammattiopetusta. Kehittyvä maatalous, teollisuus ja monet palveluelinkeinot tarvitsevat yhä enemmän taitavaa väkeä, jos meidän kehittää talouttamme ja kohottaa elintasoamme. Me toivomme, että Ingmanin naiskotiteollisuuskoulu antaa tähän asiaan oman panoksensa”, Heljas sanoi.

Talousopetukselle oma linja

Talousopetus Ingmanilla aloitettiin vuonna 1945, jolloin talousopettaja Tuovi Karilas tuli ohjaamaan tyttöjä hyviksi ruoanlaittajiksi ja kodinhoitajiksi. Hän hoiti tehtävää vuoteen 1957 saakka ja sai eläkkeelle jäädessään johtokunnalta arvosanan kiitettävä. Seuraava, vielä pitkäaikaisempi talousopettaja oli Toini Meriranta, joka työskenteli vuosina 1958–1980. Hänen saavuttuaan taloon alkoivat laajentumissuunnitelmat kotitalouden opetuksessa.

Uusi kotitaloudellinen linja perustettiin syksyllä 1959. Ruoanlaittoa ja leipomista opiskeltiin sekä opetuskeittiössä että koulun keittiössä, ja

Koulun väki lukuvuonna 1958–59. Eturivissä johtaja Kyllikki Hämäläinen (myöh. Närhi) molemmin puolin istuvat Merirannan Päivi ja Ulla; talousopettaja Toini Meriranta takarivissä (2. vas.). Eturivissä myös kusionnanopettaja Aino Leppänen ja emäntä Martta Koistinen.

Talousoppilas,
korvapuustit ja
koulun johtaja
Toini Meriranta
vuonna 1966.

lisäksi opetusta oli puutarhanhoidossa, kutomisessa, ompelemisessa, lastenhoidossa, perhekasvatuksessa ja kansalaistiedossa. Linja vastasi täysin kotitalouskoulujen kursseja, mikä oli erikoinen piirre alan oppilaitosten tarjonnassa.

Kotitalouden kokeet olivat tytöille jännittäviäkin niiden haasteellisuuden vuoksi. Koetehtäväksi itse kullekin annettiin tiettyjen ruokalajien tai leivonnaisten valmistaminen. Ensinnäkin piti kirjoittaa resepti ja sitten toteuttaa se. ”Jollekin tulivat Hannatädingkakut, toiselle tippaleivät. Minulle osui pullanteko”, muistaa 1950- ja 60-lukujen vaihteessa oppilaana ollut Kaisu Koistinen.

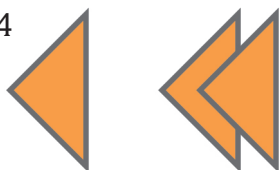
Syksyllä 1962 puutarhaneuvoja Taimi Nevalainen saapui Ingmanille puutarhanhoidonopettajaksi. Keväät ja syksyt hän puuhasi oppilaiden kanssa kasvien parissa ja talvikautena opetti kotitaloutta ja kodin- ja lastenhoitoa. Muutaman vuoden

kuluttua hänestä tuli avioliiton myötä rouva Häggblad ja Pauli-miehestä koulun talonmies. Taimin tehtäviin kuului järjestää oppilaiden työvuorot.

”Tytöillä oli keittiö-, siivous- ja pyykkivuorot. Kun tulin taloon, pyykkiä keitettiin vielä vanhaan tyyliin pyykkipadoissa, ja siinä olikin vahtiminen, etteivät polta itseään. Pyykkikoneet tulivat vasta muutamien vuosien päästä. Pyykit tietysti silitettiin ja mankeloitiin, ja minä arvioin, miten tehtävistä suoriuduttiin. Maaliskuussa alkoi tomaattien kylväminen, ja taimet kasvatettiin alakerran ompeluluokan ikkunalla. Kaalia kasvatettiin lavoilla ja perunaa suuret alat pelloilla. Myös kukkia kasvatettiin monet lajit. Kesäajan puutarhaa hoitivat talon entiset oppilaat Kuivalaisen tytöt Maili ja Auli, sillä työtä kitkemisessä ja harventamisessa riitti. Oppilaat olivat kerrassaan avoimia ja mukavia”, Taimi kertoilee.

Monet tytöt kävivät Ingmanin talouskurssin ennen sairaanhoitokouluun pyrkimistään. Kaikkiin talousaskareisiin joutuneet oppilaat huomattiin: sairaanhoitokoulussa sanottiin, että Ingmanin tytöt ne uskaltavat siivotakin.

Vuonna 1959 ompelun opetukseen lisättiin toinen vuosikurssi, joka tarkoitettiin ammattioppelijaksi valmistumiseen. Opetuksen laajenta-

mista siivitti kuopiolaisen ompeluteollisuuden kasvuaika. Kudontalinja muutettiin vastaavalla tavalla kaksivuotiseksi vuonna 1966.

Leipää paistumaan talousrakennuksen alakerran leipomossa 1960-luvulla. Yhä edelleenkin Ingmanilla leivotaan omaa leipää.

Sisäoppilaitoksen elämää

Päivi Meriranta muutti pikkutyttönä Ingmanin kouluyhteisöön äitinsä työn vuoksi syksyllä 1958. Kaksoissisarensa kanssa Päiville avautui lapsuuden rikas kasvuympäristö.

”Meille tytöille koulu oli unelmapaikka. Ilmapiiri oli kodikas ja lämmin, ja saimme hyöriä mukana joka paikassa: Martan keittiössä, luokassa vaikka poimimassa nuppineuloja lattialta, puutarhassa kasvien ja kukkien parissa, navetalla Vepsäläisten lehmii ja hevosia hoitamassa, käsityöilloissa seuraamassa oppilaiden valmistamaa ohjelmaa. Varsinkin *Raplaaja*-niminen esitys jäi mieleen oikein huvittavana. Kyllikki, joka oli tuolloin vielä sinkkutyttö, luki meille lukemattomat sadut. Mutta varsinkin Martta otti meidät lapset suojiinsa. Hän oli uskottu ystävämme, jolle mentiin ensimmäisenä näyttämään irronneet hampaat. Hänen keittiössään saimme tehdä myös oikeita töitä: perata kaloja, tehdä kaalikääryleitä, kuoria perunoita, leipoa leipää. Martta oli rauhalli-

nen ja lämminsydäminen ihminen. Radiosta hän kuunteli hartaudet ja veisasi virret.”

Syksyllä 1958 Savon Sanomat vieraili Ingmanin Naiskotiteollisuus-koululla ja selosti:

”Koska oppilaat asuvat koulussa heille varatuissa hauskoissa huoneissaan, heille jää päivittäisen opiskelun lisäksi aikaa myös yhteisiin illanviettoihin, joissa he esittävät monenlaista ohjelmaa innokkaasti. Suurempia illanviettoja järjestetään noin kerran kuukaudessa ja välillä sitten tilanteen mukaan ’pienempiä hurauksia’.”

1960-luvun puoliväliin saakka Naiskotiteollisuuskoulun opettajien edellytettiin asuvan paikan päällä ja hoitavan vuorollaan valvojan tehtäviä. Näin teki muun muassa kudonnanopettaja Aino Leppänen, joka syksyllä 1964 jäi eläkkeelle 26 opetusvuoden jälkeen.

Valvojan piti tarkistaa, että oppilaat olivat kotiutuneet iltavapaaltaan kello 21:een mennessä. Yhdeksän aikaan pidettiin asuntolalla iltahartaus, jolloin opettaja istui portaiden puolivälissä ja pystyi laske-
maan sekä ala- että yläkerran pääluvun. Myös aamuhartaudet kuuluivat päiväohjelmaan. Sen pitämisestä vastasi pitkään johtaja, sitten opettajat, ja lopulta kokoonnuttiin kuuntelemaan radion aamuhartaus yhdessä.

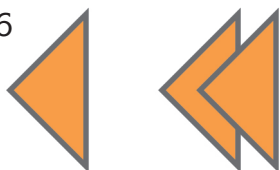
Kasvien laittoa ke-
vällä 1966. Taimi
Hägglblad (vas.)
opastaa tyttöjä.

Valvoja sammutti valot kello 22, jolloin koitti myös hiljaisuus. Tähän kellomäärään supatus ja kätkätys eivät suinkaan aina loppuneet. Silloin asuntolassa itsekin asunut Martta-emäntä tuli ja sanoi: ”Hiljaisuus!” Kymmeneen mennessä ei aina loppunut myöskään oppilaiden valon tarve. Silloin ikkuna peitettiin viltillä ja jatkettiin lampujen polttamista salaa kuin sota-aikana ikään.

Valvontavuoroissa opettajille sattui hymyilyttäviäkin tilanteita. Vuosina 1964–1983 kudonnanopettajana Ingmanilla työskennellyt Orvokki Hujanen asui koululla kaksi ensimmäistä vuotta, kunnes hänkin muutti Vuorelaan.

”Kerran huomasin, että tyttöjä oli illalla kiipeämässä ikkunan kautta sisälle. Yksi pullukka sitten juuttui ikkunaan eikä pääsyt sisään eikä ulos. Toiset häntä vetivät ja työnsivät, ja minä seurasin tilannetta huvituneena kauempaa. Onnistuivathan ne lo-

pulta, enkä tehnyt siitä sen kummempaa numeroa. Sama pelihän meillä oli Hämeenlinnassa aikoinaan”, kertoo Orvokki muistonsaan oma opiskeluaikansa Wetterhoffin kotiteollisuusopettajaopistossa 1940-luvulla.

Orvokki Hujanen joutui myös hakemaan karussa olleita tyttöjä tansseista autolla Rissalasta. Opettajatar joutui menemään itsekin kolme kappaletta, ennen kuin pääsi lähemmään tytöt mukanaan. Mitään pahoja ongelmia ja järjestyttäviä juttuja ei kuitenkaan tapahtunut: ”Tytöt olivat enimmäkseen kilttejä ja työtätekeviä, asiaa harrastavia. Monia piti iltaisin ihan komennella pois töidensä äärestä.”

Iltavapaillaan tytöt kävivät kuka missäkin, joko kävelyllä, vieraisilla tai Toivalan baarissa. Se oli mielenkiintoinen paikka varsinkin 1960-luvun alussa toimintansa aloittaneen Rissalan varuskunnan iltamailtoina. Muinakin iltoina siellä saattoi bongailla ”Mehtälän poikia” eli Toivalan metsäkoulun oppilaita, jotka olivat tuttuja vieraita Ingmanin asuntolan kulmilla.

Sisäoppilaitoksen tiiviissä yhteisössä asuminen merkitsi opettajalle sitä, ettei yksityiselämää juurikaan voinut olla. Oppilaat tulivat kysymään neuvoja iltaisin, ja itse kunkin asiat vieraita myöten tiedettiin tarkkaan. Ompelunopettaja Irja Turunen oli ensimmäinen, joka muutti koululta omaan asuntoonsa. Vuosi oli 1966. ”Ei sitä meinattu johtokunnassa ensin mitenkään hyväksyä. Puheenjohtaja V. J. Ihalainen oli sitä mieltä, että opettajien oli asuttava internaatissa”, Irja kertoo.

Irja Turunen piti kuitenkin päänsä ja muutti Vuorelaan sen ensimmäisten asukkaiden joukossa. Muut opettajat seurasivat häntä vähitellen: Orvokki Hujanen vuonna 1967 ja Kyllikki Närhi ja Toini Meriranta 1970-luvun alussa. Vähitellen tuli tarpeelliseksi palkata erillinen asuntolanhoitaja.

Kuten koko Suomessa myös Ingmanin naiskotiteollisuuskoululla oli kuusipäiväinen työviikko 1970-luvun alkuun saakka. Lyhyen sunnuntaivapaan aikana pitempimatkalaiset eivät ehtineet käydä kotonaan, joten koululla oltiin verrattain tiiviisti koko lukukausi. ”Kun siirryttiin viisipäiväiseen viikkoon, tuntui, ettei mitään saa viikossa aikaiseksi”, muistaa Orvokki Hujanen.

Menossa jakkupuvun sovitus ompeletunnilla 1960-luvulla.

Pukuhistorian huomioita: Ajan henkeä pelkistetyimmillään. Vasemmanpuoleisen tytön mekko on Vuokon/Marimekon painokankaasta. Sovitettava jakku ja tyttö jakun sisällä ovat täydellistä Jackie Onassis-muotia: melko suoralinjaiseen asuun istutettiin luultavimmin puolipitkät hihat.

Sormet ja varpaat
multaan narsissien
kukkiessa keväällä
1966.

san Sana julkaisi kuvan anorakkiin ja farkkuihin sonnustautuneesta työstä viikate kädessään. Kuvateksti kuului: "Toivalassa sijaitsevan tri Ingmanin naisten kotiteollisuuskoulun perunapellolla niitti koulussa opiskeleva neitonen, Marita, hallan turmelemaa perunanvarsikkoa."

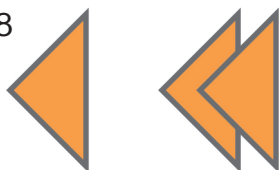
Syksyllä tehtiin perinteinen retki Kuopioon, jolloin käytiin Matthias Ingmanin haudalla ja veisattiin virsi *Totuuden Henki johda sinä meitä*. Luokkaretket tulivat mukaan ingmanilaisten kuvioihin 1960-luvulta lähtien. Käytiin kotiteollisuusalan kohteissa ja nähtävyyksissä eri puolilla maata, muun muassa Turussa. Pienimuotoisempia ja arksamia retkiä tehtiin Kuopioon ompelunopettaja Irja Turusen autolla: hankittiin ompelutarvikkeita ja käytiin samalla taidenäyttelyissä ja kahvilla.

Tempauksia ja keräyksiä pistettiin pystyyn tarpeen tullen yhteisten hankkeiden hyväksi. Pianon hankkimiseksi koululle oli alettu kerätä rahaa vuonna 1959 järjestämällä Kuopiossa kirkkokonsertti, jossa esiintyi koulun oppilaskuoro musiikinopettaja Ilma Makkosen johdolla. Pianorahat eivät tulleet kokoon moneen vuoteen. Asian hyväksi 1960-luvun lopussa koululla pistettiin pystyyn tempauksia, kuten Siilinjärven Mieslaulajien ryydittämä vappukonsertti. Syksyllä 1966 järjestettiin paperinkeräys, jotta koululle saatiin televisio.

Päästäkseen esittämään aloitteita ja mielipiteitä itseään koskevista asioista Ingmanin oppilaat valitsivat keskuudestaan oppilasneuvoston vuonna 1970. Ensimmäiset aloitteet koskivat tupakkahuoneen järjestämistä, "radiota rinnakkaisohjelmalla" asuntolaan ja käyttäytymisnumeron poistamista todistuksista, sillä käytösnumero siellä kuitenkin oli. Aloitteisiin johtokunta suhtautui myöntämielisesti.

Kouluvuotta rytmittivät joka kuukausi järjestetyt illanvietot, jolloin kokoonnuttiin yhteen sekä käsitöiden että ohjelmanumeroiden pariin. "Näytelmiä piti olla! Ainakin Prinsessa Ruususta ja Vaahteramäen Eemeliä esitettiin", kertoo Irja Turunen.

Vanhan maatilan perintönä kouluelämä oli edelleen varsin maahenkistä. Vuosittaisiin yhteisiin perinteisiin kuuluivat syksyn perunnanostotalkoot sekä puolukka- ja sienireissut eväineen. Syyskuussa 1966 Kan-

Keväällä 1967. Koulun henkilökuntaa eturivissä: Martta Koistinen (3. oik.), Irja Turunen, Orvokki Hujanen, Taimi Häggblad, Toini Meriranta ja Kyllikki Närhi.

Pukuhistorian huomioita: Ollaan 1960-luvulla, ja se näkyy paitsi kankaiden kuvioissa myös aikuisten ja nuorten pukeutumistyylien eriytymisessä. Opettajilla on jakkupukuja ja leninkejä, monilla tytöillä sen sijaan hihattomia paitoja ja poolokauluksia. Jackie Onassis -tyyliä edustavat jakut, lyhyet hameet ja tupeeratut hiukset.

Kevätnäyttely, vuoden huipentuma

Ingmanin lukukausien perinteisiä lopettajaisia ovat olleet joulumyyjäiset ja kevätnäyttelyt. Niihin on laitettu esille koulutyön aikaansaannoksia mahdollisimman näyttävästi ja vaivoja säästelemättä. Näiden yleisötilaisuuksien järjestäminen aloitettiin jo Eeva Peltosen aikoina, ja ne ovat olleet seudulla varsin suosittuja. Monet kuopiolaisetkin ovat lähteneet liikkeelle ostamaan joululahjoja, kuten huopia, poppanoita, saaleja, esiliinoja, pyyheliinoja ja yöpaitoja. Kevätnäyttelyjen kohokohtia ovat monta kertaa olleet muotinäytökset: oppilaat ovat esitelleet itse valmistamiaan vaatteita, joissa ajan muotivirtaukset ovat näkyneet selvästi.

Yleisötilaisuudet ovat avanneet koulua ympäröivään maailmaan. Ainkin varhaisina vuosikymmeninä melkoisen suljettua elämää viettänyt sisäoppilaitos on tullut tutuksi Toivalan kyläläisille ja laajemmankin alueen väelle.

Kevätnäyttelyssä 1967 loistivat raanut ja tänään.

Keväällä 1959 seudun sanomalehti kirjoitti:

”Tri Ingmanin naiskotiteollisuuskoulun oppilastöiden näyttelyyn on aina mielenkiintoista tutustua, sillä antaahan se selvän kuvan talven aikana suoritetusta monipuolisesta aherruksesta. (–) Niin ompelu- kuin kutomaosastollakin vallitsee kurssiaikana tiivis työtahti, mutta niinpä ompeluosaston oppilaat saavatkin kurssin aikana valmiiksi kolmisenkymmentä erilaista kurssityötä ja ahkerimmat ehtivät valmistaa ’välipaloina’ vielä lisääkin. Miltei jokainen oppilas on tehnyt kurssin aikana mm. kaksi käytännöllistä villapukua, jotka sopivat käytettäväksi kesälläkin, ja talvella asua täydentää samasta kankaasta tehty sievä jakku. Herttaisimpia näyttelytyöitä ovat ilman muuta pikkutyttöjen leveähelmaiset pumpulipuvut lystikkäine pöksyineen, ja kauniita revinnäisellä koristettuja pöytäliinoja katselee mielikseen.

Ruusunpunaisia unia voi toivottaa sille oppilaalle, joka on valmistanut lakanat vaaleanpunaisesta kankaasta. (–) Kutomapuolella on myös joukko kauniita ja arvokkaita töitä, aina pellavaisia pyyhe- ja pöytäliinakankaista tänäpäihin ja ryijyihin saakka. Kutoessaan tytöt ovat saaneet opetella erilaisia sidoksia ja esim. pitsipoimintaa ja -sidosta ja vohvelisidosta käyttäen on saatu aikana hauskoja koristeraitoja. Esillä on myös keveitä ikkunaverhoja, nukkamattoja ja pukukankaitakin, mm. kansallispukukankaita.

Myös opetuskeittiön puolella valmistauduttiin kovalla kiireellä näyttelyä varten, jotta tänään pidettävissä myyjäisissä olisi suuhun pantavaa.”

Kesäkuussa 1961 *Savon Sanomat* raportoi:

”Thastuttavat yöpaidat, hameet ja puserot, kesäpuvut ja pikkupuvut jakkuineen olivat näyttelyn pukuesityksissä kaunista katseltavaa. Iltaöinä tehdyt revinnäis- ja etupistikirjontaliinat kiinnittivät myös katsojien huomion puoleensa. (–) Kutomatöissä kutovat yhdistetyn käsityö- ja talousosaston oppilaat ensin harjoitustyönä pyyheliinakankaan, kehruu on ollut taas muotityönä. Jokainen oppilas on kutonut itse kehräämistään langasta kankaan ja ommellut siitä pienen liinan sekä valmistanut täydelliset mallit kaikista kudotuista kankaista tilkkuineen.”

Keväällä 1969 Ingmanin kudonnanopettaja Orvokki Hujanen (oik.) ja ompelunopettaja Irja Turunen suunnittelivat ja toteuttivat Siilinjärvi-puvut Siilinjärven matkailulautakunnan pyynnöstä. Pukujen mallit pohjautuvat pohjoissavolaisen perinteen väreihin ja malleihin, ja suunnittelijat saivat apua muun muassa Juho Rissasen maalauksista.

Emännän puku modernisoitiin aikaan sopivaksi vierailu- ja juhlapuvuksi. Siihen kuuluvat hame, pu-sero ja kepsi eli viitta, joka kiinnittyy soljella.

Tyylikkäässä ja kauniissa asussa yhdistyvät onnistuneella tavalla sekä vanha perinne että moderni aika. Varsinkin vasemmanpuoleisessa asussa näkyy 1960-luvulle tyypillinen leveä päntie.

Siilinjärven pitäjätexstiilien sarjaan kuuluivat myös raanu, tynny ja pannumyssy. Pik-kunuket *Ingmanin immet* saivat myös hyvän suosion. Korkealuokkaisilla paikallisilla tuotteilla haluttiin tuoda vaihtoehto rihkamalle.

Koulun vanhaa esineistöä tuotiin esille kevätnäyttelyssä 1967, jolloin tuli kuluneeksi 50 vuotta koulun muuttamisesta Toivalaan. Perinne­näyttelyn toteuttivat kudonnanopettaja Orvokki Huja­nen ja ompelun­opettaja Irja Turunen.

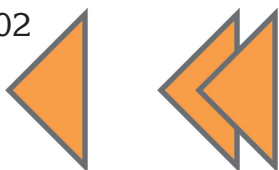
Ajan muotivirtaukset olivat tuoreeltaan nähtävissä kevät­näyttelyissä. Toukokuussa 1965 Savon toimittaja kuvaili innostuneena:

”Tällä kertaa oli näyttelyssä ainakin värien iloa, sillä ensimmäisen ja toisen luokan oppilaat olivat valmistaneet kaiken värisiä pukuja, voimakkaista ja lämpimistä vaaleisiin ja pastellisävyisiin. Pukuja esittelivät koulun omat oppilaat.

Vielä enemmän väri-iloa oli toisessa kerroksessa, missä 1700-luvulta peräisin olevan rukin, pellavakuontalon ja värttinän, vanhan kirkon ja kuparikattilassa ja kahvipannussa vihertävien kevään ensimmäisten koivun ja pihlajan oksien keskellä hohtivat ja hehkuivat virvatulet, lapinraanut, tākānāt ja värikkäät saalit, lämpimimpänä niistä nukkarijy Virvatulia.”

Savon Sanomat säesti. Toukokuussa 1965 se kirjoitti:

”Tyttöjen valmistamissa käsitoissa kuvastuu taitavan opetuksen jäljet ja hyvin käytetty oppiaika. Muotikin sanelee omat ehtonsa värien ja mallien suhteen vuosittaisissa näyttöksissä. Tänä vuonna muodin oikuista voisi mainita virkkaamalla valmistetut somisteet puseroissa. Ja koska koulun tyttäret ovat virkanneet ahkerasti kautta talven, on saatu aikaan joukottain ’vanhan ajan kunnollisia’ lakanoita pitseineen monen muun työn ohella.”

Johtajatar Toini Meriranta

Lokakuussa 1958 matkusti Suomussalmelta Toivalan pysäkillä Merirannan viisihenkinen perhe. Perheenäiti Toini Meriranta jätti Suomussalmen Kotitalouskoulun johtajan tehtävät ja aloitti työn Ingmanin Naiskotiteollisuuskoulun talousopettajana. Paikan hän sai luvattuaan, että oli vuoden kuluttua valmis ottamaan vastaan myös koulun johtajan tehtävät.

Merirannat asettuivat asumaan kutomon yläkerran asuntoon. Perheenisä Viktor Meriranta oli töidensä vuoksi paljon poissa, mutta Toini ja lapset asettuivat kouluyhteisöön tiiviisti. Perheen nelivuotiaalle kaksostrytöille Päiville ja Ullalle paikka oli ihastuttava kasvuympäristö, ja heistä tulikin välittömästi koulunväen suosikkeja. Myös Merirannan Jeri-koira löysi oman paikkansa Martan huomasta. Koulun yhteinen lemmikki viihtyi päivisin keittiössä, eikä kenellekään tullut mieleenkään, että siinä olisi ollut jotain sopimatonta.

Toini oli avoin ja huumorintajuinen tyyppi. Hän alkoi viihtyä mainiosti Ingmanilla, jossa työtoverit olivat mukavia ja yhteisö lämminhenkinen. Kodinhoidosta ja ruoanlaitosta innostunut ammattilainen pääsi aloittamaan talousopetuksen aivan uusissa tiloissa sekä toteuttamaan uutta opetusta; aloittihan syksyllä 1959 toimintansa kotitaloudellinen linja, joka vastasi kotitalouskoulujen kursseja. Toini omistautui työl-

Toini Meriranta elementissään, kotitaloustuntia pitämässä. 1960-luku.

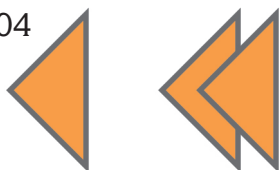
leen, jota riittikin runsaasti. Ensimmäisinä vuosina johtajalla ei ollut käytössään sihteerä eikä kirjanpitäjää, joten paperinpyörittäminen piti tehdä iltaisin, koulupäivien päätyttyä. Merirannan Ulla ja Päivi nukahtivat monesti toimiston lattialle, koska halusivat olla äidin lähellä.

Vuonna 1964 kirjanpito annettiin ulkopuolisen hoidettavaksi, ja vuonna 1974 koululle palkattiin toimistoapulainen, Majjaliisa Nevalainen (o.s. Luomi).

Kun koululla pidettiin myyjäisiä, varsinkin Toini Merirannan lihapii-
rakat olivat haluttu tuote, joita varattiin etukäteen. Hän ei valmistanut
niitä rasvaiseen voitaikinaan, vaan wieninleipäkuoreen. Vuonna 1972
Toini Meriranta muutti kouluyhteisöstä omaan asuntoonsa Kuopioon.
Hänen johtajuuskautensa merkittävimpänä muutoksena koulun oppi-
las pohjaa laajennettiin erityisoppilaisiin 1970-luvulla. Ikääntyvä johtaja
tunsi haasteen suureksi ja halusi antaa johtajan tehtävät nuoremmille
voimille.

”Toini Meriranta oli valoisa ja myönteinen ihminen, mutta myös ta-
sainen ja rauhallinen johtaja”, muistelee Ingmanin säätiön luottamus-
tehtävissä pitkään vaikuttanut Pertti Kinnunen lämpimästi.

Toini Meriranta (o.s. Lahti) syntyi Sysmässä vuonna 1917. Hän kävi Karkun emäntäkoulun vuonna 1942 ja valmistui talousopettajaksi Järvenpään kotitalousopistosta vuonna 1945. Savoon hän saapui talvella 1946 Kuopion Talouskoulun opettajaharjoittelijaksi ja jatkoi Maaningan Kotitalouskoulun talousopettajan ja Kuopion Maanviljelysseuran kotitalouskonsulentin tehtäviin. Hän avioitui vuonna 1950, ja neljä vuotta myöhemmin viisi hengen perhe kasvanut perhe muutti Suomussalmelle. Ingmanille tullessa palattiin Savoon, jossa Hämeestä tullut Toini ja Karjalasta Mantsinsaarelta kotoisin ollut Viktor olivat tavanneet ja perustaneet perheen. Ingmanin kotiteollisuuskoulun johtajana Toini Meriranta toimi 1960–1979. Viimeisen kouluvuotensa hän työskenteli perus-
ammattissaan talousopettajana ja jäi eläkkeelle tammi-
kuussa 1980. Hän kuoli 86-vuotiaana toukokuussa 2003.

VI TRI INGMANIN KOTITEOLLISUUSKOULU, 1970–1987

Vaikka kotiteollisuuskoulun nimestä poistettiin etuliite nais-, säilyi Ingman edelleen naisten valtakuntana. Niin ikään kudonnan, ompelun ja kotitalouden opetuksen taso säilyi korkeana. Maaltamuuton ja kotiteollisuuden aallonpohjan vuoksi oppilaat kuitenkin vähenivät.

Oppilasohjaa alettiin laajentaa erityisoppilailla vuodesta 1974 lähtien, jolloin Ingmanista tuli kehitysvammaisia kouluttava alan oppilaitos.

Koulun uudisrakennushanke toteutettiin 1980-luvulla suurin ponnistuksin.

Oppilasohjan laajennukseen

Yritykset Ingmanin oppilasmäärien kasvattamiseen olivat pitkällä 1960-luvun alussa, kun suunniteltiin poikien ammattikoulutuksen aloittamista. Koulutustarvetta oli muun muassa putki- ja sähkötöihin sekä autojen ja maatalouskoneiden korjaamiseen. Räimän kansakoulu aiottiin vuokrata kurssikeskukseksi, jonne hankittaisiin koneita. Oppilaat ehtivät jo hakea tammikuussa 1964 alkavaan koulutukseen, mutta hanke tyrehtyi – työvoimapiirin päällikkö eväsi rahoituksen perustelulla: ”Naiskotiteollisuuskoulu ei voi hoitaa poikien ammattikurssia.” Kaikki tehdyt valmistelut siirtyivät Siilinjärven kunnan toteutettaviksi.

Vuonna 1968 Ingmanin kotiteollisuuskoulu siirtyi Maataloushallituksen alaisuudesta Ammattikasvatushallituksen valvontaan.

Rehtori Pertti Kinnunen valittiin Tri Ingmanin Kotiteollisuuskoulun johtokuntaan vuonna 1970. Saapuessaan ensimmäiseen kokoukseen

Ingmanin vaikutusvaltainen ”kummitäti”, siilinjärveläinen ministeri Katri-Helena Eskelinen keuhkokuumeella 1972 säätiön puheenjohtajan Lennart Heljaksen muotokuvan paljastustilaisuudessa.

sillä kutomaosaston toisen luokan oppilaat tekivät yksinomaan tilaustöitä asiakkaille.

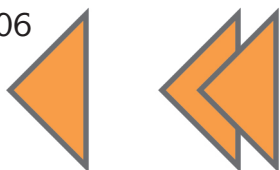
Ingmanin polttava kysymys 1970-luvun alussa oli, miten turvattaisiin koulun oppilaspohja ja samalla koko koulun toiminta ja tulevaisuus. Valtio eli ammattikasvatushallitus oli sitä mieltä, että Pohjois-Savon kotiteollisuuskoulutusta piti ryhtyä keskittämään Kuopioon.

”Ammattikasvatushallituksessa nähdään tällä hetkellä, että kotiteollisuuden koulutuksen keskittäminen on välttämätöntä parempien toimintamahdollisuuksien luomiseksi. Pienet – ja varsinkin kiertävät – koulut eivät missään tapauksessa enää vastaa tarkoitustaan”, sanoi Kuopiossa vieraillut ammattikasvatushallituksen toimistopäällikkö Kaj Nuorivaara *Savo*-lehdessä joulukuussa 1969.

Katri-Helena Eskelinen kertoo: ”Olin tuohon aikaan eduskunnan sivistysvaliokunnassa ja siellä oli vallalla semmonen ahistus, että valtiolle kaikki. Yksityinen koulutus aiottiin lopettaa. Monet koulut pyysivät minultakin, että hommoo meijät valtiolle! Sanoin, ettei se valtio oo mikään autuus. Sain sivistysvaliokunnassa puhumalla läpi sen, että yksityiset oppilaitokset saavat samat valtionavut kuin valtion ylläpitämät. Ajattelin lähinnä sitä, että lahjakkaat opettajat saisivat oman tuntemuksensa mukaan kehittää koulua.”

koululle hän ihasteli nostalgista maaseutumiljöötä aittoineen ja kivinavettoineen. Pihapiiri ei tuonut mieleen välttämättä koulua. Tarkempi tutustuminen oppilaitokseen vahvisti vaikutelmaa paikasta, johon uusimmat villitykset eivät olleet yltäneet. Kodikkaassa pienessä yhteisössä opiskeltiin kudontaa, ompelua, kotitaloutta ja puutarhanhoitoa sekä viljeltiin omia pelloja. Toini Merirannan johtamassa oppilaitoksessa oli viitisenkymmentä opiskelijaa.

Opiskelijamäärät olivat kuitenkin vähentymään päin. Aika oli semmoinen, että kotiteollisuus tuntui nuorisosta vanhan aikaiselta. Tehdasvalmisteiset design-tuotteet jylläsivät samalla, kun maaseutua koetteli muuttoaalto ja nuorisoa imuroivat puoleensa myös monet uudet ammattikurssit. Nopeaa vauhtia teollistuneessa maassa kädentaitojen arvostus oli pohjalukemissaan; ei kuitenkaan aivan nollassa,

Vuosina 1966–1986 kansanedustajana ja 1970- ja 1980-lukujen alussa sosiaaliministerinä toiminut siilinjärveläinen vaikuttaja Katri-Helena Eskelinen pyydettiin mukaan Ingmanin johtokuntaan vuonna 1971. Kolmen vuoden kuluttua perustettiin koulun kehittämistoimikunta, johon kuuluivat Eskelisen lisäksi säätiön ja johtokunnan edustajina Pekka Kyntäjä ja Pertti Kinnunen sekä sosiaalineuvos Olavi Majjala ja opettajakunnan edustajana Orvokki Hujanen.

Ryhmä pohti koulun omistuspohjan muuttamista ja otti yhteyttä sekä valtioon, Pohjois-Savon ammattikoulutuksen kuntainliittoon että Siilinjärven kuntaan. Niistä kukaan ei ollut halukas Ingmanin osakkaaksi. Siilinjärven kunnanjohtaja Pentti Hakulinen oli kuitenkin koulun suuntaan varsin myönteinen ja yhteistyöhaluinen. Hän arvioi yksityisen säätiön ylläpitämän koulun hallintomallia niin joustavaksi, että se pystyisi sopeutumaan muutoksiin ja selviämään niistä. Koulun ja kunnan yhteistyö tiivistyi.

Ratkaisuksi koulun oppilaspulaan tulivat erityisoppilaat eli lievästi kehitysvammaiset, joiden ammatillista koulutusta alettiin koko maassa vasta järjestää. Heidän kouluttamisensa alkoi Ingmanilla vuonna 1974. Tämä oli iso haaste koululle: opetussuunnitelmia piti muuttaa ja monia

Keväällä 1974 otettu koulukuva on sarjassaan Ingmanin historian ensimmäinen värivalokuva. Eturivissä keskellä johtajat.

Pukuhistorian huomioita: Mariraidat sekä keltainen suosikkiväri vaikkuvat, että nyt ollaan 1970-luvulla. Suurikokoiset silmälasit ja suorat, pitkät hippihukset vahvistavat vaikutelmaa. Pitkiä housuja ja minihameita näkyy jo.

asioita sopeuttaa erityisoppilaille sopiviksi. Henkilökunta käytti kesälomiansaankin erityispedagogiikan opintojen suorittamiseen Jyväskylän yliopistossa.

Erityisoppilaat, haaste ja rikkaus

Ingmanin henkilökunta paneutui perusteellisesti uuteen haasteeseensa, erityisoppilaiden opettamiseen. Opettajat ja rehtori suorittivat erityispedagogiikan opintoja muun muassa kesälomien aikana. Erityisoppilaiden koulutus sai heti alkuun hyvän suosion; se todella vastasi ajan tarpeeseen. Opetus sisälsi sekä ammatillista että yleissivistävää opetusta ja sosiaalista sopeutumista. Se huomioi kunkin oppilaan yksilölliset mahdollisuudet, joissa oli suuria eroja.

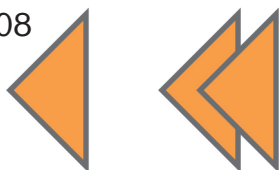
Useimmille erityisoppilaille teoreettinen opiskelu ja haastavimmat työt, kuten leveiden monivartisten kankaiden kutominen, olivat ylivoimaisia. Jotkut taas oppivat vaikeatkin työtavat, kuten tākānān, kuultosidoksen ja kuvatākin valmistamisen. Samoja suorituksia ei vaadittu kaikilta, vaan työt jaettiin jokaisen omien edellytyksien mukaisesti.

Haasteisiin tarttumisen palkkiona koettiin hämmästyttäviäkin ilonhetkiä. Eräs erityisoppilastyttö tuli Ingmanille osaamatta lukea ja kirjoittaa, koska hänet oli koulussa vapautettu oppivelvollisuudesta. Ingmanilla hän muun opiskelun ohessa oppi myös nämä taidot ja pystyi tekemään tunneilla itse muistiinpanonsa.

Joulukuussa 1974 *Savon Sanomat* kertoi, että Ingmanin oppilaista noin puolet oli kehitysvammaisia. ”He asuvat sisarellisesti samassa asuntolassa. Opettajat sanovat ihmettelevänsä, miten myönteisesti terveet oppilaat ovat suhtautuneet poikkeaviin koulutovereihinsa, autta-
neet ja olleet toverillisia.”

Kehitysvammaiset oppilaat saivat toki kokea myös ennakoluuloja sekä oppilastovereiden että ympäristön taholta. Asenteet kohenivat muun muassa ystäväperhetoiminnan ansiosta. Lähiympäristön ystäväperheet olivat tärkeitä varsinkin pitkämatkalaisille oppilaille sekä niille, joiden vanhemmat eivät halunneet vammaista lastaan kotiin edes vierailulle.

Huhtikuussa 1976 sama lehti kirjoitti, että kehitysvammainen kyllä pystyi oppimaan ammatin mutta työpaikan löytäminen oli kiven alla. ”Koulun johtaja, talousopettaja Toini Merirannan mielestä oppilaissa heräävä itseluottamus ja oppimisen halu on yksi koulutuksen myönteinen saavutus. (–) Mutta mistä niitä työpaikkoja löytää? Se on siis lähin huoli. Kudonnanopettaja Orvokki Hujasen mielestä kuntien olisi perustettava suojatyöpaikkoja enemmän. Mutta päämääränä lopullisesti

pitäisi olla sijoittuminen vapaille työmarkkinoille esimerkiksi sillä tavalla, että valtio tukisi kehitysvammaisia käyttäviä yrityksiä työllistämistuen kaltaisella tuella.”

Erityisoppilaiden
ryhmä keväällä
1990.

Tammikuussa 1976 kotiteollisuuskoululla järjestettiin erityisoppilaiden ammattikoulutusta pohtinut valtakunnallinen seminaari. Se oli pienen koulun suuri voimanponnistus: saapuivathan paikalle ammattikasvatushallituksen, sosiaalihallituksen, lääninhallituksen ja työvoimapiirin edustajat. Saman vuoden syksyllä ensimmäisen luokan 27 oppilaasta jopa 23 oli erityisoppilaita. Johtokunnassa todettiin, että opetusohjelmia oli välttämätöntä kehittää niin, että myös ns. normaaleja oppilaita saataisiin kouluun enemmän.

Erityisoppilaat toivat Ingmanin Kotiteollisuuskoululle tunnettuutta ja hyvää tahtoa. Koulu oli edelläkävijä kotiteollisuusalan oppilaitoksena, jossa koulutettiin myös kehitysvammaisia. Opettamalla heikossa asemassa olleita nuoria koulu myös toteutti vanhaa perusajatustaan, Matthias Ingmanin testamentillisen säätämän henkeä.

Erityisoppilaiden myötä koulun henkilökuntaa oli välttämätöntä laajentaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisiin. ”Oppilasaineksen eritasoisuudesta ja/tai vammaisuudesta johtuen pulmallisia kysymyksiä on niin paljon, ettei opettajilla ole aikaa opetustyön huomattavasti kärsimättä paneutua oppilaiden asioihin – eikä opettajilla tai toimiston hoitajalla

ole pätevyyttäkään ratkaista kaikkia kysymyksiä terveydenhoitajan käyntikertojen välillä”, johtokunnan pöytäkirjaan merkittiin lokakuussa 1978.

Henkilökunnan kasvaminen rasitti koulun taloutta, ja rahahuolia riitti. Vuoden 1977 säätiön toimintakertomuksessa todetaan apeahkosti säätiön olevan koululle liian pieni ja vähäväkinen taustayhteisö. Sen vuoksi jo useampia vuosia oli etsitty koululle uutta omistuspohjaa, mutta siinä ei ollut onnistuttu.

Myös keittiöhenkilökunta osallistui viikonloppujen valvontavuoroiltaan erityisoppilaiden hoitajaksi. Emäntä Riitta Tepponen ei ollut koskaan aiemmin nähnyt epilepsiapotilaita, jollaisia oppilaiden joukkoon tuli nyt useita. Sairauteen kuuluvat kohtaukset olivat hänelle ensi alkuun hämmäntäviä ja hieman pelottaviakin nähdä.

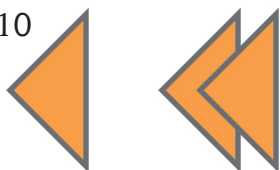
Vuoteen 1990 saakka opetus tapahtui ns. normaalien ja erityisoppilaiden sekaryhmissä. Siitä lähtien erityisoppilaille järjestettiin omat opetusryhmänsä. Erityisoppilaille alettiin järjestää talousopetuksen lisäksi myös puhdistuspalvelujen koulutusta. Erityisopetuksen järjestäminen oli haastavaa, ja oppilaiden tueksi tarvittiin koulunkäyntiavustajia. Valtionavustus ei riittänyt kattamaan kaikkia kustannuksia, vaikka erityisopetuksen yksikköhinta oli 50 % suurempi kuin normaaliopetuksen. Opetusministeriöltä haettiin erityisopetuksen koulutustehtävää ja samalla isompaa rahoitusta, mutta sellainen oli erityisopetusta varten myönnetty jo toiselle oppilaitokselle Pohjois-Karjalaan.

Sekä erityisopetuksen päällekkäisen tarjonnan että sen kalleuden vuoksi oppilaitoksen johtokunta päätti lopettaa koti- ja laitostalouden sekä puhdistuspalvelujen opetuksen. Ingmanin 54 vuotta kestänyt talouskoulutus päättyi vuoden 1999 lopussa. Puhdistuspalveluopetus ja 99 vuotta kestänyt asuntolatoiminta päättyi keväällä 2002.

Opettajien mielestä erityisoppilaat olivat iloisia ja innokkaita opetettavia ja heidän kehitystään oli hienoa seurata. He kokivat olonsa koulun alueella turvallisiksi ja käyttäytyivät vapaasti ja rempseästi. Normaalioppilaat oppivat erilaisuuden suvaitsemista, ja he suhtautuivatkin erityisoppilaisiin erittäin hyvin.

Kapusta vaihtui Martalta Riitalle

Vuonna 1975 jäi Ingmanilta eläkkeelle emäntä Martta Koistinen – koulun pitkäaikainen, kokonaisvaltainen palvelija ja talon herttainen sydän. Martta tuli koulun oppilaaksi vuonna 1933 ja jäi kouluajan jälkeen talon töihin joka paikan höyläksi, tilaustöiden tekijäksi, lankojen värjääjäksi ja keittiöapulaiseksi. Vuosina 1937–1975 Martta Koistinen vastasi ingmani-

Opiskelijoiden iltahjelmaa 1960-luvun alussa. Tuleva koulun emäntä Riitta Tepponen (oik.) vielä oppilaana.

laisten ruoan valmistuksesta ja siinä ohessa sisäoppilaitoksen monista muista tehtävistä. Perheetön Martta asui oppilasasuntolan yhteydessä ja huolehti tytöistä monin tavoin: lohdutteli koti-ikäväisiä ja hoiteli sairaita.

Martan läksiäisten yhteydessä rehtori Kyllikki Närhi kertoi Martan alkuajoista Ingmanilla näin:

”Aika olisi vielä iltaisin kulunut turhuudessa, ellei siinä lämmityksen ohella olisi valmisteltu tilaustöitä. Niinpä sinäkin pistelit toimellisesti silkkihapsuja pitkien liinojen reunaan, sillä se oli muotia silloin. Kahdessa kaminassa pihisi jäiset kuusenhavut ja oksat, jotka metsän myynnissä jäivät maanomistajalle ja näin olivat halpaa polttopuuta. Nämä ajat olivat kuitenkin mielestäsi hyviä aikoja. Kaikki oli kuin yhtä perhettä eikä vapaa-ajan ongelmia ollut.”

Aina 1950-luvun loppupuolelle saakka Martta valmisti keittiössään lähes täydellistä lähiruokaa: tilan omasta viljasta, maidosta, lihasta, marjoista ja vihanneksista tehtyä. Hän leipoi leivän, keitti marjat hilloiksi ja mehuiksi ja säilöi puolukat saaveissa. Juureksia esikasvatettiin lavoilla, joita lämmitettiin koululla kudotuilla olkimatoilla.

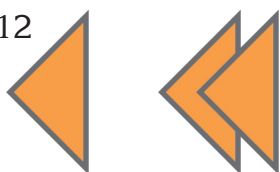
Martan jälkeen emännän tehtäviin valitulle Riitta Tepposelle Ingman oli tullut tutuksi jo vuosina 1962–1964, jolloin hän oli koulun oppilaana. Aikaan kuuluivat keittiövuorot perunoiden kuorimisineen ja astioiden tiskaamisineen, samoin puuhat koulun omilla juurikasvi- ja marjaviljelmillä. Syksyinen perunannosto kesti pari päivää. Juureksien säilytysilat vain eivät olleet hyvät, ja keväällä pilaantuvaa tavaraa jouduttiin kantamaan kompostiin. Maito saatiin koulun oman navetan vuokralaisilta ja jauhot tuotiin Siilin myllyltä.

Martta Koistinen
(1917–1994) oli
Ingmanin emäntä
ja lämminsydämi-
nen äitihahmo 40
vuoden ajan.

Kaisu Koistinen juhlahahveilla Martta Koistisen
jäädessä eläkkeelle keväällä 1975.

Palatessaan taloon emännäksi vuonna 1975 muutamat uudistukset olivat tulleet ruokatalouden avuksi: astianpesu- ja perunankuorimakoneet, pakastin ja yleiskone. Monet asiat sujuivat edelleen vanhaan malliin: viljeltiin perunaa, porkkanaa, kaalia ja punajuuria, umpioitiin ja hillottiin marjoja, käärittiin omenapuiden satoa sanomalehtipaperiin. Keittiössä oli iso lihatukki, jonka päällä lihat leikattiin sahalla ja kirveellä. Lihat riiputettiin kylmiössä. Oltiin Vartialan maitotinkiläisiä eli maito haettiin sangolla naapurista.

”Ja leipä on leivottu aina ite”, Riitta Tepponen sanoo. Hän alusti 14 litran taikinan käsin, ja Ingmanin leivällä oli menekkiä talon ulkopuolellekin. Anne Riekkisen tultua keittiötöihin vuonna 1992 hentovartisen naisen ensimmäisenä toiveena rehtorille olikin taikinakone.

Lukuvuoden
1984–1985 oppilaat
ja henkilökunta.

Rakentamista ja maakauppoja

Suomessa keskiasteen koulutusta uudistettiin 1980-luvun puolivälissä. Sen myötä Ingman muuttui kolmivuotiseksi kouluksi, jossa ensimmäinen vuosi oli kaikille samansisältöinen yleisjakso. Sitten erikoistuttiin ammatillisesti. Enää ei valmistuttu kutojiksi tai ompelijoiksi vaan artesaaneiksi. Kotitalousopetus puolestaan muuttui yksivuotiseksi talouskouluksi, ja siihen otettiin pääasiassa erityisoppilaita. Viimeiset vanha-

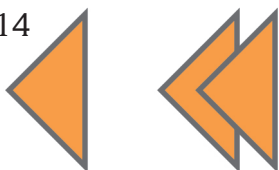
Hulppea uudisrakennus valmistu-
massa syksyllä
1984.

muotoiset, kaksivuotiset kurssit päättyivät keväällä 1986. Kotiteollisuus-
koulun nimi vaihtui Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitokseksi
marraskuussa 1987.

Nimen vaihtuminen kertoi muustakin: haluttiin pysyä ajassa muka-
na ja kehittää oppilaitosta tulevaisuudenuskoisessa hengessä. Olihan
huhtikuussa 1985 vihitty käyttöön hulppea uudisrakennus hyvine ope-
tus-, hallinto-, keittiö- ja ruokalatiloineen. Optimistinen tilanne oli kui-
tenkin saatu aikaan valtavalla rutistuksella, ja rahatilanne oli edelleen
varsin tukala. Rakennuslainojen lyhennykset piti hoitaa, ja säätiön ja
johtokunnan edustajat saivat kirjoittaa nimiään tiuhaan lainapapereihin
ja vekseleihin. Säätiön maata ja metsää jouduttiin myymään. Jo 1960-
luvun lopulta ilmassa väijynyt kysymys koulun omistuspohjan laajenta-
misesta säilyi 1990-luvulla ajankohtaisena.

Vuonna 1983 Kallaveden seurakunnan kirkkoherraksi ja Ingmanin
säätiön puheenjohtajaksi tullut Juhani Kiiski kertoo, että hänen aloit-
taessaan tehtävässä Ingmanilla oli monia haasteita edessään. Suunnitelmat
uudisrakennusta varten olivat olemassa, mutta rahoitus oli järjestämättä.

”Oli kysymys koulun olemassaolosta. Jos uudisrakennusta ei olisi
saatu aikaan, koululla ei olisi ollut tulevaisuutta. Kyllikki Närhi oli tule-
vaisuuteen suuntautunut ja tiesi, että suuria ratkaisuja pitää tehdä. Läk-
sin Kyllikin kanssa pankkeihin lainaneuvotteluihin, mutta rakennus-

toimikuntaan en ryhtynyt. Olin varsinaisessa työssäni ollut juuri rakennuttamassa Kallaveden kirkkoa ja ajattelin, ettei tämä elämä voi yhdeksi rakentamiseksi mennä.”

Rakennustoimikunnan vetäjäksi tuli Pertti Kinnunen, Juhani Kiisken aisapari Kallaveden seurakunnan rakennushankkeissa. Miesten monipuolisesta kokemuksesta isojen rakennushankkeiden parissa oli Ingmanin säätiölle suurta hyötyä.

Uuden koulurakennuksen suunnitelmat pyydettiin arkkitehti Anna-Liisa Mertaoja-Nylundilta. Hänen ehdotuksestaan myös keittiö- ja ruokalatilat sijoitettiin uudelle puolelle, sillä vanhojen keittiötilojen remontointi ajanmukaisiksi ja riittäviksi olisi ollut varsin vaikeaa.

Johtokunnan puheenjohtaja Pertti Kinnunen muistelee:

”Kyllikin kanssa sitä oltiin Ammattikasvatushallituksessa pokkaamassa valtionosuutta rakennushankkeelle. Sitä luvattiinkin, mutta se maksettaisiin vasta jälkikäteen. Siinä Kyllikin kanssa katsottiin toisiimme: piti siis ottaa lainaa. Se taas ei olisi onnistunut, ellei Siilinjärven kunta olisi tullut lainojen takaajaksi. Kun kuntaan oli syntynyt tällainen yhteys, se teki Ingmanin säätiölle maanostotarjouksen.”

Matthias Ingmanin säätiö oli vuokrannut peltomaitaan 1960-luvulta lähtien naapurilleen, maanviljelijä Pekka Lappalaiselle. Hänkin olisi ollut halukas ostamaan kunnostamansa pellot. Säätiö päätti kuitenkin

Ingmanin johtokunnan puheenjohtajana 25 vuotta toimineen Pertti Kinnusen ja rehtori Kyllikki Närhen kädenpuristus Kyllikin läksiäisissä lokakuussa 1988.

myydä maata Siilinjärven kunnalle vuosina 1983 ja 1985, sillä järjestelyyn liittyi lupaus kunnan tulosta lainojen takaaajaksi. Varsinkin koulun ja Toivalan asutuksen välisen pellon hinta oli kunnalle edullinen. Peltomerkittiin kaavaan Y-alueeksi eli yleiseksi virkistysalueeksi. Pertti Kinnunen veikkasi, että ennen pitkää kunta muuttaa kaavaa, ja niin tapahtuikin: pellot kaavoitettiin ennen pitkää tonteiksi. Syntyi Ingmanintien omakotitaloalue.

Rehtori Kyllikki Närhi

Toivalassa 1950-luvun alkupuolella sattui, että Pentti Kolarin kotiin tuli vieraisille johtaja Eeva Peltonen käsityökoululta. Hänellä oli mukanaan nuori opettajatar Kyllikki Hämäläinen, ja äiti passasi vieraille kahvia. Pentti-poika kuuli, miten Eeva Peltonen sanoi äidille: ”Minun mielestäni tästä neiti Hämäläisestä pitäisi tehdä koululle seuraava johtajatar.” Eeva Peltonen oli jo iäkäs ja johtaja enää vain nimellisesti.

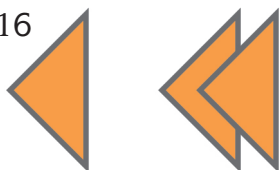
Vain 26-vuotias kotiteollisuusopettaja oli saavuttanut Eeva Peltosen luottamuksen; väistynyt johtaja näki hänen taipumuksensa. Kyllikki Hämäläisestä tuli Ingmanin naiskotiteollisuuskoulun ompelunopettaja ja

johtaja vuosiksi 1954–1960. Ingmanin ompelunopettajana hän toimi vuosina 1960–1979, ja kyseisen kauden alussa hän piti virkavapaata parin vuoden ajan lisäopintojen vuoksi.

Koulun johtajatar hänestä tuli jälleen vuosiksi 1979–1988 Toini Merirannan jäänytä eläkkeelle. Sukunimi vaihtui avioliiton myötä: Kyllikistä tuli rouva Närhi vuonna 1968. Johtajan nimike vaihtui rehtoriksi vuonna 1981.

Kyllikin aloittaessa työt Ingmanilla koulun taloudellinen tilanne oli vaikea. Työtä oli paljon mutta palkkaa niukanlaisesti. Opetustyön lisäksi tehtäviin kuuluivat valvontaviikot, eikä ylityökorvauksista ollut puhuttakaan. Kyllikki Närhen molempia johtajuuskausia sävyttivät koulun suuret rakennushankkeet: 1950-luvulla asuntotalousrakennus ja 1980-luvulla uusi päärakennus. Vaikka säätiön luottamushenkilöt hoitivat tehtävänsä vastuullisesti, koitui

Kyllikki Närhi

johtajalle niistä kuitenkin suurin huoli ja vaiva. Varsinkin viimeinen rakennushanke rahahuolineen otti Kyllikin voimille.

”Kyllikki oli mukava ja kärsivällinen ihminen, mutta napakka realisti”, muistelee 1950–1970-luvuilla koulun kanssa monin tavoin toiminut agronomi Meeri Kokkonen. ”Kyllikki Närhi oli hyvä johtaja, topakka puuttumaan epäkohtiin ja korjaamaan niitä. Hänellä oli realistista taloudellista ajattelua”, luonnehtii koulun johtokunnan puheenjohtajana 25 vuotta toiminut Pertti Kinnunen.

”Kyllikki oli hyvällä tavalla maanläheinen, hänen kanssaan oli helppo tulla toimeen. Hänellä oli taitoa ja uskallusta, ja hän antoi Ingmanin koululle kaikkensa. Sillä tavalla hän liittyy hyvin tähän Ingmania palveluiden ketjuun”, sanoo säätiön puheenjohtajana vuosina 1983–2004 toiminut rovasti Juhani Kiiski.

Kyllikki Närhi (o.s. Hämmäläinen) syntyi Vesannolla vuonna 1928. Hän suoritti Kuopion läänin I kiertävän naiskotiteollisuuskoulun vuonna 1946 ja valmistui Wetterhoffin kotiteollisuusopettajaopistosta 1950. Ensimmäiset työpaikat olivat Valtimolla ja Siikasalmella. Tri Ingmanin naiskotiteollisuuskoulun johtajana / Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen rehtorina hän toimi 1954–1960 ja 1979–1988 sekä ompelunopettajana 1960–79. Kyllikki Närhi jäi Ingmanilta eläkkeelle vuonna 1988. Hän kuoli lyhyen sairauden murtamana vuonna 2003.

VII INGMANIN KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUS- OPPILAITOS, 1987–

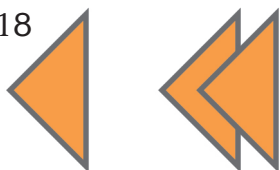
Ingmanilla 1980-lukua sävyttivät ammatillisen koulutuksen muutokset sekä uudisrakennushanke ja sen aiheuttamat velat. Opetusalat säilyivät ennallaan ja oppilasmäärät suhteellisen pieninä. Oppilaitoksen olemassaoloon ja itsenäisyyteen liittyneet uhat pakottivat 1990-luvulla suuriin muutoksiin: päällekkäistä koulutusta alettiin karsia ja perustaa sellaisia uusia opetusaloja, joilla oli tarvetta koulutuksesta.

Ingmanin koulutustarjonta laajeni vuosina 1995–2004 puuseppäartesaanien, veneveistäjien, restaurointikirvesmiesten ja -puuseppien, huonekalujen entisöijien, media-assistenttien ja kuva-artesaanien koulutuksella. Haasteellisten ratkaisujen tuloksena oppilasmäärät ovat kolminkertaistuneet ja oppilaitoksen talous on kohentunut.

Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen täyttäessä 100 vuotta vuonna 2003 päätettiin, että Matthias Ingmanin säätiö jatkaa edelleen itsenäisenä koulutuksenjärjestäjänä.

Uhka pakotti muuttumaan

Kyllikki Närhen jäätyä eläkkeelle rehtorin tehtäviä hoiti väliaikaisesti Ulla Miettinen vuosina 1988–1991. Jo 1970-luvun lopulta lähtien talon kanssa tutuksi tullut ompeluopin lehtori joutui taituroimaan tukalien taloustilanteiden kanssa; välillä palkkoja maksettiin vekseleillä. ”Koskaan ei kuitenkaan ajateltu, että nyt se (koulutoiminta Ingmanilla) on loppu. Mutta miten pitäisi toimia – se oli ongelma. Kuitenkin erityisoppilaat velvoittivat työhön, sillä monilla heistä oli vaikea ja rikkiniä-

Ryhmäkuvasa Ingmanin opiskeijiat ja henkilöökunta vuonna 1992.

Ulla Miettinen
(oik.) toimi Ingma-
nilla va. rehtorina
1988–1991. Kuva
kevätjuhlasta 1990.

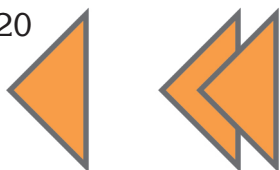
nen tausta. Koululla oli välittämisen ja huolehtimisen tunnelma”, Ulla Miettinen kertoo.

Vuonna 1991 rehtoriksi valittiin kolme vuotta aiemmin taloon tullut kotiteollisuusopettaja Irma Lappalainen (ent. Korhonen). Tilanne oli haasteellinen. Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksella oli huomattavasti velkaa, asuntola- ja talousrakennus oli mittavan saneerausremontin tarpeessa ja koko näky koulun tulevaisuudesta oli epäselvä. Remontti tehtiin vuosina 1994–1995 puoliksi valtion rahoituksella, puoliksi pankkilainalla.

Jo ennen rehtoriksi valitsemistaan Irma Lappalainen osallistui Ingmanin edustajana Ammattikasvatushallituksen järjestämään ammatillisten oppilaitosten kehittämiskoulutukseen. Siinä pohdittiin kunkin koulun vahvuuksia ja heikkouksia sekä uhkia ja mahdollisuuksia. Koulutuksen tuomilla eväillä tuore rehtori työsti ensi töikseen oppilaitoksen kehittämissuunnitelman.

Ingmanin toiminta itsenäisenä kouluyksikkönä tuli uhatuksi vuonna 1993, kun Opetushallitus ehdotti koulun liittämistä Kuopion Rouvasväen yhdistyksen ylläpitämään oppilaitokseen.

”Tämä oli meille haasteellinen tilanne. Näin vahvana sen, että meillä on mahdollisuus pärjätä. Tämä vaati kuitenkin toisaalta opetusalojen laajentamista, toisaalta päällekkäisen opetuksen karsimista. Opetushallituksesta annettiin ymmärtää, että koti- ja laitostalouden sekä tekstiili- ja vaatetusalan koulutusta oli liikaa työelämän tarpeisiin nähden. Tajusimme, että emme voi jatkaa pelkästään meidän perinteisillä pehmeillä aloilla, vaan koulutustarjontaa piti ryhtyä monipuolistamaan puu-, viestintä- ja kuvataidealojen suuntaan. Siellä puolestaan oli tarvetta koulutuksesta”, kertoo Irma Lappalainen.

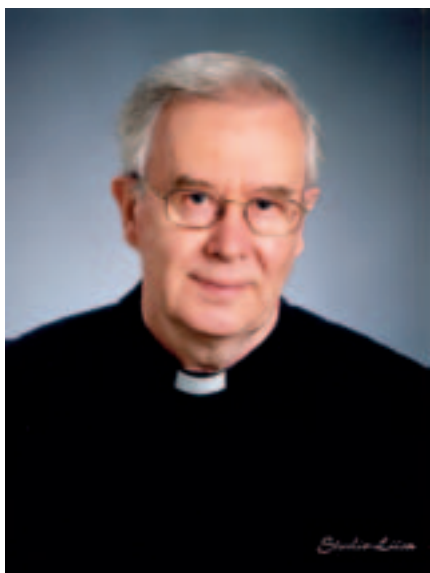
90-vuotisjuhlanäyttely syksyllä 2003. "Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos saapui Toivalan nurkilta Kuopion keskustaan, Vuorikadulle, pystyttääkseen virkeän ja monipuolisen "näytekkunan" suurelle yleisölle osoituksena laitoksen tasosta ja nykyaikaisuudesta. 90-vuotias on napakasti kiinni tässä päivässä". Savon Sanomat 10.11.93 kuvaajana Mauno Härmäläinen/Savon Sanomat.

Oppilaitoksessa jouduttiin kaikkia koetteleviin muutoksen vuosiin. Uusia koulutusaloja perustettiin ja samalla toisia supistettiin tai lopetettiin. Tämä merkitsi myös sitä, että 1990- ja 2000-lukujen vaihteessa jouduttiin henkilöstöä vähentämään. Aika oli raskasta sekä niille, jotka joutuivat lähtemään, että niille, jotka saivat jäädä.

Ingmanin opiskelijoiden tanssiesitys 90-vuotisjuhlassa vuonna 2003.

Juhani Kiiski

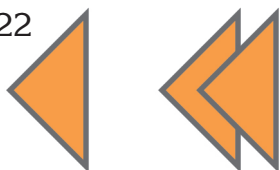
Keväällä 2002 valmistuivat Ingmanin viimeiset opiskelijat ravitsemus- ja talousalalta. Alan koulutuksesta luovuttiin alueen päällekkäisen opetustarjonnan vuoksi. Samalla asuntolatoiminnasta vapautuvat tilat muutettiin opettajien työtiloiksi ja toimistokäyttöön.

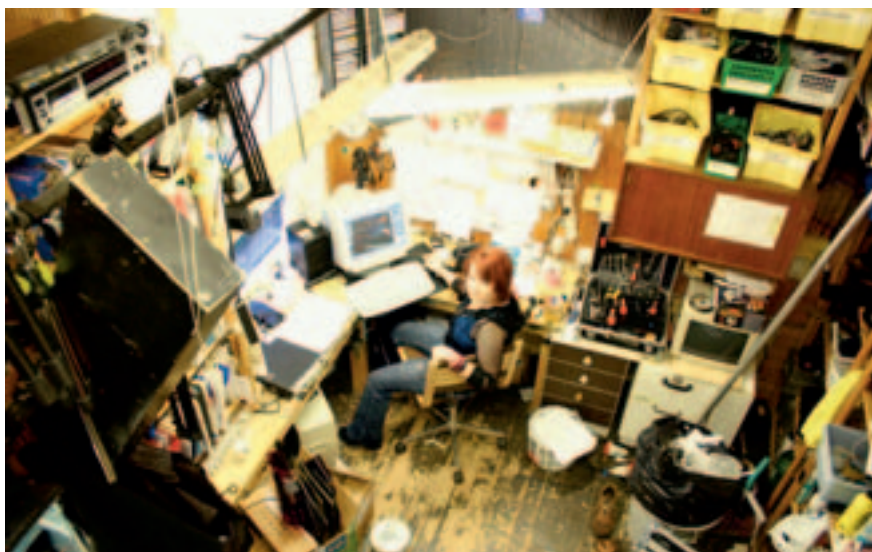
Ingmanin henkilökunta oli suurimmillaan vuonna 1999. Silloin oppilaitoksen palveluksessa oli 48 henkilöä, joihin kuuluivat muun muassa erityisoppilaiden koulunkäyntiavustajat. Vuonna 2001 päätoimista henkilökuntaa oli enää 37, ja vuonna 2003 luku oli 29. Lisäksi sivutoimisia opettajia on vuosittain kymmenkunta. Oppilaiden määrät alkoivat puolestaan tuntuvasti kasvaa. Vuonna 1991 oppilaita oli 87, mutta vuonna 1995 heitä oli jo 133. Kahdensadan oppilaan määrä täyttyi vuonna 1998, ja vuonna 2003 heitä oli 240.

”Tehdyt ratkaisut olivat radikaaleja ja vaikeita. Paljon helpompaa olisi ollut pitäytyä vanhassa, mutta siinä tapauksessa koulua ei ehkä olisi enää ollenkaan. Ulkoiset paineet olisivat pakottaneet siihen suuntaan, sillä Opetusministeriöllä on koulutukselle työllistymistavoitteensa, eikä se tue aivan pientä koulutoimintaa. Arvostan sitä, että Ingmanilla on pystytty tekemään näin lyhyessä ajassa näin suuri muutos. Nykyisellä Kuopion seudulla se on vahva oppilaitos sekä nuorten että aikuisten kouluttajana. Henkilökunta on aktiivista, alalleen sitoutunutta ja myös uusilla koulutusaloilla on ammattitaitoista väkeä”, arvioi vuodesta 2000 lähtien johtokunnan puheenjohtajana toiminut sivistystoimenjohtaja Kari Mustonen.

Vuosikymmenten ajan velloneelle ylläpitäjäkysymykselle pantiin piste syksyllä 2003. Oppilaitos osallistui maakunnan ammatillisen koulutuksen uudelleenorganisoinnin selvitystyöhön. Sen perusteella Tohtori Matthias Ingmanin säätiön hallitus päätti oppilaitoksen 100-vuotisjuhlien lähestyessä, että oppilaitos ei liity perustettavaan Savon koulutuskuntayhtymään vaan säilyy yksityisenä ja itsenäisenä koulutuksenjärjestäjänä.

Säätiön hallitus oli sitä mieltä, että perusteita koulutustehtävän lopettamiselle tai toiselle ylläpitäjälle siirtämiselle ei ollut: kehittyvän oppilaitoksen suunta oli eteenpäin menevä, hakijamäärät olivat isoja ja talous oli kunnossa. Lisäksi todettiin, että jo säätiölaki edellytti säätiön perustehtävän hoitamista. Mikäli säätiö olisi lakkautettu, säätiön sääntöjen mukaan sen omaisuus olisi jyvitetty perusomistajille eli Kallaveden, Siilinjärven, Riistaveden ja Vehmersalmen seurakunnille.

Kuvallisen ilmaisun opiskelija työssäoppimisen jaksolla Tanssiteatteri Mini-millä.

Laki velvoitti uudistumaan

Ingmanin oppilaitoksen omien muutospaineiden lisäksi uusiin toimintatapoihin velvoitti myös lainsäätäjä ja rahoittaja eli Suomen valtio. Pakottivathan työelämän ja yhteiskunnan muutokset uutterasti uusimaan koulutusalan lainsäädäntöä. Kun Opetushallitus uusi ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 1995, tapahtui huomattava käänne.

Aiemmin oppilaitokset olivat olleet Opetushallituksen tarkassa ohjauksessa ja saaneet siltä omat koulutussiivunsa toteutettaviksi – nyt opetusministeriö antaa koulutuksenjärjestäjälle koulutustehtävän, jossa määritellään koulutusalat ja vuotuinen opiskelijamäärä. Opetushallitus antaa opetussuunnitelmien perusteet koulutusohjelmittain, ja niiden perusteella oppilaitokset laativat opetussuunnitelmansa.

Keskusjohtoisuus väheni kuten muuallakin yhteiskunnassa. Vapautta ja vastuuta siirrettiin merkittävästi oppilaitokselle, joka sai ryhtyä järjestämään koulutusta saamansa koulutustehtävän puitteissa haluamallaan tavalla. Tavoitteena kaikessa oli joustavampi ja palvelukykyisempi koulutusjärjestelmä, mikä puolestaan edellytti opetussuunnitelmien jatkuvaa kehittämistä ja tulosten arviointia.

Vaikka oppilaitoksille annettiin vapautta, Opetushallitus vaati kuitenkin niiden opetussuunnitelmiin näkyviksi muun muassa kestäväää kehitystä ja ympäristökasvatusta, työelämävastaavuutta, kansainvälistymistä, yrittäjyyttä, palvelu- ja kuluttajakasvatusta sekä teknologiakehitystä.

Niin ikään opiskelijoiden elämässä lisääntyivät sekä vapaus että vastuu. Siirryttiin opintomoduuleihin, mikä tarkoitti opetuksen pakkaa-

mista kahdeksan opintoviikon moduuleiksi. Niissä opiskeltiin työelämälähtöisiä ja ammatillisia kokonaisuuksia, jotka muistuttivat työelämän mukaisia prosesseja. Yhteiset opinnot opiskeltiin teoreettisemmista, lukiomaisista jaksoista. Yhteistyö lukioden kanssa mahdollistui, ja opiskelijat voivat opiskella valinnaisia opintoja lukioissa.

Opiskelijoiden valinnaisuus lisääntyi, ja aiempia opintoja voitiin lukea hyväksi. Näillä opiskelijoilla opintoaika lyheni; esimerkiksi ylioppilas pystyy suorittamaan ammatillisen tutkinnon kahdessa vuodessa. Tarkoituksena oli korostaa opiskelijan vastuuta opiskelun suunnittelussa, motivoida häntä ja ohjata itsenäiseen tiedon hankintaan ja taitojen harjaannuttamiseen. Kuuliaisuutta ja annettujen tehtävien toteuttamista korostanut oppilasperinne alkoi muuttua; opiskelijaa kannustettiin ryhtymään oma-aloitteiseksi ja itse ajattelevaksi.

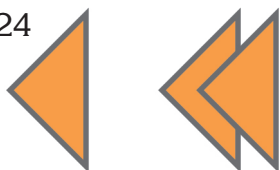
Opettajankin työ muuttui. Siinä korostui ohjaava ote: tavoitteiden oikea mitoittaminen opiskelijalle sekä monipuolisten tietolähteiden ja työskentelymenetelmien pariin ohjaaminen. Vanha mielikuva vähintäänkin henkiselä kateederilla seisovasta opettajasta, joka opettaa oppilaita toistamaan yhden oikean menetelmän, siirtyi historiaan.

Vuonna 1999 voimaan tullut uusi koululainsäädäntö velvoitti koulutuksenjärjestäjät yhteistyöhön muiden oppilaitosten kanssa. Oppilaitoksia innostettiin toimimaan niin, että paras mahdollinen asiantuntemus ja parhaat välineet tulivat käyttöön. Myös tämä antoi opiskelijoille mahdollisuuden yksilöllisiin opintovalintoihin. Niinpä Ingmanin artesaaniopiskelija saattoi ryhtyä suorittamaan kaksoistutkintoa vaikkapa lukiossa tai kaupallisella alalla ja valmistua esimerkiksi merkonomi-artsaaniksi tai restauroija-ylioppilaaksi.

Niin ikään ammatilliselta koulutukselta alettiin edellyttää jatkuvaa yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa. Myönnettiin, että kaikkea ihmisen ja työn suhteesta ei voida oppia kouluissa. Käytännössä tämä tarkoitti opiskelijoille opintoihin kuuluvia työssä oppimisen jaksoja esimerkiksi puusepänteollisuudessa, tekstiili- ja vaatetusalan yrityksissä ja viestintäalan yrityksissä. Tavoitteellinen, ohjattu ja arvioitu opiskelu käytännön työtehtävien yhteydessä ryhtyi vaikuttamaan kahteen suuntaan: toisaalta se helpotti opiskelijoiden työllistymistä, ja toisaalta se auttoi yrityksiä saamaan ammattitaitoista työvoimaa. Osaltaan uudistus alkoi lisätä ammatillisen koulutuksen vetovoimaa.

1990-luvun suuriin koulutuspoliittisiin uudistuksiin kuului myös se, että ammatillinen perustutkinto alkoi antaa lukioon verrattavan yleisen jatko-opintokelpoisuuden hakea ammattikorkeakouluihin tai yliopistoihin.

Vuodesta 1994 lähtien oppilaitoksen apulaisrehtorin tehtäviä alkoi opetuksen ohella hoitaa kuvallisen ilmaisun aineiden opettaja Taina Sariola. Hänen tehtäviinsä kuuluivat opetussuunnitelmien, arviointi-

ohjeiden laatiminen ja käytännön opetusjärjestelyistä vastaaminen sekä osallistuminen audiovisuaalisen ja kuvallisen viestinnän koulutuksen käynnistäminen ja kehittämiseen. Opetussuunnitelmia alettiin kehittää muun muassa työssä oppimisen suuntaan, ja hyvien työelämysuhteiden luominen oli siinä tärkeää.

”Häntä heiluen on menty kaikkeen uuteen, sillä Ingmanilla on haluttu olla etunenässä. On ollut kivaa suunnitella ja kehitellä. Opetussuunnitelmia meillä parannettiin vuosi vuodelta jo silloin, kun sitä ei vielä varsinaisesti vaadittukaan”, Taina Sariola kertoo.

EU-aika ja kansainväliset hankkeet

Suomi liittyi Euroopan Unionin jäseneksi vuonna 1996. Olisiko Turun yliopistossa opiskellut Ruotsi-Suomen kasvatti Matthias Ingman kokenut tapahtuman jotenkin johdonmukaiseksi? Joka tapauksessa hänen nimeään kantava oppilaitos tarttui ripeästi EU:n tarjoamiin mahdollisuuksiin koulutuksen alalla.

Vuosina 1998–2000 Ingmanin käsi- ja taideteollinen oppilaitos toteutti Euroopan Sosiaalirahaston

LUOVA NAINEN TULOKSEN-
TEKIJÄ -projektin yhteisnäyttely EU-parlamenttitalossa Brysselissä lokakuussa 1999.

osittain rahoittaman kehittämishankkeen Luova Nainen tuloksenteijä. Sen idean sysäsivät alkuun Ingmanilta valmistuneet aikuisopiskelijat. Peräti 3,4 miljoonan markan hanke oli oppilaitoksen mittakaavassa huomattava. Se liittyi Ingmanin perinteiseen vahvuuteen, naisten käsityöhön, sekä alan vaikeimpiin haasteisiin: yritystoimintaan, markkinointiin ja tuotannon suunnitteluun. Projektiin osallistui 30 käsi- ja taideteollisuusalan ammattilaista. Tavoitteena oli tukea ja kehittää naisten käsityöyrittäjyyttä sekä edistää verkottumista, toisiaan hyödyttävien yhteistyömuotojen ja vientisuhteiden syntymistä. Niin ikään toivottiin saatavan tietoa siitä, mihin suuntaan käsi- ja taideteollisen alan opetuksen sisältöjä ja menetelmiä pitäisi kehittää.

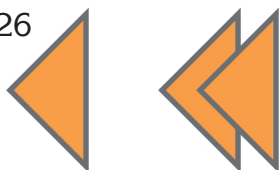
Luovat naiset tekivät yhteistyötä vastaavien projektien kanssa Tanskassa, Espanjassa ja Saksassa. Yhdessä tutkittiin eri maiden naisyrittäjien yritystoiminnan taloudellisia ja henkisiä tukimuotoja ja esteitä, tehtiin markkinointiyhteistyötä, tuotekehitystä ja materiaalivaihtoa. Suurimpana yhteishankkeena oli Naisprojekteja Euroopassa -yhteisnäyttely EU-parlamenttitalossa Brysselissä lokakuussa 1999.

Sekä tekstiilien, puun, paperin, keramiikan, pajun että turkisten kanssa työskentelevien naisten hanketta ohjasi alan arvostettu ammattilainen, kuopiolainen muotoilija ja yrittäjä Annamajja Halonen. Kun Luova nainen tuloksenteijä -projekti päättyi vuoden 2000 lopussa, oli syntynyt viisi uutta yritystä ja yksi osuuskunta. Osallistujista 21 toimi yrittäjinä ja kuusi osuuskunnan jäsenenä.

Vuonna 1998 Ingmanilla aloitettiin myös oppilaitoksen omien kansainvälistymishankkeiden toteuttaminen. Tekstiiliosasto teki yhteistyötä saksalaisen Rosenwinkel-kutomon kanssa, ja tästä tuloksena syntyi verho- ja kesävaatekangasmallisto. Nuoria rohkaistiin kommunikoidaan vieraalla kielellä Sokrates-koulutusohjelman rahoituksella toteutetussa Wolfsburgin projektissa. Siinä talouskoulun ja puuosaston oppilaita vieraili Saksassa saman alan oppilaitoksessa kahden viikon ajan, ja vastaavasti Wolfsburgin oppilaita saapui Ingmanin vieraiksi keväällä 1999. Tuloksena syntyi mm. suomalais-saksalainen keittokirja, leikkimökki Kuopion Brahen puistoon sekä muita puutuotteita.

Vastavuoroisesti tehtiin myös tuttavuutta liettualaisen Kaunas Applied Art Schoolin kanssa. Ingmanilaisten tavoitteena oli oppia pajunpionontatekniikkaa, ja liettualaisia kiinnosti suomalainen puuntaivuttamisen menetelmä ja moderni muotoilu. Keväällä 2001 vaatetusalan opiskelijat tutustuivat portugalilaiseen vaatetusalan teollisuuteen ja koulutukseen Guimaraesissa.

Suomalaisesta puusta tynnyriksi -hanke toteutettiin yhteistyössä Muuruveden Viinitietokeskuksen kanssa vuosina 1998–2000. Oppia haettiin Unkarista, jossa tutustuttiin tynnyrinvalmistukseen. Suoma-

laisten puulajien sopivuutta viinitynnyrien materiaaliksi tutkittiin, ja koetynnyreitä kehitettiin yhdessä yrityskumppanien kanssa.

Vuosituhanen vaihteesta lähtien kansainvälisyyden ulottuvuuksia Ingmanin opiskelijoille on ollut tarjolla myös siten, että he voivat suorittaa työssä oppimisen jaksonsa myös ulkomailla.

Maaherra Olavi Martikainen puuosaston avajaisissa opettaja Jorma Hevosmaan kanssa.

Puualan opetus alkoi Ingmanilla 75 vuoden tauon jälkeen syksyllä 1995. Huolellinen viimeistelyhionta ja tuote on kohta valmis myytäväksi.

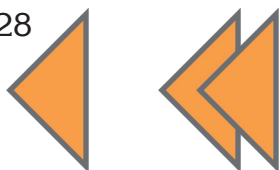
Iloinen paluu: Puu-Ingman

Ingmanin puualan opetuksessa kestänyt 75 vuoden mittainen tauko päättyi elokuussa 1995, kun oppilaitoksessa käynnistyivät puuseppä-artsaaniopinnot. Näin oppilaitos lähti laajentamaan toimintaansa sekä toisaalta vastaamaan ympäristön toiveisiin koulutuksen järjestämisestä. Kuopion puuseppäkoulutus oli lakannut, ja viestejä koulutustarpeesta oli tullut varsinkin seudun peruskouluilta.

Esinesuunnittelun ja -valmistuksen koulutusohjelma sai tilat laman tyhjentämältä Vuorelan teollisuusalueelta, josta vuokrattiin entisen autoliikkeen kiinteistö. Puu-Ingmanin juhlavia avajaisia päästiin viettämään keskellä synkkää lama-aikaa marraskuussa 1995. ”Toivon, että Puu-Ingman osaltaan nostaa esimerkiksi puurakentamisen määrää ja että uusia puutuotteita pystytään luomaan”, sanoi avajaispuheen pitänyt maaherra Olavi Martikainen. ”Ingman on selvinnyt uudistumiskyvyllään ja rohkeudellaan tehdä valintoja vaikeina aikoina. Uusien työpaikkojen perusta on uudistuvassa opetuksessa”, onnitteli Siilinjärven kunnanjohtaja Jouni Mutanen.

Ingmanin puuseppäkoulutusta oli suunnittelemassa ja kehittämässä opettaja Jorma Hevosmaa, ja alusta lähtien sitä toteutettiin yhdessä seudun puualan yrittäjien kanssa. Opintoihin kuuluvat työssä oppimisen jaksot ovat tuoneet oppilaille suoria suhteita työelämään, ja joillekin niistä on poiknut myös työpaikkoja. Osa oppilaista on jatkanut alan opintoja. Ingmanin puuseppien huomiota herättäneitä hankkeita on ollut muun muassa Kuopiossa vuosina 1910–1931 toimineen Huonekalutehdas Juho Konttisen kalusteiden uustuotanto.

Puu-Ingmanilla keskitytään kädentaitojen ja tekemisen opettamiseen; esineiden suunnittelijat koulutetaan muualla. Esinesuunnittelun ja -valmistuksen koulutusohjelmassa opetetaan muun muassa tuotteen teknistä valmistusta ja kädentaitoja, ammattityötä ja -tekniikkaa, materiaalioppia, tuotteiden suunnittelua ja valmistusta, perinteen taitamista ja perinteisiä työtapoja sekä tilaustöiden valmistusta. Tavoitteena on osata valmistaa sekä itsensä että muiden suunnittelemaa huonekaluja siten, että vahva käsityön jälki näkyy. Puuseppä tulee kunnioittaa käsi-työperinnettä ja osata ottaa huomioon työskentelyssään sekä esteettiset että ekologiset arvot.

Veneveistäjät, restauroijat ja huonekalujen entisöijät

Puualan koulutus täydentyi veneveiston opetuksella vuonna 1999, ja se suunnattiin järvi-Suomen alueen aikuisille opiskelijoille. Tarkoituksena on ollut opettaa oman alueen perinteisten ja uusien venetyyppien valmistukseen. Opiskelijoiden hakeminen järvi-Suomen alueelta oli tietoinen ratkaisu, sillä puuvenealan koulutusta oli vain Haminassa ja se oli selvästi suuntautunut merialueen venetyyppeihin.

Tavoitteena kahden ja puolen vuoden koulutuksessa on vaalia puuveneperinteen ja rakentamisen taitoja, luoda kaksi tai kolme erilaista venetyyppiä mallineiksi asti sekä oppia markkinoinnin perusteet. Opetus sisältää suurelta osin itse asiaa eli veneiden rakentamista. Sen lisäksi opiskellaan venepiirustusta, veneilyä ja purjehdusta sekä metalli- ja muovitöitä. Valmistuessaan puuveneveistäjä saa mukaansa piensarjatuotantoon soveltuvat mallineet ja malliston.

Koska puuveneessä ei ole tapahtunut pitkiin aikoihin tuotekehitystä, Ingmanin veneveiston opetuksessa siihen pyritään. Samalla kasvatetaan kysyntää alalla. Opiskelijat ovat olleet erittäin motivoituneita, ja monet heistä ovat valmistuttuaan jatkaneet veneveistämistä tai sen opettamista esimerkiksi kansalaisopistojen piireissä. Veneveistäjät tietävät, että nykyihmisillä on valtava tarve saada tehdä käsillään.

Puuala monipuolistui ja syveni edelleen syksyllä 2002, kun ympäristön suunnittelun ja rakentamisen koulutusohjelma käynnistyi. Restau-

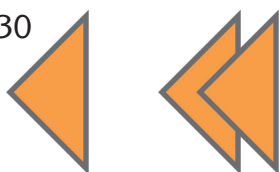

Puuveneveistoa opetetaan aikuisopiskelijoille. Menossa näyttävä työvaihe, kaarien kiinnitys.

Oppilaitoksen pitkäaikaiset palvelijat, säätiön hallituksen puheenjohtaja Juhani Kiiski ja johtokunnan puheenjohtaja ja säätiönhallituksen jäsen Pertti Kinnunen saivat oppilaitokselta läksiäislahjaksi veneveistäjien valmistamat puuveneet.

rointikirvesmiehiä ja -puuseppiä valmistava koulutus suunniteltiin ja käynnistettiin yhteistyössä Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastun kanssa. Sitä suunnitteli Lastun rehtori ja arkkitehti Hannu Puurunen, joka 1990-luvulla Lapinlahdella oli panemassa alkuun alan koulutusta ensimmäisenä Savossa. Koko maassa ennakoitiin, että korjausrakentamisen tarve oli kasvamaan päin.

”Rakennusperinnön hoidon edellyttämät perinteiset ammattitaidot ovat ’ukkoontuneet’ ja lähes kokonaan hävinneet. Esimerkiksi aiemmin itsestään selviin perustaitoihin kuuluneeseen hirsitalon kengittämiseen joudutaan nykyisin kurssittamaan tekijöitä, rappaus- ja kalkki-maalaustaidot ovat muutaman käsis-
sä ja saumatun peltikaton osaa tehdä vain harva peltiseppä. (–) Monitaitoisia kirvesmiehiä tarvitaan etenkin puurakennusten korjauksessa, mutta myös vanhojen kivitalojen korjauksessa on runsaasti kirvesmiehentöitä. Puuseppiä tarvitaan mm. ovien ja ikkunoiden kunnostukseen”, totesi Hannu Puurunen.

Restaurointia opetetaan enimmäkseen käytännön työkohteissa. Menossa tuulimyllyn kunnostus Kasurilassa.

Peiliovi huonossa
kunnossa? Restau-
rintipuuuseppä
kunnostaa.

Puualan restauroijan opiskelu on erittäin käytännönläheistä ja sisältää työskentelyä eri restaurointikohteissa. Siihen kuuluu rakennetun kulttuuriympäristön, esineistön ja perinteisten työtapojen käytön opiskelua sekä piirustusten lukutaidon, ohjeiden ja määräysten mukaisen toiminnan, ammattialan laskennan ja työn dokumentoinnin opettelua. Tavoitteena on, että restauroija pystyisi työskentelemään vaihtelevissa rakennustöissä korjaus-, restaurointi- ja uudisrakennuskohteissa yhteistyössä alan suunnittelijoiden ja arkkitehtien kanssa.

Huonekalujen en-
tisöijien koulutus
käynnistyi vuonna
2004.

Puuseppäopiskelija
AMMATTITAIDON
SM-kilpailujen fi-
naalissa Jyväskyläs-
sä vuonna 2003.

Ingmanin neljäs puukoulutusala, huonekalujen entisöijän koulutus, käynnistyi vuonna 2004. Veneenveiston ohella se on aikuisille suunnattua koulutusta. Huonekalujen entistäjän tulee osata kunnostaa ja entisöidä huonekalujen rakenteita, pintakäsittelyjä ja verhoiluja perinteisillä menetelmillä. Hän on kädentaitaja, joka kunnioittaa vanhoja esineitä ja kulttuuriperintöä sekä hallitsee perinteisten materiaalien ja menetelmien käytön.

Puu-Ingmanista on kehkeytynyt puualan monitahoinen toimija eri opetussuuntineen, jotka saavat hyötyä paitsi toisistaan myös oppilaitok-

Opettaja Matti
Pohjannoro opas-
taa opiskelijaa pyö-
rösahan käytössä.

Uusi Puu-Ingman valmistui Toivalaan kesällä 2005. Saman katon alle pääsevät sekä puuseppä-, veneenveisto-, restaurointi- että huonekalujen entistäjäopetus.

sen muusta tarjonnasta. Puualan yhteishankkeita on toteutettu mm. Puijon Konttilan kunnostamisessa ja Niiralankulman kolmen huoneiston sisustamisessa Kuopiossa. Tavoitteena on olla yhdessä kehittämässä koko ammattialaa Pohjois-Savossa.

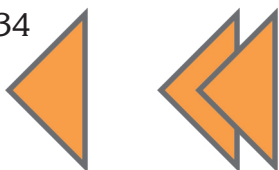
Syksyllä 2005 Puu-Ingman pääsi muuttamaan Vuorelan kolmesta kiinteistöstä saman katon alle Toivalan risteykseen. Puualan opettajat olivat mukana uuden kiinteistön suunnittelussa, ja näin hulppeista tiloista saatiin tarkoituksenmukaiset ja toimivat.

Media-assistentit ja kuva-artesaanit

Audiovisuaalisen alan perustutkintoon eli media-assistentiksi valmistava koulutus syntyi puhtaasti ajan tarpeesta. Tietotekniikan ja multimedian mallimaaksi humahtaneessa Suomessa havaittiin alan osaajien tarvetta, ja uutta koulutusta syntyi runsaasti ympäri maata. Ingmanilla se alkoi syksyllä 2000.

Media-assistenttien työpaikat ovat sähköisten ja painotuotteiden parissa tuottavassa työssä. Ingmanilla halutaan kouluttaa graafisen suunnittelun ja multimedian monialaisia osaajia. Opetuksessa riittää haasteita, sillä alalla suunnitelmia ja ohjeita päivitetään koko ajan. Olisi myös pystyttävä ennakoimaan, tarvitaanko tulevaisuudessa kapeita vai monialaisia osaajia.

Media-assistentin opinnot sisältävät erilaisten painotuotteiden ja www-sivujen suunnittelua ja valmistamista, kuvallista ilmaisua, viestin-

Viestintäalan ensimmäiset opiskelijat ripustivat banderollit Kuopion torille talvella 2001.

Miltä metsä näyttää ja kuulostaa? Media-assistentti opiskelijat harjoittelivat videokuvausta.

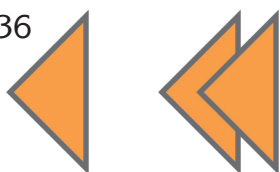

Opettaja Olli Lähdesmäki ohjaa valokuvauksen opiskelijoita studiokuvauksen opintojaksolla.

Kuva-artsaanit aloittavat perinteisten tekniikoiden opiskelulla, vaikka opinnot painottuvatkin uuteen kuva- ja mediataiteeseen.

tää, valokuvausta, kuvankäsittelyä, animaatioiden tekemistä sekä ääni- ja videotyöprojekteja. Tavoitteena on valmius työskennellä ohjelmisto-, kustannus- ja lehtitaloissa, tv- ja radioyhtiöissä sekä mainos- ja viestintätoimistoissa.

Kuvallisen ilmaisun koulutusohjelma käynnistyi syksyllä 2001 uutuu- tena sekä Ingmanilla että koko maassa. Siihen saakka kuvallisen ilmaisun ammatillista koulutusta ei ollut järjestetty lainkaan ja lupaa uuden koulu- tuksen järjestämiseen haettiin Opetusministeriöltä. Hakijoita oli 26, joista puolet sai luvan; Ingman ainoana Savossa.

Kuva-artsaaneiksi opiskelevat saavat ensimmäisen vuoden aikana monipuolisen tuntuman kuvataidealaan ja hakevat sen jälkeen suun- taansa sen mukaan, miltä itsestä ja opettajista tuntuu. Opetusta suunni- tellaan hyvin oppilaslähtöisesti, ja monet suorittavat ohessa myös lukio- opintojaan. Opinnot antavat valmiuksia työskennellä kuvataidealan ammatinharjoittajana ja monissa kulttuurialan laitoksissa ja yrityksissä tai jatkaa alan opintoja. Ammatillisina tavoitteina voivat olla esimerkik- si graafisen suunnittelijan, kuvittajan tai kuvallisen ilmaisun opettajan tehtävät.

Sisustustekstiilien valmistajat ja mittatilausompelijat

Ingmanin perinteisten, pehmeiden alojen eli tekstiilin ja vaatetuksen opetuksen äänet kuuluvat vahvasti oppilaitoksen elämään 2000-luvul- lakin. Edelleen kangaspuut paukahtelevat ja ompelukoneet surisevat. Tosin moni asia on muuttunut: esimerkiksi käytössä ovat perinteisten kangaspuiden ohella myös ATK-kangaspuut. Tekstiilin ja vaatetuksen koulutusohjelmassa suuntaudutaan joko sisustustekstiilien valmista- jaksi tai mittatilausompelijaksi.

Sisustustekstiilien valmistajat suunnittelevat itse kaikki opintojensa aikana valmistamansa tuotteet: verhot, matot, huonekalukankaat, kat- taus- ja saunatekstiilit, taidetekstiilit sekä julkisen tilan tekstiilit. Tuot- teet valmistetaan kutomalla, painamalla ja värjäämällä. Näiden ammat- titaitojen lisäksi opiskellaan muun muassa perinnetekstiilien valmis- tusta, asiakastöiden suunnittelua ja valmistusta sekä taidehistoriaa, kansatiedettä ja taideteollisuuden historiaa. Työssä oppimisen jaksolla opiskelijat toimivat esimerkiksi käsityöyrityksissä, sisustusalan liikkeis- sä tai yrittäjinä.

Mittatilausompelijoiksi aikovilta vaaditaan tarkkuutta, kolmiulotteista hahmottamiskykyä, väri-, muoto- ja tyylitajua, asiakaspalveluhenkisyttä

ja vastuuntuntoa. Opiskelijat opettelevat asiakasanalyysien tekemistä, asiakkaan ohjaamista mallien valintaan ja vaatesuunnittelua. He oppivat tekemään naiselle henkilökohtaiset peruskaavat ja suunnittelemaan vaatteeseen erilaisia rakenteita sekä opiskelevat puku- ja kulttuurihistoriaa.

Tekstiilialan aikuis-
opiskelijat pystytti-
vät Verhonäyttelyn
Kauppakeskus
Minnaan keväällä
2002. Valokuvaaja
Tapio Hartikainen/
Savon Sanomat.

Jälleen uusi kangas alulle Ingmanin kangaspuissa. Sisustustekstiilien valmistajaksi opiskeleva perustyönsä ääressä.

Menossa jakkupuvun leikkuusuunnitelma. Mittatilausompelija työssään.

Ingman Sataman valoissa -näytös oli opiskelijoiden ja opettajien yhteistyönä toteuttama projekti vuonna 1999. Valokuvaaja Petri Laitinen/Savon Sanomat.

Työssä oppimisen jaksolla he toimivat kaavoittajina, ompelijoina ja korjausompelijoina esimerkiksi ompelimoissa, vaatemyymälöissä ja puvustamoissa.

Perinteisten kädentaiteiden opetus on antanut tilaa esimerkiksi asiakaspalvelun, laskutuksen ja tietotekniikan opetukselle. Niiden opettaminen on välttämätöntä, mutta menneiden vuosikymmenten suoritustasoon kädentaiteissa ei voida enää yltää. 2000-luvun nuoret eivät ole niin pitkäjänteisiä kuin entisen, työkeskeisen mutta kiireettömän elämänmenon kasvatit.

Oppilastöiden näyttely Kuopion kirjastolla.

Rehtori Irma Lappalainen

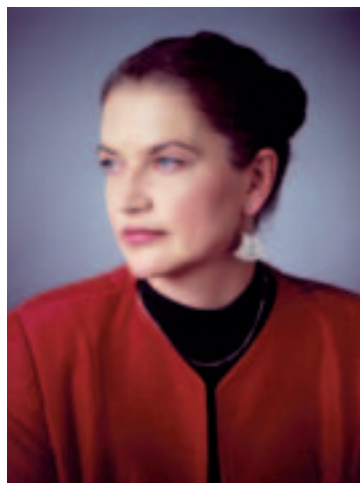
Irma Lappalaisen aloittaessa Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen rehtorin tehtävät vuonna 1991 talo painiskeli suurten ongelmien kanssa, joista tuntuvimpana oli suuri velkamäärä. Koulun viettäessä 100-vuotisjuhliaan marraskuussa 2003 tilanne oli jo aivan toinen: talous oli kunnossa ja oppilasmäärät lähes kolminkertaiset. Uusien suuntien löytämisessä ja vaikeidenkin ratkaisujen tekemisessä oli rehtorilla ollut keskeinen osuus.

Intuitio ja vahva luottamus asioiden järjestymiseen ovat sanoja, joilla Irma Lappalainen kuvaa muutoksen toimiin ryhtymistään.

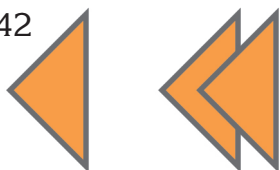
”Kun Puu-Ingman perustettiin, monet sanoivat että, sinne ei saada opiskelijoita eikä puusepän koulutus tule onnistumaan. Mutta puuosaston perustamisessa ja myöhemmin muidenkin uusien ammattialojen perustamisessa onnistuttiin. Sekä säätiön hallitus että johtokunta ovat kannustaneet ja luottaneet, antaneet vastuuta että vapautta rehtorin sekä koko oppilaitoksen työhön. Hyvin valmistellut ja perustellut asiat ovat edenneet toiminnassa ja päätöksenteossa. Säätiö hallituksen ja johtokunnan edustajien viisaus ja kokemus organisaatioiden kehittämisestä ja siihen tarvittavasta aikajänteestä on suureksi avuksi. Hankkeita ja suunnitelmia lääniin ja valtioon päin viedessä on ollut tärkeää, että organisaatiolle on saatu luotua hyvä maine. Lisäksi uusien hankkeiden ja uudistusten tarve on jaksettava perustella aina uudestaan”, rehtori sanoo.

Irma Lappalainen syntyi Lapinlahdella maalaistalossa vuonna 1958 ja sai innostuksen käsillä tekemiseen kodin ja koulun perintönä. Vaukuttajia olivat äiti ja varsinkin mummo, joka ompeli vaatteita ja oli muutenkin taitava käsityöihminen. Mummon helmoissa kasvanut tyttö osasi kuusivuotiaana kouluun mennessään paitsi lukea, myös neuloa. Pällikkään kansakoulun taiteellinen opettaja Anna-Liisa Kauhanen ohjasi elämysten äärelle ja herätti kiinnostuksen esteettisiin asioihin.

Irma opiskeli kotiteollisuusohjaajaksi Kuopion koti- ja taideteollisessa oppilaitoksessa, teki töitä ja jatkoi sitten opintojaan Hämeenlinnassa Wetterhoffilla. Sieltä hän valmistui kotiteollisuusopettajaksi kolmilapsiseksi kasvaneen perheen äitinä. Ingmanilla hän aloitti työt tekstiili- ja vaatetusalan ammattiaineiden opettajana vuonna 1988.

Rehtori Irma Lappalainen.

SATA VUOTTA INGMANIN KOULUA

Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos vietti 100-vuotisjuhliaan marraskuussa 2003. Juhlapäivän mittaan oppilaitosta ja Tohtori Mattias Ingmanin säätiötä onnitteli laaja joukko yhteistyökumppaneita: opetushallinnon, kuntien, seurakuntien, oppilaitosten ja monien yhteisöjen edustajia sekä entisiä opiskelijoita ja henkilökunnan jäseniä. Päivän tunnelmiin kuuluivat sekä arvokkaan kotiteollisuuskoulun aikojen

Kuopion lääninhal-
lituksen sivistys-
osaston tervehdyk-
sen ja onnittelut
juhlaan toivat am-
mattikasvatustar-
kastaja Maire
Avento ja erikois-
suunnittelija Leena
Kukkonen. Onnit-
teluja vastaanotta-
vat Säätiön halli-
tuksen puheenjoh-
taja Juhani Kiiski ja
rehtori Irma Lap-
palainen.

muistelu, modernin kulttuurialan oppilaitoksen nykypäivään tutustuminen sekä ilo siitä, että Ingmanin nimeä kantava oppilaitos oli elinvoimainen ja itsenäinen.

Matthias Ingmanin taloudellisen ja henkisen perinnön hoitamiseen ovat puolentoista vuosisadan kuluessa liittyneet moninaiset vaiheet. Niihin on liittynyt haasteita, vaikeuksia ja uhkiakin. Koulutus alkoi pienimuotoisesti kiertävinä käsityökouluina ja alkoi kehittyä, kun 1910-luvulla saatiin hankittua oma maatila koulun käyttöön. 1940-luvulla valmistunut uusi koulurakennus tarjosi aikaansa nähden erinomaiset puitteet opetustoimintaan. Koulun maatila loi perustan koulun taloudelle aina 1950-luvulle saakka. Rakennushankkeet 1950- ja 1980-luvuilla mahdollistivat ajan haasteisiin vastaamisen.

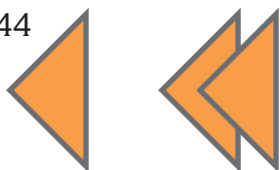
Lopputulemana Ingmanin perinnön hoitoa voidaan pitää menestyksellisenä: Säätiön ylläpitämä oppilaitos on itsenäinen ja arvostettu. Säätiön omaisuus on moninkertaistunut verrattuna Matthias Ingmanin testamenttivaroihin. Ingmanin nimi tunnetaan paitsi Savossa myös laajemmalti.

Menestystarinan ovat tehneet mahdolliseksi halki Ingmanin historian asiaansa sitoutuneet luottamushenkilöt, työlleen kaikkensa antaneet koulun johtajat sekä lahjakas, innostunut henkilökunta.

Matthias Ingmanin viitoittaman tien mukaisesti hänen nimeään kantava säätiö ja oppilaitos ovat vuosikymmenten saatossa tehneet merkittävää sosiaalista työtä monella tavalla: orpojen, vähävaraisten, sotaorpojen ja kehitysvammaisten nuorten parissa. Ympäri maata kouluun saapuneiden sotaorpojen ja kehitysvammaisten kautta Ingmanin ajatukset ovat toteutuneet Kuopion seutua paljon laajemmin.

Sadassa vuodessa koulun tarjoama opetus on muuttunut ja mullistunut monin tavoin, kuten maailma sen ympärilläkin. Mitä Matthias Ingmanin testamentillisen säätämän ajatukset merkitsevät 2000-luvun

Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos vietti 100-vuotisjuhliansa marraskuussa 2003. Juhlapäivä alkoi varhain aamulla Kuopion sankaripuistossa kunniakäynnillä Matthias Ingmanin haudalla. Kukkalaite, sata kynttilää ja virsi Maa on niin kaunis hiljensivät juhla-vaen mielen.

hyvinvointi-Suomessa ja edistyksellisessä kulttuurialan oppilaitoksessa?

Matthias Ingmanin säätiön haasteellinen tehtävä on tulkita Matthias Ingmanin testamentillisen säätämän henkeä, ajatuksia ja toteuttamistapoja tässä ajassa. Miten säätämän alkuperäistä tarkoitusta toteutetaan, millaista koulutusta järjestetään, miten kasvatustehtävää hoidetaan?

Miten säätiön ja oppilaitoksen toiminnassa otetaan huomioon Matthias Ingmanin testamentillisen säätämän kristillinen arvopohja ja toimintatapa?

Matthias Ingmanin nimeä kantavan oppilaitoksen henkilökunnalla on vastuullinen tehtävä. Heidän pitäisi pystyä ottamaan oppilaista kasvatustuuta ja olemaan tukena ja esimerkkinä aikuisiksi kasvamisessa.

Ingmanin käsi- ja taideteollisen oppilaitoksen henkilökunta joulukuussa 2003.

LÄHTEET

Julkaisemattomat aineistot:

Kujala Kirsti: Toivalan historiaa.

Kuopion ev.lut. seurakuntien hallintoviraston arkisto, Kuopio

- Matthias Ingmanin testamentti.

Kuopion kaupungin arkisto, Kuopio

- Kuopion maalaiskunnan kunnallisverojen taksoituspöytäkirjat 1906–1907.

Kuopion kotiteollisuusyhdistyksen arkisto, Siilinjärvi

- kirjeet, tilikirjat ym.

Tohtori Matthias Ingmanin lahjoitusrahaston asiakirjat, Mikkelin maakunta-arkisto, Mikkeli

- Matthias Ingmanin perukirja 1855
- huutokauppapöytäkirjat 1855–1856
- pöytäkirjat ja tilikirjat 1856–1928
- johtokunnan pöytäkirjat 1856–1928
- Ingmanin rahaston kasvatuslasten tarkastajan tarkastuspöytäkirjat 1899–1916
- oppilaiden nimi- ja työkirjat 1903–1926.

Tohtori Matthias Ingmanin säätiön arkistot, Toivala, Siilinjärvi

- johtokunnan pöytäkirjat 1930–2003
- tilikirjat, kassakirjat 1904–2003
- työkirjat, oppilasluettelot 1903–
- karjan tarkastustuloksien kirjat ym. maatilan aineistot 1919–1958
- Eeva Peltosen arkisto: kirjoitelmat, valokuva-albumit
- Helmi Ruotsalaisen historiikki Ingmanin Naiskotiteollisuuskoulun vihkiäisissä 25.9.1943
- Airi Nissinen: Tutkielma Tri Ingmanin Naiskotiteollisuuskoulun vaiheista. 1963.
- oppilaslehdet Toivalan tarinoita, Savon säkeitä, Satakieli, Lähtölaukaus 1947–1957, Lentävä Nainen 1992
- valokuvat, lehtileikkeet ym.

Päivi Merirannan arkisto, Kuopio

– Toini Merirannan jäämistö.

Suullisia tietoja ovat antaneet:

Eskelinen Katri-Helena, Siilinjärvi

Hara Tuula, Kuopio

Heikkinen Helga, Siilinjärvi

Hujanen Orvokki, Siilinjärvi

Hägglblad Taimi, Rautalampi

Itkonen Leena, Siilinjärvi

Kiiski Juhani, Kuopio

Kinnunen Pertti, Kuopio

Koistinen Kaisu, Siilinjärvi

Koistinen Toivo, Siilinjärvi

Kokkonen Meeri, Siilinjärvi

Kolari Pentti, Siilinjärvi

Kröger Eeva, Siilinjärvi

Kujala Kirsti, Siilinjärvi

Lappalainen Irma, Lapinlahti

Lappalainen Pekka, Siilinjärvi

Lyytikäinen Eino, Siilinjärvi

Mattson Esko, Kuopio

Meriranta Päivi, Kuopio

Mustonen Kari, Siilinjärvi

Mähönen Elli, Siilinjärvi

Mäkelä Päivi, Siilinjärvi

Närhi Hannu, Siilinjärvi

Pelkonen Leena, Siilinjärvi

Pohjannoro Matti, Kuopio

Puttonen Mari, Siilinjärvi

Riekkinen Anne, Siilinjärvi

Sariola Taina, Kuopio

Taskinen Seppo, Siilinjärvi

Tepponen Riitta, Siilinjärvi

Turunen Irja, Siilinjärvi

Vartiainen Martti, Siilinjärvi

”Pukuhistorian huomioita” kuvatekstien taustatiedot on antanut opettaja Päivi Mäkelä

Kirjallisuus:

Elämän veden virrassa. Kuopion emäseurakunta 450 vuotta. Hollola 2002.

Elämää Kuopion tuomiokirkon vaiheilla. Kuopio 1965.

Entistä Siilinjärveä. Koonneet Pertti Karppinen ja Eila Kauppinen. Pieksämäki 1987.

Ilmoniemi Bruno: Tri Matth. Ingman'in elämäntyö. Kuopio 1917.
 Koponen Anneli: Pohjois-Savon kansanopisto 1895–1985. Kiuruvesi 1984.
 Nummela Ilkka: Kuopion historia III. Jyväskylä 1989.
 Siilinjärven rakennuskulttuuri. Osa 2 Maaseutualue. Kuopio 1993.
 Siilinjärvi. Puoli vuosisataa kunnan ja seurakunnan kehitystä sanoin ja kuvin.
 Koonneet Riitta ja Jukka Kasurinen. Kuopio 1975.
 Toivanen Pekka: Kuopion historia 2. Jyväskylä 2000.

TOHTORI MATTHIAS INGMANIN SÄÄTIÖN (v. 1856–1933 TOHTORI MATTHIAS INGMANIN LAHJOITUSRAHASTO) PUHEENJOHTAJAT

Pastori N. G. Nykopp 1856
 Tuomiorovasti A. G. Borg 1857–1883
 Tuomiorovasti J. W. Calamnius 1885
 Vt. kirkkoherra A. F. Granit 1886–1892
 Tuomiorovasti J. Schwartzberg 1893–1915

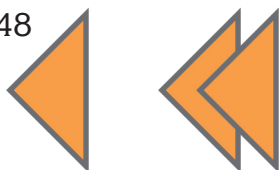
Väliaikaisia puheenjohtajia:

Pastori E. P. Vuornos 1897–1902
 Pastori A. J. Mennander 1902
 Pastori H. Lindeblom 1903
 Pastori J. J. Mustakallio 1904–1912
 Pastori T. Valtari 1912–1914
 Pastori M. L. Saaninkoski 1914
 Pastori M. M. Jaakkola 1915–1916
 Pastori A. Verkkoranta 1916–1917
 Kirkkoherra Bror Hannes Päivänsalo 1917–1922
 Kirkkoherra Heikki Rautajärvi 1923–1935
 Kirkkoherra Lennart Heljas 1937–1967
 Kirkkoherra Pekka Kyntäjä 1967–1983
 Kirkkoherra Juhani Kiiski 1983–2004
 Kirkkoherra Esko Konttinen 2005–

INGMANIN KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUS- OPPILAITOKSEN JOHTOKUNNAN PUHEENJOHTAJAT

Bruno Granit-Ilmoniemi (s.1855, k.1939) 1905–1939

Lehtori, kunnallisneuvos. Yli 30 vuoden ajan Ingmanin asioita hoitanut mies oli Kuopion seudulla monipuolinen vaikuttaja ja mm. orpolasten hyväntekijä. Hänen isänsä oli kuopiolainen pappi A. F. Granit, joka toimi aikanaan Ingmanin lahjoitusrahaston puheenjohtajana. Kuopion Valkeisella asuneen Bruno Granit-Ilmoniemen kaudella Ingmanin lahjoitusrahaston

toiminnassa köyhäinhoito ja kiertävät käsityökoulut väistyivät, hankittiin oma maatila, varsinainen koulutoiminta alkoi ja perustettiin säätiö. Ilmoniemä julkaisi Matthias Ingmanin elämäkerran vuonna 1917.

Hilma Silvasti, o.s. Lintunen (s.1876, k.1950) 1939–1950

Emäntä. Valistunut ja toimielias nainen edisti kotiteollisuuden asiaa ja tyttöjen koulutusta sodan ja jälleenrakentamisen raskaina vuosina. Hänen kaudellaan Ingmanilla toteutettiin suurhanke, uusi koulurakennus. Leskeksi jäänyt ja lapseton Hilma Silvasti muutti Savilahdelta Toivalaan vuonna 1935 hankittuaan Jokiharjun tilan. Hän toimi mm. kunnalliselämän, Suomen Kulttuurirahaston, Suomen Punaisen Ristin ja Kansanhuollon hyväksi.

Vilho J. Ihalainen (s.1909, k.1986) 1950–1970

FT, professori. Työtelialisyyttä ja kuria korostavana kasvattajana ja toisaalta leppoisan miehenä tunnettu ”Vee Jii” toimi Pohjois-Savon kansanopiston johtajana 1942–1970. Hänen tavoitteenaan oli kasvattaa maalaisnuorisoa kokonaisina ihmisinä kunnan kansalaisiksi. Ihalaisen kaudella Ingmanilla kunnostettiin asuntola ja rakennettiin uusi talousrakennus.

Meeri Kokkonen, o.s. Pylkkänen (s.1925) 1971–1974

Agronomi, luokanopettaja. Ingmanin koulun kanssa monin eri tavoin toiminut ja ystävästynyt toivalalainen vei johtokuntaa eteenpäin, kun V. J. Ihalainen siirtyi professorin virkaan.

Pertti Kinnunen (s.1933) 1975–2000

Opetusneuvos. Historianopettajana ja Petosen yläasteen rehtorina elämäntyönsä tehnyt kuopiolainen luotsasi Ingmanin johtokuntaa neljännesvuosisadan. Kauden alkuvaiheisiin liittyivät kysymykset koko koulun olemassaolosta. Kinnusen toiminta vaikutti merkittävästi siihen, että oppilaitos laajensi oppilaspoijaansa, selviytyi taloudellisista kriiseistä ja teki tulevaisuutta pohjustaneet ratkaisut. Niistä merkittävimpiä olivat uudisrakennushanke 1980-luvulla ja uusien koulutusalojen aloittaminen 1990-luvulla. Nämä olivat edellytys nykyisen, edistyneen oppilaitoksen muotoutumiselle ja säilymiselle itsenäisenä.

Kari Mustonen (s.1953) 2000–

KT, sivistystoimenjohtaja. Vuodesta 1984 Siilinjärven koulu- ja sittemmin sivistystoimenjohtajana toimineesta miehestä tuli Ingmanin johtokunnan jäsen vuonna 1985. Ison kunnan merkittäväällä viranhaltijalla on laajat näkymät nykyiseen koulutusmaailmaan.

INGMANIN KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUS- OPPILAITOKSEN JOHTAJAT/REHTORIT

Eeva Peltonen 1914–1947

Hilma Väänänen 1947–1953

Kyllikki Hämäläinen (myöh. Närhi) 1953–1960

Toini Meriranta 1960–1979

Kyllikki Närhi 1979–1988

Ulla Miettinen, va. 1988–1991

Irma Lappalainen (ent. Korhonen) 1991–

INGMANIN KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSOPPILAITOS
INGMAN COLLEGE OF CRAFTS AND DESIGN

TOHTORI MATTHIAS INGMANIN SÄÄTIÖ

